

**ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΟ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΚΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ
ΙΔΡΥΜΑ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ
ΣΧΟΛΗ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ
ΤΜΗΜΑ ΛΟΓΙΣΤΙΚΗΣ & ΧΡΗΜΑΤΟΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ**

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ ΜΕ ΘΕΜΑ:

ΟΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΕΣ ΣΧΕΣΕΙΣ ΕΛΛΑΔΑΣ-ΤΟΥΡΚΙΑΣ (2007-2014)

ΟΝΟΜΑΤΕΠΩΝΥΜΟ: ΝΙΚΟΥΔΗ ΑΓΓΕΛΙΚΗ

ΑΜ: 023/10

ΕΠΙΒΛΕΠΩΝ ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ: Γ. ΠΑΠΑΔΙΟΔΩΡΟΥ

ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ, 2015

Εισαγωγή

Σκοπός της παρούσας εργασίας είναι να περιγράψει τις οικονομικές σχέσεις της τελευταίας πενταετίας οι οποίες υφίστανται μεταξύ Ελλάδας και Τουρκίας. Η προσπάθεια περιγραφής των οικονομικών σχέσεων των δύο χωρών θα πραγματοποιηθεί μέσα από την παρουσίαση των διμερών σχέσεων τους, στους τομείς του εμπορίου, του τουρισμού, της πορείας του κατασκευαστικού κλάδου, του κλάδου της ενέργειας, και των επενδύσεων. Για το σκοπό αυτό κρίθηκε απαραίτητο η παρούσα εργασία να χωριστεί σε πέντε συνολικά κεφάλαια, η δομή καθενός εκ των οποίων περιγράφεται ευθύς αμέσως.

Στο πρώτο κεφάλαιο γίνεται μια μικρή ιστορική ανασκόπηση των διεθνών σχέσεων μεταξύ Ελλάδας – Τουρκίας, χωρίς να γίνεται κάποια ιδιαίτερη αναφορά στις οικονομικές σχέσεις μεταξύ των δύο χωρών, καθότι για αρκετά χρόνια οι πολιτικές διάφορες που χώριζαν τους δύο λαούς δεν άφηναν περιθώρια για άλλους είδους συνεργασίες. Οι ρίζες των σχέσεων Ελλάδας – Τουρκίας εντοπίζονται σε βάθος χρόνου ιστορικά και σημαντικό ρόλο στην πορεία και την διαχείριση τους όλα αυτά τα χρόνια έχουν παίξει τρίτες χώρες.

Στο δεύτερο κεφάλαιο αναλύονται περιγραφικά οι οικονομίες των δύο χωρών και πως αυτές έχουν κινηθεί τα τελευταία χρόνια, ενώ παράλληλα ξεκινάει και η περιγραφή των οικονομικών σχέσεων των δύο χωρών μέσα από τους τομείς του τουρισμού και του κατασκευαστικού κλάδου. Αναλυτικά για κάθε μια χώρα περιγράφεται ο τομέας του τουρισμού και ο κλάδος των κατασκευών και στην συνέχεια γίνονται οι απαραίτητες συγκρίσεις, ενώ ταυτόχρονα παρουσιάζονται και βασικά θέματα συνεργασίας των δύο χωρών πάνω σε αυτούς τους τομείς.

Στο τρίτο κεφάλαιο παρουσιάζεται αναλυτικά η βάση πάνω στην οποία στηρίζονται οι οικονομικές σχέσεις Ελλάδας και Τουρκίας, την οποία αποτελεί το διμερές εμπόριο. Το διμερές εμπόριο σήμερα κινείται σε σταθερά υψηλά επίπεδα, με συνολικά αυξητική τάση. Από τα 2,2 δισεκατομμύρια ευρώ το 2010, υπήρξε ένα άλμα στα 4,3 δισεκατομμύρια ευρώ το 2013. Με άλλα λόγια, στο διάστημα 2010-2013 ο όγκος τους διμερούς εμπορίου σχεδόν διπλασιάστηκε.

Στο τέταρτο κεφάλαιο γίνεται λόγος για τον τομέα των επενδύσεων και για τον τρόπο με τον οποίο ο τομέας αυτός συνδέει τις δύο χώρες και βελτιώνει τις οικονομικές τους σχέσεις. Η εκατέρωθεν επενδυτική δραστηριότητα καλύπτει ένα ευρύ φάσμα επιχειρηματικών τομέων

που ξεκινάει από το λιανεμπόριο και τις υπηρεσίες μέχρι τις κατασκευές, τις τράπεζες και τη μεταποίηση.

Στο πέμπτο και τελευταίο κεφάλαιο, κάνουμε μια μικρή αναφορά στον τομέα της ενέργειας. Για κάθε μια χώρα παρουσιάζεται ο τρόπος διαχείρισης των ενεργειακών πόρων αλλά και οι αξιοποιήσιμες ανανεώσιμες πηγές ενέργειας, ούτως ώστε στην συνέχεια να γίνουν οι κατάλληλες συγκρίσεις και να αναφερθούν οι συμφωνίες που έχουν κλείσει οι δύο χώρες στον τομέα της ενέργειας.

Περιεχόμενα

Εισαγωγή.....	2
Κεφάλαιο 1ο: Μικρή Ιστορική Ανασκόπηση Ελληνο-Τουρκικών Σχέσεων	5
1.1. Διεθνείς Σχέσεις	5
1.2. Ελλάδα και Τουρκία	7
Κεφάλαιο 2 ^ο : Ελληνο-Τουρκικές Σχέσεις 2007-2014	12
2.1. Γενικά Στοιχεία.....	12
2.2. Εξελίξεις Τουρκικής Οικονομίας 2007-2014	14
2.3. Εξελίξεις Ελληνικής Οικονομίας 2007- 2014.....	20
2.4. Τουρισμός Ελλάδας – Τουρκίας.....	25
2.5. Κατασκευαστικός Τομέας Ελλάδας – Τουρκίας.....	28
2.6. Συμφωνίες μεταξύ Ελλάδας – Τουρκίας	36
Κεφάλαιο 3 ^ο : Εξωτερικό Εμπόριο Τουρκίας – Ελλάδας.....	39
3.1. Πορεία Εξωτερικού Εμπορίου.....	39
3.2. Διμερές Εμπόριο	41
Κεφάλαιο 4 ^ο : Επενδύσεις.....	50
4.1. Άμεσες Ξένες Επενδύσεις σε Ελλάδα και Τουρκία	50
4.2. Ελληνικές Επενδύσεις στην Τουρκία.....	55
4.3. Τουρκικές Επενδύσεις στην Ελλάδα	56
Κεφάλαιο 5 ^ο : Ανανεώσιμες Πηγές Ενέργειας και Φυσικοί Πόροι	58
5.1. Ελλάδα	58
5.2. Τουρκία	60
Συμπεράσματα.....	65
Βιβλιογραφία	68

Κεφάλαιο 1ο: Μικρή Ιστορική Ανασκόπηση Ελληνο-Τουρκικών Σχέσεων

1.1. Διεθνείς Σχέσεις

Βάσει του Schwarzenberger, οι διεθνείς σχέσεις αποτέλεσαν και αποτελούν ακόμα και σήμερα ένα ειδικό μέρος της κοινωνιολογίας το οποίο επικεντρώνεται σε φαινόμενα που επιδρούσαν με ουσιαστικό τρόπο στη διεθνή κοινότητα (Schwarzenberger 1941).

Σύμφωνα με τους Jackson και Sorensen, ο σημαντικότερος λόγος για τον οποίο οι διεθνείς σχέσεις είναι άξιες μελέτης είναι πως το σύνολο του ανθρώπινου πληθυσμού χωρίζεται σε διαφορετικές εναλλακτικές εδαφικές πολιτικές κοινότητες ή ανεξάρτητα κράτη που έχουν επίδραση στον τρόπο ζωής των ανθρώπων (Jackson and Sorensen, 1999).

Κοινώς η διαφορετικότητα που διακρίνει τους διάφορους πληθυσμούς ανα τον κόσμο είναι η αιτία δημιουργίας μεταξύ των μονάδων του που άπτονται διεθνολογικής (αφορά στο παγκόσμιο) ανάλυσης. Συνεπώς, το θεμελιώδες επιστημονικό Παράδειγμα (Θεώρηση) στις διεθνείς σχέσεις είναι αυτό που εξετάζει τις τελευταίες υπό συνθήκες κρατικής κυριαρχίας και συνεπακόλουθα συνθήκες διεθνούς αναρχίας (Ηφαιστος, 2003).

Η επιστήμη των Διεθνών Σχέσεων έχει ως αντικείμενο μελέτης το πολιτικό φαινόμενο αυτό καθαυτό στο διεθνές επίπεδο και μελετά και αναλύει τα αίτια που, στα πλαίσια του διεθνούς συστήματος, κατευθύνουν σε ανταγωνισμούς, συγκρούσεις, πολέμους ή, αντίθετα, σε συνεργασίες (Lasswell and Kaplan, 1950).

Ο Hoffmann ορίζει τη σύγχρονη θεωρία των Διεθνών Σχέσεων ως τη «...*συστηματική μελέτη παρατηρήσιμων φαινομένων, η οποία προσπαθεί να ανακαλύψει τις κύριες μεταβλητές, να ερμηνεύσει τη συμπεριφορά και να αποκαλύψει τους χαρακτηριστικούς τύπους των σχέσεων που έχουν δημιουργηθεί μεταξύ εθνικών ομάδων...*» (Hoffmann, 1969).

Η εξέταση αυτών των διεθνολογικών εξελίξεων έχει κατευθύνει στη δόμηση κάποιων παραδειγμάτων για τη θεωρητική βάση η οποία είναι απαραίτητη για κάθε επιστημονικό πεδίο έρευνας. Για το λόγο αυτό, τα παραδείγματα στις Διεθνείς Σχέσεις επιχειρούν να δώσουν απαντήσεις σε ουσιαστικά και βασικά ερωτήματα τα οποία αφορούν, μεταξύ άλλων, στη δόμηση και στο χαρακτήρα του διεθνούς συστήματος, στους κεντρικούς δρώντες, τους σκοπούς και τις σχέσεις των διάφορων κρατικών και μη κρατικών δρώντων, την ευαισθησία του διεθνούς συστήματος σε αλλαγή ή σε συνέχεια και διατήρηση (Μπουραντώνης και Τσάκωνας, 1998).

Στο πλαίσιο της συζήτησης της ταυτότητας των Διεθνών Σχέσεων, οι ιδιότητες και οι σχετικές αιτίες-συνθήκες της θεωρητικής παραγωγής του πεδίου σε καθορισμένο κράτος ή χώρο συνιστούν νόμιμο ζήτημα προβληματισμού, απασχολώντας πληθώρα διαφοροποιημένων διεθνολόγων σε πολύμορφα επίπεδα και επιβεβαιώνοντας ότι «οι ορθές και οι εσφαλμένες θεωρίες μπορούν να χρησιμοποιήσουν τα ίδια λογικά εργαλεία, ανεξάρτητα από το περιεχόμενό τους» (Κονδύλης, 2001). Τέτοια επίπεδα είναι ο τόπος της βασικής δράσης των επιστημόνων, η ρητώς υιοθετούμενη θεωρητική προσέγγισή τους, η ηλικία ή ο χρόνος της δράσης τους και το ρητώς υιοθετούμενο γνωσιολογικό υπόβαθρο.

Οι Διεθνείς Σχέσεις λογίζονται εν γένει ως ένας επιστημονικός τομέας που υπάγεται στο ευρύτερο πλαίσιο της κοινωνικής επιστήμης δηλαδή της επιστήμης που ερευνά όχι φυσικά φαινόμενα αλλά κοινωνικά. Ειδικότερα διερευνούν το πέρα και το έξω από την πολιτική κοινότητα σε όρους ύπαρξης, συμπεριφοράς και αλληλεπίδρασης ή αλλιώς -θέτοντας το θέμα πιο εξειδικευμένα- «τις σχέσεις μεταξύ πολιτικών οντοτήτων, κάθε μία από τις οποίες διεκδικεί το δικαίωμα ανάληψης της δικαιοσύνης στα χέρια της και το να είναι ο μοναδικός λήπτης της απόφασης να πολεμήσει ή να μην πολεμήσει» (Aron, 1966).

Εξαιρετική συμπύκνωση του γνωστικού αντικειμένου της επιστήμης και γενικότερα των παραδόσεων των Διεθνών Σχέσεων δίνεται από τον A Lijphart. Στο γνωστό του εγχείρημα άντλησης από την προβληματική περί «παραδείγματος» και «δομής της επιστημονικής επανάστασης» κατά Kuhn -για την κατανόηση της εξέλιξης της διεθνούς θεωρίας- ο Lijphart εντόπισε τρεις συνδεδεμένες θεωρίες στον παραδοσιακό προβληματισμό, συνιστώντας το παραδοσιακό παράδειγμα των Διεθνών Σχέσεων με επίκεντρο την κυριαρχία και τη διεθνή αναρχία. Πρόκειται για:

- [1] τη θεωρία περί παγκόσμιας κυβέρνησης
- [2] τη θεωρία περί ισορροπίας δυνάμεων, και
- [3] τη θεωρία περί συλλογικής ασφάλειας (Lijphart, 1974).

Από την άλλη το κύριο θέμα μελέτης του πεδίου έχει αποτελέσει σημείο ιδιαίτερου προβληματισμού, κάτι που αναδύεται:

- [1] οντολογικά, αν εδώ εννοείται η επισήμανση των «κύριων» ή και μοναδικών αλλά σε κάθε περίπτωση ενδιαφερόντων φαινομένων, γεγονότων και οντοτήτων προς μελέτη,
- [2] επιστημολογικά, αν εδώ εννοείται ο τρόπος διαφοροποίησης (ή μη) του πεδίου τόσο σε υπο-πεδία όσο από άλλα πεδία ή είδη λόγων, με δεδομένη την παλαιά αναγνώριση - από τον Q. Wright (Wright, 1955) πολλών κλάδων οι οποίοι λειτουργούν ειδικά ως

«ρίζες» του νέου πεδίου ή των οποίων η κοσμο-εικόνα μπορεί να περιλαμβάνεται σε εκείνο.

Η ιδιαίτερη έμφαση διάφορων διερευνήσεων στο γνωσιολογικό υπόβαθρο του πεδίου είναι πραγματολογικό/αντικειμενικά υπαρκτό δεδομένο. Η συζήτησή του δεν αφορά μόνο στην ουσιαστική θεωρία ή αλλιώς θεωρία/θεματική πρώτης τάξης για το αντικείμενο υπό παρατήρηση αλλά επίσης στη θεωρία της θεωρίας ή θεωρία/θεματική δεύτερης τάξης. Με άλλα λόγια πρόκειται για τη θεωρία σε δεύτερο ή μετά- επίπεδο σχετικά με τη σημασία και τα επίμαχα ζητήματα της παρατήρησης.

Ακριβώς σχετικά με αυτήν την ιστορία, έχουν υπάρξει πολλές απεικονίσεις της επιστημονικής εξέλιξης και γενικότερα της θεωρίας των Διεθνών Σχέσεων (Smith et al, 1996). Κατά μία συνήθη και ιδιαίτερα διαδεδομένη θεώρηση ο μεσοπόλεμος περιλαμβάνει τον ιδιαίτερο προβληματισμό για την ανθρώπινη φύση και οι αρχές του Ψυχρού Πολέμου περιλαμβάνουν την εστίαση της προσοχής στη συγκρότηση της γνώσης (Waever, 1996). Αν λίγο αργότερα διαπιστώνεται η δεσπόζουσα θέση των επιστημονικιστικών εκδοχών τόσο του πολιτικού ρεαλισμού όσο και του πλουραλισμού,95 γεγονός είναι η ιδιαίτερη συζήτηση της ρητής «μετα-θετικιστικής στροφής» του θεωρητικού περιεχομένου του πεδίου, ιδίως από τη δεκαετία 1980 (Lapid, 1989). Στην επόμενη δεκαετία, αυτή η στροφή νομιμοποιείται - τουλάχιστον κατά την οπτική ορισμένων- αντιμετωπίζοντας τη μάλλον υπερτιμημένη αιτίαση πως δεν προσφέρει κάτι νέο σε σχέση με τις προαναφερόμενες περιπτώσεις (Navon, 2001).

1.2. Ελλάδα και Τουρκία

Οι σχέσεις Ελλάδας - Τουρκίας συγκροτούν ανέκαθεν τη θεμελιώδη βάση της εξωτερικής και αμυντικής πολιτικής της Ελλάδας (Αρβανιτόπουλος και Κόππα, 2005). Οι ρίζες των σχέσεων αυτών εντοπίζονται σε βάθος χρόνου ιστορικά και σημαντικό ρόλο στην πορεία και την διαχείριση του όλα αυτά τα χρόνια έχουν παίξει τρίτες χώρες όπως το Ηνωμένο Βασίλειο, η Κύπρος και ΗΠΑ (Κυριαζής, 1999). Σκοπός της παρούσας εργασίας είναι να παρουσιάσει τις σχέσεις αυτές κατά την τελευταία πενταετία, ωστόσο μια σύντομη ιστορική ανασκόπηση σε αυτές θα ήταν χρήσιμη ώστε να δούμε το ξεκίνημα και την συνολική πορεία τους στο χρόνο προκειμένου να καταλήξουμε σε ένα σαφές και ασφαλές συμπέρασμα για την μεταβολή τους στο χρόνο.

Η διάλυση της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας μέχρι τον Ελληνοτουρκικό πόλεμο του 1922 έδωσε στην Τουρκία την εντύπωση ότι το κράτος της αποσυντίθεται. Από την άλλη η

ελληνική επανάσταση του 1821 αποτέλεσε την αρχή των ιστορικών γεγονότων τα οποία έλαβαν χώρα αργότερα με τελική έκβαση της διάλυση της αυτοκρατορίας. Η Μεγάλη Ιδέα των Ελλήνων αποτελεί το πρίσμα υπό το οποίο ο λαός της Τουρκίας έβλεπε και βλέπει το περιεχόμενο της σχέσης της με την Ελλάδα, πέρα από το γεγονός πως η Μεγάλη Ιδέα σταμάτησε να υφίσταται ως όραμα για τον ελληνικό λαό ήδη από το 1922 (Βερέμης, 2001).

Η αβεβαιότητα για την ασφάλεια και προστασία της χώρας τους αποτέλεσε ίσως την κυριότερη αιτία που κινούμενοι διαχρονικά με σταθερή στρατηγική κατάφεραν τόσο την απομάκρυνση της Αρμενικής και Ελληνικής μειονότητας από την Τουρκία όσο και την διχοτόμηση της Κύπρου, ενώ μέχρι και σήμερα επιδιώκουν την μεταβολή των πραγμάτων στο Αιγαίο Πέλαγος. Η επιδίωξη της απομάκρυνσης της Ελληνικής μειονότητας η οποία είχε ξεμείνει στην Τουρκία (Κωνσταντινούπολη, Ίμβρο και Τένεδο) ξεκίνησε να λαμβάνει χώρα κατά αθέτηση των προβλέψεων της Συνθήκης της Λοζάνης¹ όταν η εθνική συγκυρία υπέστη ευνοϊκή για την Τουρκία (Κυριαζής, 1999).

Έτσι βαθμιαία και συστηματικά το 1941 και έπειτα από την κατάπτωση της Ελλάδας η Τουρκία ανάγκασε την κατάταξη των Ελλήνων ομογενών στα «τάγματα εργασίας. Το έτος 1942 τους ανάγκασαν σε πληρωμή φόρου περιουσίας. Το 1955 με το Κυπριακό ζήτημα να έχει φτάσει στο αποκορύφωμά του, ένας Τούρκος πράκτορας τοποθέτησε βόμβα στο σπίτι στο οποίο γεννήθηκε ο Κεμάλ Ατατούρκ στη Θεσσαλονίκη προκειμένου να ακολουθήσει στην συνέχεια η εισβολή του Τουρκικού στρατού στην Ελληνική μειονότητα της Κωνσταντινούπολης, το Ελληνικό Προξενείο και τους οικισμούς των Ελλήνων Αξιωματικών στην Σμύρνη (Τερζελής, 1978).

Αν και τυπικά δεν αποτελεί διμερές ζήτημα, το Κυπριακό έχει διαδραματίσει σημαντικό ρόλο στις σχέσεις μεταξύ Ελλάδας - Τουρκίας. Εκτιμάται μέσα από την βιβλιογραφία πως το σύνολο των διαφορών μεταξύ των δύο χωρών που σχετίζονται με το Αιγαίο, είτε εφευρέθηκαν, είτε διογκώθηκαν από την Άγκυρα η οποία κακώς εκτιμούσε ότι θα καταφέρναν να ωφελήσουν ως αντίβαρο στο Κυπριακό. Η Ελλάδα συγκροτεί, μαζί με την Τουρκία και τη Βρετανία, εγγυήτρια δύναμη και έχει εξελίξει την στρατιωτική της δύναμη στην Κύπρο.

¹ Είναι η κύρια συνθήκη ρύθμισης των σχέσεων μεταξύ Ελλάδας και Τουρκίας. Με τη Συνθήκη της Λοζάνης, η Τουρκία ανακτούσε την Ανατολική Θράκη, την οποία η Συνθήκη των Σεβρών είχε παραχωρήσει στην Ελλάδα. Επίσης, έπαιρνε και πάλι την περιοχή της Σμύρνης. Η Ελλάδα διατήρησε τα νησιά του Αιγαίου, εκτός από δύο στην είσοδο των Δαρδανελίων, την Ίμβρο και την Τένεδο, που της είχαν χορηγηθεί με τη Συνθήκη των Σεβρών. Τέλος, η Άγκυρα αναγνώρισε την προσάρτηση της Κύπρου από τη Μεγάλη Βρετανία και των Δωδεκανήσων από την Ιταλία. Επίσης, συμφωνήθηκε η υποχρεωτική ανταλλαγή πληθυσμών μεταξύ Ελλάδας και Τουρκίας, ενώ εξαιρέθηκαν οι Μουσουλμάνοι της Δυτικής Θράκης και οι Έλληνες που ήταν εγκαταστημένοι πριν το 1918 στην Κων/πολη.

Δύσκολα μπορεί κάποιος να φανταστεί την μελλοντική ομαλοποίηση των Ελληνοτουρκικών σχέσεων δίχως πρωτότερη επίλυση του Κυπριακού ζητήματος. Το 2004 υποβλήθηκε από τα Ηνωμένα Έθνη ένα πρόγραμμα για την επίλυση του Κυπριακού, το λεγόμενο Σχέδιο Ανάν. Στο δημοψήφισμα το οποίο πραγματοποιήθηκε η τουρκοκυπριακή μεριά υπερψήφισε σε ποσοστό 65%, καθώς οι Ελληνοκύπριοι το καταψήφισαν σε ποσοστό 76%.

Κατά καιρούς έχουν πραγματοποιηθεί πληθώρα συζητήσεων αναφορικά με τις αδυναμίες που έχει το Σχέδιο Ανάν και οι η πλειοψηφία των ερευνητών συνεχίζουν να αμφισβητούν τη λειτουργικότητα και την βιωσιμότητά του. Λίγα χρόνια αργότερα πραγματοποιήθηκαν διακοινοτικές συζητήσεις και διάλογοι για την επίλυση του Κυπριακού.

Το 1958 οι Τούρκοι διαμέλισαν την Ένωση Ελλήνων Κωνσταντινουπόλεως. Λίγα χρόνια αργότερα, το 1964 με πρόφαση τα περιστατικά στην Κύπρο δίωξαν σε 48 ώρες 1500 ομογενείς από την Ίμβρο και Τένεδο μιας και τους προσδιόρισαν ως επισφαλείς για την δημόσια ασφάλεια. Ταυτόχρονα έκλεισαν τα μειονοτικά σχολεία, κατάργησαν τις περιουσίες και δημιούργησαν εκεί φυλακές για βαρείς εγκληματίες. Το 1971 έκλεισαν επίσης τη Θεολογική Σχολή της Χάλκης. Σήμερα, εν έτη 2014 η μειονότητα των Ελλήνων στην Τουρκία ανέρχεται σε 1500 άτομα, έναντι 200000 χιλιάδων που ήταν.

Η ιδέα της διχοτόμησης της Κύπρου τέθηκε το έτος 956 από τον καθηγητή στην Τουρκία και μετέπειτα Πρωθυπουργό Νιχάτ Ερίμ, παραβλέποντας το γεγονός ότι με την Συνθήκη της Λωζάνης είχαν δηλώσει παραίτηση από οποιαδήποτε διεκδίκηση για την Κύπρο. Η Ελλάδα από το έτος 1964 και έπειτα πήρε σημαντικά μέτρα για την διασφάλιση της ασφάλειας των νησιών της, δεδομένης της κρίσης στην Κύπρο. Ωστόσο οι κινήσεις της αυτές, έκαναν την Τουρκία να την κατηγορήσει για παράβαση των Συνθηκών και θωράκιση των νησιών. Οι κατηγορίες αυτές αυξήθηκαν περισσότερο από το 1974 και μετά.

Στο τέλος του έτους 1973 η Τουρκία διεκδίκησε ανοικτά και επίσημα για πρώτη φορά στα χρονικά το μισό της υφαλοκρηπίδας του Αιγαίου. Η ενέργεια αυτή της διεκδίκησης ενείχε δύο θέματα, το ζήτημα της οριοθέτησης της υφαλοκρηπίδας και το ζήτημα του οριοθέτησης της αιγιαλίτιδας ζώνης (χωρικά ύδατα)² των δύο κρατών. Ακολούθως το 1974 η Τουρκία

² Στο Αιγαίο και η Ελλάδα και η Τουρκία έχουν χωρικά ύδατα απόσταση 6 μιλίων. Στη Μαύρη Θάλασσα και στη ακτή της κατά μήκος της Μεσογείου η Τουρκία έχει εφαρμόσει αιγιαλίτιδα ζώνη 12 ναυτικών μιλίων. Σύμφωνα με το Διεθνές Δίκαιο, εθιμικό και συμβατικό, η χώρα μας φέρει το δικαίωμα επέκτασης των χωρικών υδάτων στα 12 ν.μ. Με απόφαση της Τουρκικής Εθνοσυνέλευσης (1995), τυχόν επέκταση των ελληνικών χωρικών υδάτων θα αποτελέσει αιτία πολέμου (Casus belli). Η Τουρκία ισχυρίζεται ότι ανησυχεί για το ενδεχόμενο «στραγγαλισμού» της από τη μετατροπή του Αιγαίου σε «ελληνική λίμνη», αφού η επέκταση της αιγιαλίτιδας ζώνης σε 12 ν.μ. θα αύξανε τα ελληνικά χωρικά ύδατα από 43,5% σε 71%, ενώ της Τουρκίας από 7,5% σε μόλις 8,8% του Αιγαίου. Είναι γεγονός ότι τυχόν επέκταση θα είχε σημαντικές συνέπειες και για το εύρος των διεθνών υδάτων, αλλά και για θαλάσσια περάσματα που χρησιμοποιούνται από τη διεθνή

διαφώνησε με τα όρια του Ελληνικού FIR καθώς και τις δικαιοδοσίες στην μελέτη και διάσωση τα οποία είχαν οροθετηθεί από τον ICAO το 1952, και λίγο καιρό αργότερα από την κρίση στην Κύπρο τον ίδιο χρόνο έθεσε ζήτημα και αίτησε τον περαιτέρω περιορισμό του εθνικού εναέριου χώρου σε 6 ναυτικά μίλια³.

Από το 1975 οι Τούρκοι άρχισαν συστηματικά να παραβιάζουν τον εναέριο χώρο της Ελλάδας στον χώρο έκτασης ανάμεσα στα 6 και 10 ναυτικά μίλια και δημιούργησαν την 4^η Στρατιά ή Στρατιά του Αιγαίου με έδρα την Σμύρνη (Βερέμης, 2001). Το 1982 απευθείας ύστερα από την υπερπήφιση της Διεθνούς Σύμβασης για το Δίκαιο της Θάλασσας η Άγκυρα ανακοίνωσε πως κρίνει αιτία πολέμου την διεύρυνση χωρικών υδάτων στα 12 ναυτικά μίλια αν κάτι τέτοιο επιχειρήσει η χώρα μας στο Αιγαίο Πέλαγος (Κρανιδιώτης, 1999).

Στις 8 Ιουνίου 1995 η Τουρκική Εθνοσυνέλευση πήρε απόφαση δεδομένης της οποίας εξουσιοδοτούσε την κυβέρνηση της χώρας να πάρει όλα τα αναγκαία μέτρα συμπεριλαμβανομένων και στρατιωτικών για το ενδεχόμενο διεύρυνσης της ελληνικής αιγιαλίτιδας ζώνης από τα 6 στα 10 ναυτικά μίλια. Ήδη από τις αρχές της δεκαετίας του 1990 ξεκίνησαν να εξετάζουμε το ζήτημα των «γκρίζων ζωνών»⁴ το οποίο ξεπρόβαλαν με πρόφαση την κρίση στα Ίμια. Από την έρευνα της φύσης των διεκδικήσεων της Τουρκίας αλλά ιδιαιτέρως από την έρευνα του ζητήματος των «γκρίζων ζωνών» συνεπάγεται ότι έχει στόχο εδαφικές απαιτήσεις και διεκδικήσεις σε νησιά του Αιγαίου ελπίζοντας εκτός των άλλων σε οικονομικής φύσης ωφέλειες, αλλά και ωφέλειες άλλων ειδών τις οποίες θα αποκομίσει άμα στην συνέχεια οριοθετηθούν τα θαλάσσια σύνορα (Κυριαζής, 1999).

ναυσιπλοΐα. Για το λόγο αυτό, η Ελλάδα τονίζει ιδιαίτερα το δικαίωμα αβλαβούς διέλευσης εμπορικών και πολεμικών πλοίων.

³ Με Προεδρικό Διάταγμα του 1931 η Ελλάδα όρισε το εύρος του εναέριου χώρου της στα 10 ναυτικά μίλια. Η Τουρκία άρχισε να αμφισβητεί, μέσω δηλώσεων και πτήσεων μαχητικών αεροσκαφών, το εύρος του ΕΑΧ μετά την εισβολή του 1974 στην Κύπρο, ισχυριζόμενη ότι η επέκταση του ελληνικού εναερίου χώρου στη ζώνη μεταξύ 6 και 10 μιλίων είναι παράνομη διότι σύμφωνα με το διεθνές δίκαιο (Σύμβαση Σικάγου), ο εθνικός εναέριος χώρος ταυτίζεται με το έδαφος και την αιγιαλίτιδα ζώνη. Η Ελλάδα ισχυρίζεται ότι το διεθνώς γνωστό ως «Ελληνικό Παράδοξο» έχει εθμική ισχύ αφού για 40 χρόνια η Τουρκία δεν το αμφισβήτησε. Το ζήτημα δεν αποτελεί, πάντως, το ισχυρότερο ελληνικό νομικό «χαρτί».

⁴ Έπειτα από την κρίση των Ίμιων (1996), όπου η Τουρκία αμφισβήτησε την κυριαρχία της Ελλάδος επί των δύο νησίδων ανατολικά της Καλύμνου, ο εκπρόσωπος του τουρκικού Υπουργείου των Εξωτερικών ανέφερε πως το ζήτημα των Ίμιων διευρύνονταν σε μία πληθώρα άλλων νησιών ίδιου μεγέθους το ιδιοκτησιακό καθεστώς των οποίων δεν είχε διευκρινιστεί. Από τότε η τουρκική πλευρά επιμένει στη θέση ότι στο Αιγαίο υφίστανται γκριζες ζώνες κυριαρχίας στις οποίες ανήκουν το λιγότερο 100 μικρά σε έκταση νησιά, κάποια εκ των οποίων είναι κατοικημένα (όπως το Αγαθονήσι και το Φαρμακονήσι). Το καθεστώς των νησιών αυτών είναι, σύμφωνα με την Άγκυρα, αμφισβητούμενο και πρέπει να καθοριστεί μέσω διαπραγματεύσεων. Αξίζει να ειπωθεί πως δεδομένου του άρθρου 12 της συνθήκης της Λωζάνης η τουρκική κυριαρχία είναι περιορισμένη ρητά στις μικρασιατικές ακτές και στα νησάκια τα οποία τοποθετούνται έως και τρία μίλια από τις τουρκικές ακτές. Επιπρόσθετα, σύμφωνα με το άρθρο 15 της ίδιας Συνθήκης «Η Τουρκία παραιτείται υπέρ της Ιταλίας παντός δικαιώματος και τίτλου επί των κάτωθι απαριθμωμένων νήσων, τουτέστι της Αστυπалаίας, Ρόδου, Χάλκης, Καρπάθου, Κάσσου, Τήλου, Νισύρου, Καλύμνου, Λέρου, Πάτμου, Λειψούς, Σύμης και Κω, των κατεχομένων νυν υπό της Ιταλίας και των νησίδων των εξ αυτών εξαρτωμένων, ως και της νήσου Καστελλορίζου». Με τη Συνθήκη των Παρισίων του 1947 τα νησιά αυτά παραχωρήθηκαν από την Ιταλία στην Ελλάδα.

Γενικά η Τουρκία έχει βεβαιώσει το γεγονός πως περιλαμβάνει τη χρησιμοποίηση ή την απειλή βίας μεταξύ των μέσων με τα οποία επιζητάει την λύση υφιστάμενων ζητημάτων κυρίως με αντίμαχους τους οποίους κρίνει ασθενέστερους από αυτή. Επέκτεινε το πεδίο διαφωνιών με την Ελλάδα. Η διάθεση της πολιτικής της αποτελεί μια τάση αδιαλείπτου προωθήσεως και προβολής ευρύτερων αξιώσεων. Οικοδομεί την εξωτερική και διπλωματική πολιτική της στην έκθεση ισχύος απέναντι στις γείτονες χώρες με το ύφος του δικαίου του ισχυρού. Κρίνει πως η πίεση, σε όποια περίπτωση έχει την δυνατότητα να την ασκήσει, αποτελεί το πιο πρόσφορο και λειτουργικό μέσο από όλες τις διαδικασίες του Διεθνούς Δικαίου.

Από την άλλη η χώρα μας υπερασπίζεται κλασικά την επίλυση των ζητημάτων που προκύπτουν δεδομένου του Διεθνούς Δικαίου το οποίο όμως επιτρέπει διάφορες ερμηνείες. Ισχυρίστηκε ακόμα την Ευρωπαϊκή προοπτική της Τουρκίας χωρίς κανένα όφελος. Συνεπώς είναι απαραίτητο η Ελλάδα να επαναπροσδιορίσει την γενικότερη πολιτική της και να προσδιορίσει μια στρατηγική η οποία θα κάνει ξεκάθαρο στην Τουρκία το γεγονός πως ο στόχος τον οποίο έχει βάλει δεν δύναται να καταστεί επιτυχής και δύναται να γίνει υπόθεση πολύ δαπανηρή γι' αυτήν, ώστε να διερωτηθεί αν το κόστος που θα κληθεί να πληρώσει με τέτοια πολιτική αντισταθμίζει την ωφέλεια.

Οι σχέσεις μεταξύ Ελλάδας και Τουρκίας δεν διαμορφώνονται αποκλειστικά από την Τουρκία, αλλά και από την Ελλάδα. Η ευρωστία ή μη της οικονομίας της Ελλάδας η συνέπεια ή η αστάθεια της πολιτικής της ζωής η ηρεμία ή ο αναβρασμός την Ελληνική κοινωνία είναι παράγοντες οι οποίοι με έμμεσο τρόπο επηρεάζουν τις σχέσεις. Η μέριμνα ή η αμέλεια των ενόπλων δυνάμεων της Ελλάδας, η ενδυνάμωση ή η αποδυνάμωση της διπλωματίας επιδρούν άμεσα στην ελληνοτουρκική σχέση.

Μελετώντας την οικονομική διπλωματία, Ελλάδα και Τουρκία την περίοδο 1970-1990, παρατηρούμε πως είναι ανύπαρκτες ή έστω στοιχειώδεις οι εμπορικές και οικονομικές σχέσεις τους. Βαδίζοντας λίγα χρόνια παρακάτω, το τοπίο ξεκινάει να μεταβάλλεται, αφού παρατηρείται ανάπτυξη και εξέλιξη των διμερών οικονομικών και εμπορικών σχέσεων και προώθηση των επενδύσεων στις δύο χώρες. Αναμφισβήτητα η γέφυρα συνεργασίας ανάμεσα στις αγορές εντείνει την πολιτική προσπάθεια ανάμεσα στις κυβερνήσεις για ουσιώδη προσέγγιση, συνθέτοντας και στο εσωτερικό των χωρών Ελλάδα-Τουρκία πιέσεις προς την ορθή κατεύθυνση.

Κεφάλαιο 2ο: Ελληνο-Τουρκικές Σχέσεις 2007-2014

2.1. Γενικά Στοιχεία

Κατά την τελευταία δεκαετία, οι Ελληνοτουρκικές σχέσεις έχουν αλλάξει δραματικά σε σχέση με ότι ίσχυε παλαιότερα. Οι σχέσεις έχουν υιοθετήσει έναν πιο ήπιο τόνο, προωθώντας την συνεργασία και τον διάλογο. Παραδοσιακά οι σχέσεις χαρακτηρίζονταν, όπως περιγράψαμε και στο προηγούμενο κεφάλαιο από περιόδους αμοιβαίας εχθρότητας. Ωστόσο κάποια ζητήματα συνεχίζουν να υφίστανται ακόμα και σήμερα, τα πιο σημαντικά εκ των οποίων είναι τα δικαιώματα κυριαρχίας στο Αιγαίο Πέλαγος και το Κυπριακό ζήτημα (Bahcheli et al, 1997).

Οι σχέσεις την τελευταία δεκαετία έχουν βελτιωθεί σημαντικά. Σήμερα, η Τουρκία και η Ελλάδα είναι δύο χώρες που έχουν υπογράψει πολλές συμφωνίες συνεργασίας σε διαφορετικά ζητήματα. Παρ' όλα αυτά συνεχίζουν να υφίστανται προβλήματα στις σχέσεις τους. Τα τελευταία χρόνια σημαντικό ρόλο στην διαμόρφωση των σχέσεων αυτών έχει παίξει και η Ευρωπαϊκή Ένωση, τον ρόλο της οποίας θα αναλύσουμε στην παρούσα παράγραφο (Athanasopoulou, 2007).

Είναι κοινώς αποδεκτό πως την τελευταία δεκαετία η Τουρκία έχει κάνει αρκετές ενέργειες από την πλευρά της προκειμένου να «μαλακώσουν» οι σχέσεις της με την Ελλάδα. Πρόκειται για ενέργειες οι οποίες ήταν μοναδικές προς την πλευρά της Ελλάδας. Η προσέγγιση της Άγκυρας στην Αθήνα εντάσσεται στο πλαίσιο της ευρύτερης τακτικής της εξωτερικής πολιτικής της Τουρκίας, της λεγόμενης «λίγα προβλήματα με τους γείτονες» (zero problems with neighbors). Στο πλαίσιο αυτό, ο υπουργός εξωτερικών της Τουρκίας Ahmet Davutoğlu διαδραμάτισε καίριο ρόλο σε αυτή την επικοδομητική προσέγγιση (Πρώτο Θέμα (2014), Ενημέρωση της Διαρκούς Επιτροπής Εθνικής Άμυνας και Εξωτερικών Υποθέσεων από τον Αντιπρόεδρο της Κυβέρνησης και Υπουργό Εξωτερικών Ευάγγελο Βενιζέλο.

Από την άλλη η Ελλάδα έχει επίσης μεταβάλλει σε σημαντικό βαθμό τις στρατηγικές της εξωτερικής της πολιτικής, και αυτό έγινε ιδιαίτερα την περίοδο πρωθυπουργός της χώρας, ήδη ο Σημίτης, δηλαδή τις χρονολογίες μεταξύ 1996 και 2004. Κατά τη διάρκεια αυτής της περιόδου, η Ελλάδα δημιούργησε ένα σύνδεσμο μεταξύ των μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης και της Τουρκίας για την επίλυση των ελληνικών-τουρκικών διαφορών. Στο πλαίσιο αυτό, η Αθήνα έγινε υποστηρικτής της «εξευρωπαϊσμένης» πλέον Τουρκίας (Stivachtis, 2014).

Η Τουρκία ανακηρύχθηκε υποψήφια χώρα της ΕΕ στη Σύνοδο Κορυφής του Ελσίνκι το 1999. Από τότε, η Τουρκία έχει πραγματοποιήσει πολλές μεταβολές, προκειμένου να

πληροί τα κριτήρια της Κοπεγχάγης και διαμόρφωσε την εξωτερική πολιτική της, σύμφωνα με την ΕΕ (Athanassopoulou, 2007). Εκ των υστέρων, αποδείχθηκε πως ο «εξευρωπαϊσμός» της Τουρκίας διευκόλυνε τη συμφιλίωση των δύο χωρών. Παρά τον σημαντικό ρόλο που έπαιξε η ΕΕ στον μετασχηματισμό των σχέσεων των δύο χωρών ο ρόλος αυτός κρίθηκε προσωρινός και περιορισμένος για δύο λόγους.

Πρώτα απ' όλα, οι διμερείς διενέξεις είναι το αποτέλεσμα μιας καταστροφικής ιστορίας. Επιπλέον, τα δύο μέρη έχουν ήδη διεθνοποιήσει τις συγκρούσεις τους ως μέρος της εθνικής τους ταυτότητας. Ως εκ τούτου, ένα βήμα μπροστά από τις κυβερνήσεις, ιδιαίτερα η ελληνική πλευρά στην υπάρχουσα συγκυρία, δημιουργεί ανησυχίες στην κοινωνία που οδηγούν δύο βήματα πίσω (Bahcheli et al, 1997).

Δεύτερον, οι προτεραιότητες της εξωτερικής πολιτικής της ΕΕ δεν κατευθύνονται στην Τουρκία, κυρίως λόγω των πρακτικών αποκλεισμού που τέθηκαν σε εφαρμογή από τη Γερμανίδα Καγκελάρια Άνγκελα Μέρκελ και του Γάλλου προέδρου Νικολά Σαρκοζί, κατά τα τελευταία δύο χρόνια. Σύμφωνα με έρευνες, η δημόσια στήριξη της Τουρκίας για την ένταξη στην ΕΕ έχει μειωθεί σχεδόν κατά 30% και η πλειοψηφία των ατόμων πιστεύουν πως η Τουρκία δεν θα γίνει δεκτή ως μέλος της ΕΕ (Stivachtis, 2014).

Ο τρίτος παράγοντας έχει να κάνει με το Κυπριακό ζήτημα. Το αδιέξοδο στην Κύπρο έχει μετατραπεί σε αδιέξοδο και στις σχέσεις ΕΕ-Τουρκίας. Η παθητική πολιτική της ΕΕ μετά το δημοψήφισμα για το Σχέδιο Ανάν για την Κύπρο, επιδείνωσε περαιτέρω το πρόβλημα, δεδομένου άφησε την τουρκική πλευρά βαθύτατα απογοητευμένη. Το επιχείρημα της τουρκικής πλευράς είναι απλό. Αν η τουρκική πλευρά ψήφισε με συντριπτική πλειοψηφία υπέρ του σχεδίου Ανάν, η ΕΕ δεν πραγματοποίησε καμία από τις δεσμεύσεις της μετά την ψήφο της (Bahcheli et al, 1997). Επιπλέον, οι Έλληνες Κύπριοι έγιναν μέλος της Ευρωπαϊκής Ένωσης αμέσως μετά το δημοψήφισμα (Athanassopoulou, 2007).

Ακόμα οι διαφορές ανάμεσα στην Ελλάδα και την Τουρκία υπονομεύουν πολλές συνεργασίες. Για παράδειγμα, η συνεργασία ΕΕ-NATO η οποία είναι ζωτικής σημασίας για τον 21ο αιώνα, δεν έχει πραγματοποιηθεί λόγω του Κυπριακού ζητήματος. Οι πρόσφατες αναταραχές στη Μέση Ανατολή και τη Βόρεια Αφρική οδήγησαν δραματικά στην υπόθεση αυτή. Λόγω του αδιεξόδου στις σχέσεις Τουρκίας-ΕΕ, άλλωστε, οι Ευρωπαίοι δεν μπόρεσαν να συγχωνεύσουν την δύναμη τους με την Τουρκία, με αποτέλεσμα η ΕΕ να μην μπορεί να καταστεί ένας κανονιστικός και μετασχηματιστικός διαπραγματευτής στις συγκρούσεις της Μέσης Ανατολής (Bahcheli et al, 1997).

Ειδικότερα, το Κυπριακό ζήτημα, και γενικότερα οι ελληνοτουρκικές σχέσεις δημιουργούν εμπόδια όχι μόνο μεταξύ των δύο πλευρών του Αιγαίου, αλλά και μεταξύ της Τουρκίας και της ΕΕ. Ως εκ τούτου, προκειμένου να επωφεληθούν αμοιβαία και τα δύο μέρη, η Τουρκία και η ΕΕ πρέπει να αναπτύξουν μια εποικοδομητική επικοινωνία όσο το δυνατόν συντομότερα. Αυτό είναι ζωτικής σημασίας για την Τουρκία και για τη βελτίωση της δημοκρατίας. Ομοίως, είναι σημαντικό για την ΕΕ να γίνει μια μεγάλη δύναμη στην καρδιά του κόσμου, ιδιαίτερα στην περιοχή της Μέσης Ανατολής, αντί να παραμένει θεατής στις διαμάχες (Bahcheli et al, 1997).

2.2. Εξελίξεις Τουρκικής Οικονομίας 2007-2014

Η Τουρκία αποτελεί μία από τις πιο δυνατές οικονομίες στην περιοχή Μέση Ανατολή, έχει την 17^η μεγαλύτερη οικονομία στον κόσμο, σύμφωνα με την Παγκόσμια Τράπεζα, και είναι μέλος του G20. Κατά καιρούς έχει χαρακτηριστεί ως αναδύομενη οικονομία από το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο και σε διεθνείς οικονομικούς οργανισμούς υπάγεται στις προσφάτως βιομηχανοποιημένες χώρες.

Ωστόσο το έτος 2000, έζησε μια δυσάρεστη οικονομική κρίση στη σύγχρονη ιστορία της. Ένα χρόνο μετά, ο Υπουργός Οικονομικών της Τουρκίας Kemal Derviş διακήρυξε ένα σύνολο μέτρων για την εξυγίανση της οικονομίας, τα οποία περιλάμβαναν αυτονομία της Κεντρικής Τράπεζας της Τουρκίας, την ανακεφαλαιοποίηση των δυο μεγαλύτερων δημοσίων τραπεζών και συγκεκριμένων ιδιωτικών, το κλείσιμο των χρεοκοπημένων τραπεζών και ο σχηματισμός και αναδιάρθρωση ουσιαστικών θεσμών και ανεξάρτητων Αρχών.

Οι προσπάθειες εξυγίανσης του χρηματοοικονομικού συστήματος, προσέλκυσης επενδύσεων και εσωτερικής πολιτική λιτότητας, οδήγησαν σε σημαντική βελτίωση ορισμένων μακροοικονομικών δεικτών. Έτσι, ο πληθωρισμός εμφάνισε σημαντική πτώση, φτάνοντας μάλιστα το 6,16% το Δεκέμβριο του 2012 ενώ το διάστημα 2001-2004 ήταν σταθερά πάνω από 10%, (βλ. και αμέσως επόμενο διάγραμμα), η Κεντρική Τράπεζα της Τουρκίας είδε τα αποθέματά της την τελευταία δεκαετία να αυξάνουν από 26,5 δισ.δολάρια το 2002 σε 92,2 δισ.δολάρια το 2011, ενώ το δημόσιο χρέος ως ποσοστό επί του ΑΕΠ μειώθηκε από 74% το 2002 σε 40% το 2012. Την τελευταία δεκαετία μειώθηκαν επίσης τα χρέη της Τουρκίας προς το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο από 23,5 δισ.δολάρια το 2002 σε 0,9 δισ.δολάρια το 2012, με ορίζοντα οριστικής αποπληρωμής το Μάιο του 2013. (σημειώνεται ότι από το 1961 η Τουρκία είχε υπογράψει με το ΔΝΤ 19 δανειακές συμβάσεις).

Η οικονομία της Τουρκίας απαρτίζεται ένα ιδιαίτερα περίπλοκο μείγμα παραδοσιακής βιοτεχνίας και σύγχρονης βιομηχανίας, με την σύγχρονη βιομηχανία να υπερισχύει όλο και πιο πολύ. Έχει έναν ευρύ ιδιωτικό τομέα, παρ' όλο που το τουρκικό κράτος κρατάει τον κύριο ρόλο στον τομέα της βιομηχανίας, στους κλάδους των τραπεζών, των μεταφορών και των τηλεπικοινωνιών. Είναι γεγονός πως την τελευταία δεκαετία η τουρκική οικονομία εντοπίζεται σε σημείο έντονης μεγέθυνσης, όπως θα δούμε και από τα οικονομικά σημεία που θα παρουσιάσουμε.

Συγκεντρωτικά λοιπόν σε ότι αφορά την πορεία της οικονομίας της Τουρκίας, μπορούμε να πούμε πως η πρόοδος της την τελευταία δεκαετία αποδίδεται στους εξής παράγοντες:

- [1] Στην ενδυνάμωση του τραπεζικού της συστήματος,
- [2] στην υπόσταση σημαντικής εσωτερικής αγοράς,
- [3] στην ισχυροποίηση του τομέα της βιομηχανίας και πιο συγκεκριμένα του τομέα μηχανολογικού εξοπλισμού και των κατασκευών,
- [4] στην προσφορά αξιόλογων φορολογικών και λοιπών κινήτρων που προσέφερε με σκοπό την προσέλκυση στη χώρα ξένων επενδύσεων,
- [5] στη καμπή της πολιτικής εξαγωγών όπως αποτέλεσε η μείωση της εξαγωγικής της εξάρτησης από χώρες-μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης και ενδυνάμωσης των εξαγωγών της σε χώρες της Μέσης Ανατολής, Αφρικής και Ασίας και τέλος
- [6] στις προσπάθειες απελευθέρωσης της αγοράς της με τη σπουδαιότητα την οποία οφείλει στην πολιτική ιδιωτικοποιήσεων.

Ωστόσο παρά την βελτίωση της τουρκικής οικονομίας, συνεχίζει να έχει και κάποια τρωτά σημεία τα οποία αποτελούν:

- [1] Το σημαντικό μέγεθος εξωτερικό της χρέος (που ανέρχεται για το 2013 σε 331 δισ.δολάρια),
- [2] το έλλειμμα στο εμπορικό της ισοζύγιο, παρά τις αξιόλογες προσπάθειες για την ελάττωση του την τελευταία πενταετία.
- [3] τα χαμηλά επίπεδα κατανάλωσης στο εσωτερικό της παρά το μεγάλο μέγεθος της αγοράς της,

[4] οι ελάχιστες επενδύσεις που έχει κάνει στον τομέα Έρευνας και Ανάπτυξης οι οποίες παρελκύουν τον εκσυγχρονισμό της, και

[5] τα ανοιχτά πολιτικά μέτωπα στην ευρύτερη περιοχή της Μέσης Ανατολής, τα οποία καλλιεργούν ένα κλίμα αβεβαιότητας για τους πιθανούς μελλοντικούς επενδυτές της.

Βάσει στοιχείων που έχουν αντληθεί από το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο, την Παγκόσμια Τράπεζα και την Ευρωπαϊκή Ένωση η Τουρκία είναι η 17η οικονομία σε διεθνές επίπεδο, η 7η οικονομία στην Ευρώπη και βρίσκεται στην 69η θέση σχετικά με τον δείκτη ελευθερίας της οικονομικής δραστηριότητας, έχει την 13η θέση στην ταξινόμηση με τους πιο ελκυστικούς επενδυτικούς προορισμούς, είναι 68η στην σειρά κατάταξης ευκολίας ίδρυσης εταιρειών, και η 43η αναμεταξύ σε 140 βιομηχανοποιημένες και αναπτυσσόμενες οικονομίες στην προσφορά υπηρεσιών τουρισμού.

Επιπλέον τα βασικά μακροοικονομικά μεγέθη της Τουρκίας φαίνονται στον πίνακα που ακολουθεί:

Πίνακας 1: Βασικά Μακροοικονομικά Μεγέθη Τουρκία

ΑΕΠ	775 δις. USD
Κατά κεφαλήν ΑΕΠ	11.000 USD
Πληθωρισμός	6,16% (στοιχεία Δεκεμβρίου 2012-εκτίμηση)
Ανεργία	9,1%
Θέση αναφορικά με δείκτη ελευθερίας	69η ανάμεσα σε 129 χώρες (Η Ελλάδα στην
Έλλειμμα	10% επί του ΑΕΠ
Δημόσιο Χρέος	40% επί του ΑΕΠ
Εξωτερικό χρέος	336,9 δις.USD
Δημόσιες Δαπάνες	200,4 δις.USD
Δημόσια Έσοδα	179,9 δις.USD
Εισαγωγές	236,54 δις.USD
Εξαγωγές	152,56 δις.USD
Εμπορικό Ισοζύγιο	- 83.98 δις.USD
Άμεσες Ξένες Επενδύσεις στην Τουρκία	122,8 δις.USD (12,6 δις.USD to 2012)
Άμεσες Ξένες Επενδύσεις Τουρκίας σε	30,9 (4,1 δις.USD to 2012)
Συναλλαγματικά αποθέματα	11,2 δις.USD

Πηγή: Περιοδικό Modern Diplomacy and Bussiness, τεύχος14, σελ.12-13

Σύμφωνα με την πρόσφατη διετή Έκθεση του ΟΟΣΑ, ο πληθωρισμός και το δημοσιονομικό έλλειμμα της Τουρκίας αναμένεται να παραμείνουν σε υψηλά επίπεδα, υπονομεύοντας τα θετικά αποτελέσματα που η παρατηρούμενη ανάπτυξη (εκτίμηση αύξηση του ρυθμού ανάπτυξης της τάξεως του 4% για το 2013) έχει επιφέρει στη χώρα. Η εν λόγω Έκθεση περιλαμβάνει παραινέσεις προς την Τουρκία να ενισχύσει τη δημοσιονομική της αξιοπιστία, μέσω της καθιέρωσης «οροφής» στις δημόσιες δαπάνες της και της τριμηνιαίας δημοσίευσης οικονομικών στοιχείων, σύμφωνα με τα διεθνή πρότυπα. Η Έκθεση κάνει επίσης λόγο για δυσοίωνα μηνύματα για το σύνολο της παγκόσμιας οικονομίας, καθώς οι ρυθμοί ανάπτυξης διεθνώς αναμένεται να επιβραδυνθούν. Το κατά κεφαλήν εισόδημά της Τουρκίας, την υπάγει στις χώρες με τα υψηλότερα μεσαία εισοδήματα.

Σύμφωνα με την δημοσιευμένη Έκθεση του Ταμείου των Ηνωμένων Εθνών για τον Παγκόσμιο Πληθυσμό (UNFPA), κατά την κατάρτιση της οποίας έλαβε μέρος και ο Σύνδεσμος Τουρκικών Εταιριών και Βιομηχανιών (TUSIAD), ο ρυθμός ανάπτυξης του τουρκικού πληθυσμού να παρουσιάζει μικρή κάμψη, όμως ο εργασιακά ενεργός πληθυσμός της θα συνεχίσει να αυξάνει μέχρι το τέλος της δεκαετίας του 2040, πράγμα το οποίο προσφέρει στη χώρα ένα «δημογραφικό παράθυρο ευκαιριών», όπως πολύ χαρακτηριστικά δήλωσε ο Πρόεδρος του TUSIAD, Umit Boyner. Σύμφωνα με την ίδια Έκθεση, υπολογίζεται πως περίπου 100 εκατ. άνθρωποι θα ζουν στην Τουρκία το 2050 (ο σημερινός πληθυσμός είναι 53 εκατομμύρια). Ωστόσο, σημασία έχει και η ειδικότερη εκπαίδευση που θα λάβουν οι μελλοντικές γενεές Τούρκων πολιτών, ώστε να μπορούν να αξιοποιηθούν στην τουρκική αγορά εργασίας και να συμβάλουν στην ανάπτυξη της τουρκικής οικονομίας. Το μεγάλο στοίχημα της Τουρκίας σε σχέση με τη δημογραφική αυτή ανάπτυξη είναι να δημιουργήσει νέες θέσεις εργασίας, με έμφαση στην εργασία των ειδικότερων κατηγοριών των γυναικών και των νέων (Περιοδικό *Modern Diplomacy and Business*, 2013).

Επιπλέον η Τουρκία έχει το 17ο μεγαλύτερο ονομαστικό ΑΕΠ στον κόσμο, (IMF, 2014) και το 15ο μεγαλύτερο ΑΕΠ από την ισοτιμία αγοραστικής δύναμης (PPP). Η χώρα είναι ιδρυτικό μέλος του ΟΟΣΑ από το έτος 1961 και της G-20 των μεγαλύτερων οικονομιών παγκοσμίως από το 1999. Από τις 31 Δεκεμβρίου του έτους 1995, η Τουρκία είναι επίσης ένα μέρος της τελωνειακής ένωσης της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Παρότι πολλές οικονομίες της Ευρώπης και άλλων ηπείρων δεν έχουν καταφέρει ακόμα να ανακάμψουν από την πρόσφατη παγκόσμια οικονομική ύφεση, η τουρκική οικονομία αναπτύχθηκε κατά 9,2% το 2010, και κατά 8,5 % το 2011, ξεχωρίζοντας ως η ταχύτερα αναπτυσσόμενη οικονομία στην Ευρώπη, και μία από τις ταχύτερα αναπτυσσόμενες οικονομίες παγκοσμίως. Ως εκ τούτου, η Τουρκία έχει εκπλήρωση των "κριτηρίων το 60%της

ΕΕ του Μάαστριχτ" για το δημόσιο χρέος από το 2004. Ομοίως, κατά την δεκαετία 2002-2011, το έλλειμμα του προϋπολογισμού μειώθηκε από περισσότερο από 10%, εκπληρώνοντας έτσι ένα ακόμα από τα κριτήρια του Μάαστριχτ στην Ευρωπαϊκή Ένωση για την ισορροπία του προϋπολογισμού (Turkish Statistical Institute, 2012).

Ο οργανισμός CIA (Central Intelligence Agency) κατατάσσει την Τουρκία ως μια αναπτυσσόμενη χώρα (CIA, 2012). Η Τουρκία έχει συχνά χαρακτηριστεί ως πρόσφατα εκβιομηχανισμένη χώρα από οικονομολόγους και πολιτικούς επιστήμονες (Guillén, 2003) ενώ η Merrill Lynch, η Παγκόσμια Τράπεζα, και το περιοδικό The Economist περιγράφουν την Τουρκία ως μια αναδυόμενη οικονομία της αγοράς (The Economist, 2009).

Η Παγκόσμια Τράπεζα κατατάσσει την Τουρκία ως χώρα «μεσαία προς ανώτερη» αναφορικά με τα εισοδήματα από την πλευρά του κατά κεφαλήν ΑΕΠ της χώρας το 2007 (The World Bank, 2010). Επιπλέον σύμφωνα με έρευνα του περιοδικού Forbes στην Κωνσταντινούπολη, η οικονομική πρωτεύουσα της Τουρκίας, είχε συνολικά 28 δισεκατομμυριούχους το Μάρτιο του 2010, δηλαδή την 4^η κατάταξη στον κόσμο ακολουθώντας τη Νέα Υόρκη (με 60 δισεκατομμυριούχους), την Μόσχα (με 50 δισεκατομμυριούχους) και το Λονδίνο (με 32 δισεκατομμυριούχους).

Το 2009 η τουρκική κυβέρνηση εισήγαγε διάφορα μέτρα τόνωσης της οικονομίας για τη μείωση των επιπτώσεων της παγκόσμιας οικονομικής κρίσης του 2007-2012, όπως η προσωρινή μείωση της φορολογίας για τα αυτοκίνητα. Ως αποτέλεσμα από την εφαρμογή των παραπάνω μέτρων, η παραγωγή των διαρκών καταναλωτικών αγαθών αυξήθηκε κατά 7,2%, παρά τη μείωση στην παραγωγή αυτοκινήτων (Asia Times, 2010).

Το Χρηματιστήριο της Τουρκίας και οι οργανισμοί αξιολόγησης πιστοληπτικής ικανότητας ανταποκρίθηκαν θετικά σε όλα τα παραπάνω. Σύμφωνα με το περιοδικό The Economist, οι τιμές των μετοχών στην Τουρκία σχεδόν διπλασιάστηκαν κατά τη διάρκεια του 2009 (The Economist, 2009). Στις 8 Ιανουαρίου 2010, ο διεθνής οίκος πιστοληπτικής αξιολόγησης Moody's αναβάθμισε την αξιολόγηση κατά μία βαθμίδα για την Τουρκία (Martin, 2012).

Ο Πρόεδρος της Τουρκίας Αμπντουλάχ Γκιούλ δήλωσε ότι η Τουρκία ήταν μια από τις σπάνιες χώρες των οποίων τα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα πραγματοποίησαν κέρδη κατά τα τελευταία τρία χρόνια, σε μια περίοδο παγκόσμιας οικονομικής κρίσης. Η Τουρκία είναι η χώρα του ΟΟΣΑ με την μεγαλύτερη ανάπτυξη της οικονομίας. Σύμφωνα με το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο (ΔΝΤ), η Τουρκία υπερβαίνει την Κίνα, τις Ηνωμένες Πολιτείες, τη

Βραζιλία και την Ιαπωνία στην αύξηση του εθνικού εισοδήματος ([Turkish Statistical Institute, 2012](#)).

Σύμφωνα με την ειδική έκθεση της Financial Times σχετικά με την Τουρκία, τα στελέχη των τουρκικών επιχειρήσεων και οι κυβερνητικοί αξιωματούχοι πιστεύουν ότι ο συντομότερος δρόμος για την επίτευξη της αύξησης των εξαγωγών βρίσκεται έξω από τις παραδοσιακές δυτικές αγορές. Σύμφωνα με τον Daniel Dombey των Financial Times, λίγο πριν από πέντε χρόνια, η «Ευρωπαϊκή Ένωση αντιπροσώπευε πολύ περισσότερο από το ήμισυ όλων των εξαγωγών της Τουρκίας. Τώρα ο αριθμός οδεύει προς τα κάτω προς όχι πολύ περισσότερο από το ένα τρίτο» (Dombey, 2013).

Ο Erdem Başçi, διοικητής της κεντρικής τράπεζας της Τουρκίας, προβλέπει ότι το Ιράκ θα γίνει τελικά ο μεγαλύτερος εξαγωγές της Τουρκίας στην αγορά (Dombey, 2013). Η τουρκική κυβέρνηση έχει επίσης συντελέσει ιδιαίτερα στην προσπάθεια να διευκολύνει την επέκταση του ιδιωτικού τομέα στις αναδυόμενες αγορές. Συγκεκριμένα αναφέρεται πως η κυβέρνηση έχει ένα στρατηγικό όραμα, όπως χαρακτηριστικά αναφέρει ο Hüsnü Ozyegin, ένας από τους πιο εξέχοντες επιχειρηματίες και τραπεζίτες της Τουρκίας με τα λόγια «Εμείς θα ανοίξουμε περισσότερες πρεσβείες σε περιοχές ανάπτυξης και τις αναδυόμενες αγορές όπως είναι η Αφρική, οι τουρκικές αεροπορικές εταιρείες θα πετούν εκεί, οπότε οι Τούρκοι επιχειρηματίες θα πορούν να πάνε εκεί για να κάνουν επιχειρήσεις» (Dombey, 2013).

Ομοίως, ο Αχμέτ Νταβούτογλου, ο υπουργός Εξωτερικών της Τουρκίας, επικεντρώνει την προσοχή του στη Μέση Ανατολή κάνοντας προσφορές για μια σειρά από ταξίδια χωρίς βίζα, ενισχύοντας έτσι τη δημιουργία ζωνών ελεύθερου εμπορίου με τις χώρες της περιοχής. (Dombey, 2013). Η κυβέρνηση της Τουρκίας επιδιώκει επίσης να βελτιώσει τις οικονομικές και πολιτικές σχέσεις με την αυτόνομη κουρδική περιφερειακή κυβέρνηση (KRG) στο βόρειο Ιράκ (Dombey, 2013). Το 2013 η Τουρκία είχε ένα "τεράστιο έλλειμμα τρεχουσών συναλλαγών και έχριζε ανάγκης από υψηλή εξωτερική χρηματοδότηση.

Ένα άρθρο το οποίο γράφτηκε από τους Feridun Mete και Salih Katircioglu, το οποίο δημοσιεύθηκε στο Applied Economics Letters το 2011 παρέχει στατιστικά στοιχεία που αποδεικνύουν ότι τα θεμελιώδη μακροοικονομικά μεγέθη της Τουρκίας βρίσκονται σε μια δυναμική σχέση με την πίεση στην αγορά συναλλάγματος (Katircioglu and Feridun, 2011).

Η ετήσια παραγωγή επιβατικών οχημάτων του συνόλου των επιχειρήσεων στην Τουρκία την ταξινομεί στην 16η παραγωγή αυτοκινήτων παγκοσμίως. Οι αυτοκινητοβιομηχανίες έχοντας επεκτείνει τις δράσεις τους στη συναρμολόγηση οχημάτων και ανταλλακτικών, εξάγουν ήδη από το 2002 οχήματα και ανταλλακτικά η αξία των οποίων ξεπερνά τα 14 δισ. δολάρια ανά έτος.

Επιπρόσθετα η Τουρκία έχει εξίσου μία σημαντική και ολοένα επεκτεινόμενη αυτοκινητοβιομηχανία, που παράγει παραπάνω από 1.500.000 οχήματα ετησίως.

Επιπρόσθετα η Τουρκία αποτελεί μία εκ των βασικότερων κατασκευαστριών πλοίων παγκοσμίως. Το έτος 2013 η χώρα ήταν βάσει των παραγγελιών των οποίων εκτέλεσε 4η τόσο στον κατασκευαστικό κλάδο εμπορικών πλοίων (ακολουθώντας την Κίνα, την Νότια Κορέα και την Ιαπωνία), όσο και στον κλάδο της κατασκευής πολυτελών μεγα-γιότ (ακολουθώντας την Ιταλία, τις ΗΠΑ και τον Καναδά). Με τον κατασκευαστικό κλάδο θα ασχοληθούμε αναλυτικά και σε επόμενο κεφάλαιο.

Ο τουρισμός είναι ακόμα ένας κλάδος της οικονομίας της Τουρκίας ο οποίος συγκροτεί έναν από τους πιο γρήγορα αναπτυσσόμενους της χώρας. Αναλυτικά στατιστικά στοιχεία για τον τουρισμό θα δοθούν και σε επόμενο κεφάλαιο. Ακόμα η Τουρκία αποτελεί την 10^η κατά σειρά χώρα στη λίστα των χωρών με την ποικιλία του ορυκτού πλούτου που εντοπίζεται στο υπέδαφός της. Το πλέγμα των αγωγών που τη διανύει συνίσταται από 1.738 χλμ. αγωγών αργού πετρελαίου, 2.312 χλμ. αγωγών πετρελαιοειδών και 708 χλμ. φυσικού αερίου (1999), χωρίς τον αγωγό Μπακού- Τιφλίδας-Τσεϊχάν, ο οποίος διαβιβάζει πετρέλαιο από τις πηγές της Κασπίας Θάλασσας και αποτελεί τον μεγαλύτερο σε μήκος αγωγό παγκοσμίως, ούτε τους υπό κατασκευή νέους αγωγούς φυσικού αερίου.

2.3. Εξελίξεις Ελληνικής Οικονομίας 2007- 2014

Είναι γεγονός πως την τελευταία πενταετία η Ελλάδα διανύει την χειρότερη οικονομική κρίση των τελευταίων δεκαετιών. Η οικονομική κρίση ξεκίνησε το 2006, στον τομέα των ακινήτων, όπως και στις ΗΠΑ όταν οδηγήθηκε σταδιακά σε ένα σημαντικά μεγάλο αριθμό χρεοκοπιών των στεγαστικών δανείων κυμαινόμενου επιτοκίου. Γενικά μιλώντας, στο πρώτο εξάμηνο του 2008 η Ελλάδα κατέγραψε ανάπτυξη ύψους 3,5% η οποία ήταν μεγαλύτερη συγκριτικά με εκείνη της ευρωζώνης που ανερχόταν στο 1.8% (IMF, (2012).

Ωστόσο ένα χρόνο μετά, τον Μάιο του 2009, το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο (ΔΝΤ) κατόπιν εκτίμησης της αρμόδιας αποστολής του οργανισμού, έθεσε την Ελλάδα σε επιφυλακή, γιατί παρά την ανθεκτικότητα που είχε παρουσιάσει στην ένταση της παγκόσμιας οικονομικής κρίσης οι εκτιμήσεις αυτές έδειχναν ότι η χώρα εισερχόταν σε περίοδο ύφεσης (IMF, 2013a). Και αυτό συνέβη γιατί η διάδοση της κρίσης στη ζώνη του ευρώ τελικά δε θα άφηνε ανέπαφη

την ελληνική οικονομία. Από την άλλη η ελληνική οικονομία από μόνη της είχε επιδείξει ορισμένες αδυναμίες όπως το υψηλό δημόσιο χρέος, οι περιορισμένες μεταρρυθμίσεις, οι διαρθρωτικές ακαμψίες, οι υψηλές τιμές και το αυξημένο κόστος εργασίας, οι οποίες δεν θα της επέτρεπαν την αποφυγή επίδρασης της ευρωπαϊκής κρίσης επάνω της.

Τα στοιχεία της ελληνικής οικονομίας έδειχναν ότι η ανάπτυξη της χώρας στο 2008 βασίστηκε στον υπέρμετρο δανεισμό από την ευρωπαϊκή ένωση και την αυξημένη εσωτερική κατανάλωση λόγω αυτού, περιστατικό που δημιούργησε σημαντικές δημοσιονομικές και εξωτερικές ανισορροπίες. Σύμφωνα με τις εκτιμήσεις της ομάδας αποστολής του ΔΝΤ το δημοσιονομικό έλλειμμα προβλεπόταν να ξεπεράσει το 6% του ΑΕΠ το 2009 και το 7% του ΑΕΠ το 2010. Επιπλέον η αναλογία χρέους/ΑΕΠ θα αυξανόταν συνεχώς με αποτέλεσμα η μελλοντική του διαχείριση να καταστεί δύσκολη. Η πρόβλεψη αυτή ήρθε να επιβεβαιωθεί και από τις διαφορές των αποδόσεων των ελληνικών και γερμανικών ομολόγων, οι οποίες αύξαναν ακόμη πιο πολύ λόγω του περιορισμού της ρευστότητας στις χρηματοπιστωτικές αγορές. Το ΔΝΤ λοιπόν επέστησε την προσοχή των ελληνικών αρχών προτείνοντας την σύνταξη ενός δημοσιονομικού σχεδίου με σκοπό τη επαναφορά του ελληνικού χρέους σε βιώσιμα επίπεδα δίνοντας έμφαση στην επίτευξη σταδιακής προσαρμογής κατά 1,5% του ΑΕΠ ετησίως με σημείο εκκίνησης το 2010 προκειμένου το χρέος να εισέλθει σε καθοδική πορεία έως το 2012 (IMF, 2013).

Στον παρακάτω πίνακα μπορούμε να δούμε την πορεία του ΑΕΠ στην Ελλάδα σε μια περίοδο 8 ετών από το 2002 έως και το 2012 μετρημένο σε εκατομμύρια ευρώ.

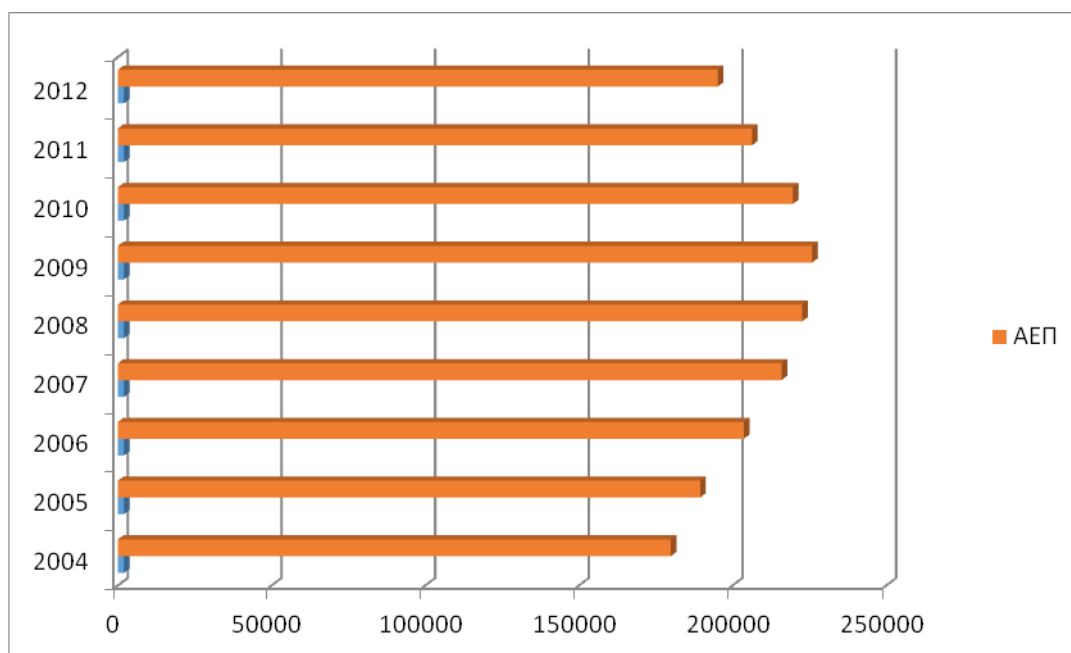
Πίνακας 2: ΑΕΠ Ελλάδας οχταετίας 2004 – 2012 μετρημένο σε εκ. €

Έτος	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
ΑΕΠ	179.963	189.490	203.682	215.999	222.680	225.883	219.657	206.366	195.224

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ,

http://www.statistics.gr/portal/page/portal/ESYE/PAGE-themes?p_param=A0702

Διάγραμμα 1: Πορεία ΑΕΠ Ελλάδας δεκαετίας 2002 – 2012 μετρημένο σε εκ. €

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ

http://www.statistics.gr/portal/page/portal/ESYE/PAGE-themes?p_param=A0702

Όπως παρατηρούμε και από τα παραπάνω το 2012 ήταν το πέμπτο συνεχόμενο έτος όπου καταγράφηκε πτώση της οικονομικής δραστηριότητας στην Ελλάδα, ενώ συνολικά την περίοδο 2008-2012 το ΑΕΠ μειώθηκε κατά 20,1%, εξέλιξη πρωτοφανής για τα ευρωπαϊκά δεδομένα, ειδικά σε περίοδο ειρήνης. Η κατάρρευση του ΑΕΠ την τελευταία πενταετία φαίνεται να οφείλεται κυρίως σε 2 βασικούς λόγους. Ο πρώτος είναι η απότομη πτώση των επενδύσεων και ο δεύτερος η εξίσου κάθετη πτώση της κατανάλωσης λόγω των απαιτήσεων του ΔΝΤ (IMF, 2013a).

Η Ελλάδα εν έτη 2014 εφαρμόζει ένα από τα πιο δύσκολα προγράμματα οικονομικής προσαρμογής της σύγχρονης ιστορίας. Η σημαντική οικονομική υποστήριξη που η Ελλάδα λαμβάνει από τους Ευρωπαίους εταίρους και το ΔΝΤ σε συνδυασμό με τις απαραίτητες δημοσιονομικές και διαρθρωτικές μεταρρυθμίσεις που η χώρα εφαρμόζει, ενδέχεται να της επιτρέψει να επιστρέψει σε μια πορεία βιώσιμης ανάπτυξης

Η Ελλάδα έχει διανύσει πολύ δρόμο από το 2009. Μετά από τέσσερα χρόνια της δημοσιονομικής εξυγίανσης και των διαρθρωτικών μεταρρυθμίσεων, η ελληνική οικονομία το

2012 έχει αρχίσει να δείχνει τα πρώτα ενθαρρυντικά σημάδια ισορροπίας και την ανάκαμψη. Η Ελλάδα αντιμετωπίζει τώρα το μέλλον με περισσότερη αισιοδοξία, καθώς αναπτύσσεται το νέο μοντέλο ανάπτυξης της.

Η οικονομική κρίση ήταν αποτέλεσμα του μεγάλου δημοσιονομικού ελλείμματος τρεχουσών συναλλαγών, των λεγόμενων δίδυμων ελλειμάτων που είχαν συσσωρευτεί κατά τη διάρκεια των προηγούμενων δεκαετιών. Η προσαρμογή των δύο είναι άνευ προηγουμένου στη σύγχρονη οικονομική ιστορία. Μέχρι το τέλος του 2013, τα δύο πρωτογενή ελλείμματα δημοσιονομικής και ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών όχι μόνο έχουν εξαλειφθεί, αλλά μετατράπηκαν σε σημαντικά πλεονάσματα.

Συγκεντρωτικά αν κάνουμε μια ανασκόπηση των παρελθόντων ετών θα δούμε ότι οι οικονομίες των δύο χωρών ακολουθούν αντίστροφη πορεία στον 21ο αιώνα. Σαφώς λοιπόν μπορούμε να δούμε πως επαναλαμβάνεται με ακρίβεια το μοντέλο της «αντιστροφής κίνησης» για Ελλάδα και Τουρκία, κάτι το οποίο συνέβη και στον 19ο αλλά και στις αρχές του 20ου αιώνα.

Κατά το 2001, η οικονομική πορεία της Ελλάδας ήταν ανοδική, ενώ αντίθετη η πορεία της Τουρκικής οικονομίας ήταν καθοδική αφού εισήχθη στο Διεθνές Νομισματικό Ταμείο μετά από την κατάρρευση του 80χρονου κεμαλικού καθεστώτος. Την ίδια χρονική στιγμή η Ελλάδα βίωσε το «όραμα της ισχυρής Ελλάδας» της Οικονομικής και Νομισματικής Ένωσης, των Ολυμπιακών αγώνων, ενώ επίσης σημείωνε πανευρωπαϊκού ρεκόρ ετησίας ανάπτυξης του ΑΕΠ της.

Πηγαίνοντας λίγα χρόνια πιο μπροστά, το 2010, μπορούμε να δούμε την οικονομική πορεία των δύο χωρών σε αντίστροφη κατάσταση, με άνοδο για την Τουρκία και πτώση για την Ελλάδα. Όπως ήδη αναφέραμε η οικονομική κρίση και η συγκεκριμένη πτώχευση της Ελλάδας, πραγματοποιήθηκε την ίδια χρονική στιγμή που στην Τουρκία η οικονομία έχει ισχυροποιηθεί ακολουθώντας το δεκαετές Οικονομικό Θαύμα της ραγδαίας ανάπτυξης της περιόδου Ερντογάν (2002).

Οι παράλληλοι δρόμοι Ελλάδας – Τουρκίας φαντάζουν με συγκοινωνούντα δοχεία ενώ προσομοιάζουν με ένα κλασικό διπολικό σύστημα το οποίο είναι άρρηκτα συναπτό, με αντιθέτως αλληλοσχετιζόμενους πόλους. Μια τακτική κυκλική διαδικασία διαδοχικής ανόδου και πτώσης είναι το χαρακτηριστικό των δύο πόλων.

Η Τουρκική οικονομία υπερτριπλασίασε τα κύρια μακροοικονομικά της μεγέθη όπως το ΑΕΠ (από 236 δις το 2002, 786 δις το 2012) στηριζόμενη πάνω σε μια κάθετη δομική αναδιάρθρωση αρχίζοντας από το τραπεζικό της σύστημα και διανοίγοντας την κλειστή

οικονομία της στους διεθνείς επενδυτές. Ωστόσο με το κομμάτι του επενδυτικού τομέα θα ασχοληθούμε ιδιαίτερα σε επόμενο κεφάλαιο. Οι πρόσφατες αναβαθμίσεις των διεθνών οίκων αξιολόγησης έχουν διώξει κάθε ρίσκο και οι εκτιμήσεις τους για την Τουρκική οικονομία καθίστανται ιδιαίτερα αισιόδοξες, χωρίς να προβλέπεται κάποια ανατροπή στο ορατό μέλλον.

Σίγουρα η ιστορία μας διδάσκει πως εύκολα μπορεί να μεταβληθούν αντίστροφα οι εσωτερικές ισορροπίες μιας χώρας με σκοπό η συνάφεια δυνάμεων να μην καθίσταται σε σημαντικό επίπεδο υπέρ του ενός πόλου και κατά του άλλου. Επιπλέον συμπεραίνουμε πως κανένα είδος κρίσης σε Ελλάδα και Τουρκία δεν προκάλεσε ουσιαστικά την τελική καταστροφή, αλλά αντίθετα σε όλες τις περιπτώσεις οδηγούσε σε ανατροπή του παλιού και στην συνέχει γένεση και δημιουργία ενός καινούργιου καθεστώτος και συνάμα οικονομικής αναζωογόνησης στην εκάστοτε χώρα η οποία βίωνε την οικονομική κρίση.

Πάντα κάποια στιγμή η ευστάθεια επέστρεφε στο διπολικό σύστημα. Συγκρίνοντας τα ΑΕΠ Ελλάδας και Τουρκίας μπορούμε να δούμε την πορεία της συνάφειας οικονομικής ισχύος τα τελευταία διανύονται δέκα χρόνια. Συγκεκριμένα το 2002, το ελληνικό ΑΕΠ ήταν στο 62,9% του αντίστοιχου τουρκικού, το έτος 2007 στο 47,1% και το 2010 στο 41% αναφορικά με οικονομικά στοιχεία που αντλήσαμε από την Παγκόσμια Τράπεζα. Όσο αφορά το μέλλον, ύψωση διαγράφεται και το επόμενο έτος στο ελληνικό ΑΕΠ βάσει των πιο αισιόδοξων αναλυτών καθώς η πλειοψηφία των διεθνών οργανισμών αντιτίθενται έστω κι σε αυτή την πιθανότητα.

Αξίζει να σημειωθεί ότι, η Ελλάδα προοδεύει και επενδυτικά στην Τουρκία. Υπάρχουν με ήδη πάνω από 80 ελληνικές επιχειρήσεις έναντι 10 τουρκικών στην Ελλάδα, οι οποίες έχουν επενδύσει ποσό μεγαλύτερο των 65 εκατομμυρίων δολαρίων για το έτος 2013. Είναι αναμφίβολο ότι η υποστήριξη από την Ελλάδα του ευρωπαϊκού προσανατολισμού της Τουρκίας συνεργεί καίρια στη πρόοδο και καλυτέρευση των διμερών σχέσεων των δύο χωρών, με καταφατικές επιδράσεις και στην ανάπτυξη και το άνοιγμα των εμπορικών και επιχειρηματικών συνεργασιών.

Αντίθετα επίσης η ενδυνάμωση των διμερών οικονομικών σχέσεων Ελλάδας – Τουρκίας, δηλαδή η συνεργασία μεταξύ των αγορών, ενισχύει στο να προσπεραστούν εμπόδια και δυσκολίες οι οποίες εντοπίζονται στο παρελθόν και ωφελεί στο να εμπεδώνεται βαθμιαία ένα βελτιωμένο κλίμα αλληλοσυνεννόησης, το οποίο δίνει ελπίδες να βρεθεί λύση στα προβλήματα αυτά. Η Τουρκία, δεδομένων των διαπραγματεύσεων που αρχίζει, είναι υπόχρεη να εναρμονιστεί με το Ευρωπαϊκό Κεκτημένο σε κάθε έναν από τους 35 τομείς οι οποίοι περιλαμβάνονται στα αντίστοιχα διαπραγματευτικά κεφάλαια. Είναι σίγουρο πως η προσαρμογή της Τουρκίας με πραγματικές ενέργειες στα καινούργια δεδομένα, που δεν

συγκροτεί πλέον ελληνική διεκδίκηση μόνο από την μία πλευρά, αλλά ευρωπαϊκή δέσμευση της γείτονας, θα συνθέσει καινούργια ρεαλιστική δυναμική και στις διμερείς οικονομικές σχέσεις Ελλάδας – Τουρκίας.

2.4. Τουρισμός Ελλάδας – Τουρκίας

Τα κυριότερα στοιχεία στις σχέσεις Ελλάδας – Τουρκίας όσο αφορά στον τομέα του τουρισμού, εντοπίζονται στις εξής ενέργειες.

[1] Τον Οκτώβριο του 2010 πραγματοποιήθηκε το 8^ο Ελληνοτουρκικό forum για τον Τουρισμό, όπως επίσης και 3η Σύνοδος Μικτής Ελληνοτουρκικής Επιτροπής Τουρισμού. Σε αυτές τις δύο συνόδους δόθηκε ιδιαίτερη βαρύτητα στη συνδυαστική δυναμική Ελλάδας- Τουρκίας με σκοπό την προσέλκυση τουριστών από τρίτες αναδυόμενες αγορές, όπως είναι η Κίνα και η Ινδία. Επίσης μεταξύ των δύο χωρών συμφωνήθηκε η κοινή παρουσία στις λοιπές διεθνείς τουριστικές εκθέσεις και υπογράφηκε το αντίστοιχο πρωτόκολλο. Για την εκπλήρωση των παραπάνω συμφωνιών πραγματοποιήθηκαν workshops ανάμεσα στα τουριστικά γραφεία των χωρών, αλλά υπήρξε και ενεργή συμμετοχή συναδέλφων από τις χώρες κίνας και Ινδίας. Επιπλέον πραγματοποιήθηκαν ταξίδια γνωριμίας ανάμεσα στους ξένους πράκτορες τουρισμού και τα τουριστικά γραφεία στις δύο χώρες, όπου υλοποιήθηκαν και B2B συναντήσεις.

[2] Το 2011 πραγματοποιήθηκε στην Κωνσταντινούπολη το 2ο SeaTrade Winter Cruising Forum Ανακοίνωση από Υφυπουργό Πολιτισμού & Τουρισμού για άρση του καμποτάζ και απελευθέρωση της κρουαζιέρας-Συνεργασία δύο χωρών εντός του UNWTO, ΟΟΣΑ, European Travel Committee, ΟΣΕΠ, Συνεργασία χωρών ΝΑ Ευρώπης -Εξελίξεις εντός 2012: πιλοτικό πρόγραμμα διευκόλυνσης visa για 15 ημέρες στα συνοριακά σημεία 5 νησιών Α.Αγαίου.

Στον πίνακα που ακολουθεί μπορούμε να δούμε στατιστικά στοιχεία αναφορικά με τον τουρισμό στις δύο χώρες, σε σχέση με την άφιξη τουριστών από την αντίθετη χώρα.

Πίνακας 3: Αφίξεις σε Τουρκία και Ελλάδα

	Αριθμός Τούρκων Τουριστών στην Ελλάδα	Αφίξεων στην Τουρκία
2011	552.090	500.050
2012	602.306	533.485
2013	661.544	669.823

Πηγή: Ελληνική Στατιστική Υπηρεσία

http://www.statistics.gr/portal/page/portal/ESYE/PAGE-themes?p_param=A2001

Σε σύγκριση τώρα με τις αφίξεις τουριστών από ξένες χώρες προς Ελλάδα και Τουρκία, φαίνονται στον πίνακα που ακολουθεί. Ο πίνακας 4 αφορά διανυκτερεύσεις αλλοδαπών τουριστών σε ξενοδοχειακά καταλύματα.

Πίνακας 4: Αφίξεις σε Τουρκία και Ελλάδα

Χώρα	Αφίξεις				Συναλλαγματικές Εισπράξεις			
	Περίοδος	2009/2010	2010/2011	2011/2012	Περίοδος	2009/2010	2010/2011	2011/2012
Ελλάδα	Ιαν. – Δεκ.	0,6	9,5	-5,5	Ιαν. – Δεκ.	-7,6	9,3	-4,6
Τουρκία	Ιαν. – Δεκ.	5,7	9,9	1,1	Ιαν. – Δεκ.	-2,0	10,6	1,8

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ ΚΑΙ TURKSTAT

http://www.statistics.gr/portal/page/portal/ESYE/PAGE-themes?p_param=A2001

http://www.turkstat.gov.tr/PreTablo.do?alt_id=1072

Ενδυνάμωση του τουριστικού ρεύματος ανάμεσα σε Ελλάδα και Τουρκία είναι εδώ και χρόνια το κύριο αντικείμενο μελέτης των συνδέσεων στα Τουριστικά και Ταξιδιωτικών Γραφείων στοχεύοντας στην ανάπτυξη εναλλακτικών μορφών τουρισμού, την κοινή προώθηση προϊόντων καθώς και τα κοινά ταξιδιωτικά πακέτα σε τρίτες αγορές.

Όπως προκύπτει από τους παραπάνω πίνακες από το 2012 στο 2013 καταγράφηκε αύξηση της τουριστικής κίνησης από την Ελλάδα προς την Τουρκία σε ποσοστό 2,21%. Το 2013 ο αριθμός των τουριστών από την Ελλάδα προς την Τουρκία ανήλθε στους 669.823. Ο ελληνικός λαός ταξιδεύει στην Τουρκία κυρίως για θρησκευτικούς ή πολιτιστικούς λόγους, για να κάνει αγορές ή για να επισκεφθεί οικεία του άτομα. Η κύρια προτίμησή των Ελλήνων σε μέρη της Τουρκίας είναι αρχικά η Κωνσταντινούπολη και στην συνέχεια ακολουθούν το Κουσάντασι, η Αλικαρνασός, ο Τεσμές, ο Μαρμαράς, η περιοχή της Μαύρης Θάλασσας, η Καππαδοκία και Νοτιοανατολικά της Τουρκίας η περιοχή Νεμρούτ.

Οι τούρκοι τουρίστες στην Ελλάδα ανήλθαν στους 661. 544 για το έτος 2013, από τους οποίους οι 39.617 ταξίδεψαν ακτοπλοϊκώς από την Τουρκία προς την Ελλάδα. Σύμφωνα με στοιχεία τα οποία αντλήθηκαν από τα Ελληνικά Προξενεία το έτος 2013 εκδόθηκαν 59.392 θεωρήσεις, ενώ αντίστοιχα το έτος 2012 είχαν βγει 36.551, δηλαδή σημειώθηκε αύξηση σε ποσοστό 40%.

Όσο αφορά τις προτιμήσεις των προορισμών των Τούρκων στην Ελλάδα, τα μέρη είναι αρχικά η Αθήνα όπως επίσης και τα διεθνούς φήμης νησιά όπως είναι η Μύκονος και η Σαντορίνη. Ωστόσο το μεγαλύτερο μέρος των Τούρκων τουριστών προτιμά να κάνει τουρισμό κυρίως στα νησιά τα οποία βρίσκονται σε κοντινή απόσταση από αυτή όπως είναι η Κρήτη, η Ρόδος, η Λέσβος, η Χίος, η Κως και άλλα.

Το πλήθος των Τούρκων οι οποίοι ταξιδεύουν στην Ελλάδα με οδικό τρόπο επιπλέον αυξήθηκε με πολλούς από αυτούς να επισκέπτονται πόλεις κυρίως της Βόρειας Ελλάδας όπως είναι η Αλεξανδρούπολη, η Κομοτηνή, η Καβάλα, η Θεσσαλονίκη – η γενέτειρα του Ατατούρκ του ιδρυτή της Τουρκικής Δημοκρατίας. Μία από τις μεγαλύτερες συνέπειες της επαναπροσέγγισης Τουρκίας-Ελλάδας, αποτελεί και η αναβάθμιση του τρόπου με τον οποίο η μια χώρα βλέπει και αντιμετωπίζει την άλλη.

2.5. Κατασκευαστικός Τομέας Ελλάδας – Τουρκίας

Ο τουρκικός κατασκευαστικός τομέας είναι πολύ δυναμικός κατέχοντας παγκοσμίως την 2^η θέση, ενώ επιπλέον βρίσκεται μέσα στην λίστα των 225 μεγαλύτερων και με διεθνή δραστηριότητα, κατασκευαστικών εταιρειών, λίστα την οποία εκδίδει σε ετήσια βάση το περιοδικό Engineering News Record (ENR). Συγκεκριμένα το έτος 2012 κατατάχθηκε στην 33^η θέση, έναντι της 31^{ης} που βρισκόταν το 2011 και την 23^η το 2010. Επίσης η Τουρκία βρίσκεται στην 2^η θέση παγκοσμίως όσο αφορά την χώρα με τις περισσότερες κατασκευαστικές, μετά την Κίνα.

Ο κατασκευαστικός τομέας στην Τουρκία αντιπροσωπεύει το 4,4% του ΑΕΠ της Τουρκίας, ενώ στον τομέα αυτό απασχολούνται περίπου 1,79 εκατομμύρια εργαζόμενοι, ποσοστό που αποτελεί το 6,9% της συνολικής απασχόλησης για το έτος 2013. Πρόκειται για έναν τομέα με πολλά скаμπανεβάσματα στην ιστορική του πορεία, αφού σημείωσε ταχεία πρόοδο κατά την διάρκεια της δεκαετίας του 1980, ενώ παρουσίασε συρρίκνωση την περίοδο 1993-2001 – 2002 και στην συνέχεια την διετία 2008-2009 παρουσίασε ξανά ανάκαμψη.

Το έτος 2012 πωλήθηκαν περίπου 701.621 κατοικίες (παρουσίαστηκε πτώση σε σχέση με το 20011, όπου ο αντίστοιχος αριθμός ήταν 708.275, ενώ το 2010 ήταν 607.098). Το πρώτο εννεάμηνο του 2013 ωστόσο οι πωλήσεις κατοικιών παρουσίασαν δραματική αύξηση αφού ανήλθαν στις 862.154.

Οι βασικές αιτίες ανοίγματος στον κατασκευαστικό τομέα είναι η σταθερότητα που έχει παρουσιάσει η οικονομία τα τελευταία χρόνια, τα επιτόκια δανεισμού τα οποία συγκρατούνται σε χαμηλά επίπεδα και η σχετική ευχέρεια στην χορήγηση δανείων από τις τράπεζες. Επιπλέον η άνοδος του πληθυσμού και η υψηλή ροπή προς την αστικοποίηση έχει ωθήσει τον τούρκικο πληθυσμό στην επιθυμία αγοράς νέας κατοικίας, στην άνοδο του εισοδήματος, και στην τάση για απόκτηση κατοικίας αντί ενοικίασης.

Τα έτη από το 2010 εώς το 2012 παρατηρήθηκε ελάττωση κατά 10 ποσοστιαίες μονάδες (από 51% το 2010 σε 41% το 2012) στα ετήσια έσοδα που προέκυψαν από πωλήσεις ακινήτων στις μεγαλύτερες αστικές πόλεις της Τουρκίας που είναι η Κωνσταντινούπολη, η Άγκυρα και η Σμύρνη. Αντίστροφα τα μεγεθυμένα έσοδα παρουσιάζονται στην Περιφέρεια, κάτι το οποίο προβάλλει τη μεταβολή της ζήτησης ακινήτων από μεγάλες σε αναπτυσσόμενες επαρχιακές και ειδικότερα πόλεις της Ανατολίας.

Επιπρόσθετα η στεγαστική πίστη μεγάλωσε από περίπου 1 δις δολ. το 2004 σε 86 δις δολ. το 2012. Ταυτόχρονα, κατά την διάρκεια των 4 τελευταίων ετών σημειώθηκε αξιόλογη

αύξηση στο ποσοστό των νόμιμων κατασκευών κατοικιών, από το 50% το 2004 σε 75% το 2012.

Εν έτη 2014 πραγματοποιούνται ποικίλα έργα υποδομών όπως αυτοκινητόδρομοι, σιδηροδρομικά δίκτυα, λιμάνια, κτλ, των οποίων η χρηματοδότησή για την κατασκευή τους κατά κύριο λόγο πηγάζει από το εξωτερικό. Παράλληλα βρίσκονται υπό κατασκευή εκτενή έργα ανέγερσης κατοικιών, και εμπορικών κέντρων τα οποία έχουν άμεση σχέση με τον τουριστικό τομέα. Άλλου είδους έργα που βρίσκονται σε εξέλιξη στην Τουρκία είναι έργα αναπαλαίωσης και ανοικοδόμησης στο ιστορικό κέντρο των Τουρκικών πόλεων.

Γεγονός είναι επίσης πως ο κατασκευαστικός τομέας προσανατολίζεται σε έργα τα οποία σχετίζονται με την ελάττωση του κόστους ενέργειας, και γενικά την ανάγκη μείζονος ενεργειακής επάρκειας, και την ανάγκη ελάττωσης της ενέργειας η οποία καταναλώνεται από μεγάλα κτίρια. Τα μεγαλύτερα έργα τα οποία δρομολογούνται το τρέχον έτος είναι τα παρακάτω:

- **Τρίτο Αεροδρόμιο Κων/πολης:** Μόλις τον Μάιο του 2013 ο διαγωνισμός για το έργο κατασκευής-λειτουργίας-μεταβίβασης του τρίτου αεροδρομίου της Κωνσταντινούπολης με την ανάδειξη Κοινοπραξίας πέντε τουρκικών εταιρειών (Cengiz-Kolin-Limak-Mapa-Kalyon) της οποίας η προσφορά μίσθωσης ανέρχεται στο ποσό των 22,1 δις ευρώ για 25 έτη, αρχής γενομένης από το 2017, που αναμένεται να ολοκληρωθεί η κατασκευή του αεροδρομίου. Το εν λόγω αεροδρόμιο, που προβλέπεται να κατασκευαστεί σε τέσσερα στάδια εντός 42 μηνών με τη διαδικασία της Σύμπραξης Δημόσιου και Ιδιωτικού Τομέα (ΣΔΙΤ) αναμένεται, αρχικά, να εξυπηρετεί ετησίως 90 εκ επιβάτες, που σταδιακά θα αυξηθούν σε 150 εκ. επιβάτες, κατατάσσοντάς το μεταξύ των μεγαλύτερων αεροδρομίων παγκοσμίως, από πλευράς δυναμικότητας. Παράλληλα, προβλέπεται να δημιουργηθούν 100.000 νέες θέσεις εργασίας. Σημειώνεται ότι το 80% περίπου της περιοχής που θα κατασκευαστεί το νέο αεροδρόμιο, στην ευρωπαϊκή πλευρά της Κωνσταντινούπολης, ανάμεσα στις περιοχές της Μαύρης Θάλασσας Yenikoy και Akripar, είναι δασική γη και προβλέπεται ότι από το συνολικό αριθμό των δέντρων της περιοχής το 85% περίπου αυτών θα κοπούν και θα μετακινηθούν σε άλλες περιοχές, σύμφωνα με τη μελέτη περιβαλλοντικών επιπτώσεων.
- **Τρίτη Γέφυρα Βοσπόρου:** Η κοινοπραξία μεταξύ της τουρκικής κατασκευαστικής εταιρείας igtaş inşaat Sanayi Ticaret και του ιταλικού

κατασκευαστικού ομίλου Astaldi επικράτησε στη διεκδίκηση του έργου κατασκευής αυτοκινητοδρόμου στα βόρεια του Μαρμαρά, το οποίο θα περιλαμβάνει και την κατασκευή της τρίτης γέφυρας πάνω από τα στενά του Βοσπόρου. Η τρίτη γέφυρα (1,275 μέτρων με τέσσερις λωρίδες ανά κατεύθυνση), πρόκειται να συνδέσει την περιοχή της Sarıyer της Ευρωπαϊκής πλευράς με την περιοχή της Beykoz στην ασιατική πλευρά ενώ το κόστος κατασκευής της προβλέπεται να φτάσει τα 4,5 δισ λίρες.

- **Σηραγγα Marmaray.** Εγκαινιάστηκε στις 29.10.2013 κατά την 90η επέτειο ίδρυσης της Τουρκικής Δημοκρατίας το Marmaray, ένα από τα μεγαλύτερα και σημαντικότερα σιδηροδρομικά σχέδια παγκοσμίως, με το οποίο ενώνονται μέσω μιας υποθαλάσσιας σήραγγας μήκους 1,4 χιλιομέτρων, η Ευρωπαϊκή με την Ασιατική ήπειρο. Η κατασκευή της σήραγγας, τις εργασίες της οποίας ανέλαβε κοινοπραξία ιαπωνικών και τουρκικών εταιριών (Taisei-KumagaiGumi-NuroI-Gama), κόστισε συνολικά 4,1 δισ.δολάρια, πραγματοποιήθηκε και με τη χρηματοδότηση από την Ιαπωνική Τράπεζα Διεθνούς Συνεργασίας και την Ευρωπαϊκή Τράπεζα Επενδύσεων και υπολογίζεται ότι θα εξυπηρετεί 75.000 επιβάτες την ώρα, αποσυμφορίζοντας την κυκλοφορία στην Κωνσταντινούπολη.

Χρήσιμο θα ήταν επίσης αναφερόμενοι στον κατασκευαστικό κλάδο, να αναφέρουμε και κάποιες πληροφορίες σχετικά με τον κλάδο οικοδομικών υλικών, ο οποίος είναι συναφής. Ο κλάδος παραγωγής δομικών υλικών αποτελεί τον τρίτο σε σειρά μεγαλύτερο στην Τουρκία, ενώ η χώρα αποτελεί την Πέμπτη μεγαλύτερη σε κατάταξη σε εξαγωγές δομικών υλικών.

Η Τουρκία καταγράφει ιδιαίτερα αξιόλογες επιδόσεις και στην παραγωγή και στις εξαγωγές δομικών υλικών όπως είναι το τσιμέντο, το έτοιμο σκυρόδεμα, το αεριζόμενο σκυρόδεμα, σωλήνων από χάλυβα, υαλοπινάκων, υαλοπετασμάτων, κεραμικών υλικών επιχρίσματος, κεραμικών ειδών υγιεινής, δομικών επιχρισμάτων, φυσικών λίθων, ακατέργαστου μαρμάρου - τραβερτίνη, πλαστικών κουφωμάτων παραθύρων, πλαστικών προκατασκευασμένων στοιχείων, δομικών υλικών από αλουμίνιο. Οι εξαγωγές σε δομικά υλικά της Τουρκίας κατά το έτος 2012 έφτασαν τα 21,29 δισ. δολ., ενώ παράλληλα με βάση τον Πρόεδρο της Ένωσης παραγωγών δομικών υλικών, στόχος της αποτελεί το ποσό των εξαγωγών της να φτάσει τα 40 δισ δολάρια το έτος 2015.

Επιπρόσθετα η Τουρκία μελετά και έχει προοπτικές εισαγωγών στα εξής:

- [1] υαλοβάμβακα

- [2] δομικά υλικά από αλουμίνιο
- [3] ανελκυστήρες
- [4] κεραμικά καλύμματα
- [5] προϊόντα ασφάλτου, γύψου, τσιμέντου, σκυροδέματος
- [6] ορυκτοβάμβακας
- [7] προκατασκευασμένα στοιχεία
- [8] ταπετσαρίες τοίχου

Στην συνέχεια θα εστιάσουμε στην παρουσίαση του κατασκευαστικού κλάδου στην Ελλάδα. Οι κατασκευές αποτελούσαν έναν από τους ουσιαστικότερους τομείς της ελληνικής οικονομίας αφού κατά μέσο όρο την τετραετία 2005-2009 συμμετείχε σε ποσοστό περίπου 15% στη διαμόρφωση του ΑΕΠ και πάνω από 10% στην συνολική απασχόληση. Πάντως, η καθολική συμμετοχή του κλάδου, άμεση και έμμεση, ξεπερνούσε το 17% του ΑΕΠ και το 21% της απασχόλησης. Την τελευταία πενταετία ωστόσο ο κατασκευαστικός κλάδος έχει επιδείξει σημαντική πτώση, λόγω της οικονομικής ύφεσης των τελευταίων χρόνων που διανύει η Ελλάδα. Η συμμετοχή του κλάδου στην ανάπτυξη της Ελλάδας δεν είναι καθοριστική όπως συνήθιζε να είναι την δεκαετία του 2000, λόγω των ισχυρών διασυνδέσεων του με βασικούς βιομηχανικούς και άλλους κλάδους (μεταλλουργίας, μη μεταλλικών ορυκτών, ηλεκτρολογικού υλικού, ξύλου, προϊόντων από μέταλλο, μεταφορών, εμπορίου κ.τ.λ.) και της σημαντικής αναπτυξιακής του διάστασης.

Εκτός από τα παραπάνω η αγορά κατοικίας επιδράει τον οικονομικό κύκλο και μέσω της κατανάλωσης, καθόσον οι τιμές των κατοικιών επενεργούν στον πλούτο και την ψυχολογία των νοικοκυριών εντείνοντας ή μετριάζοντας την καταναλωτική ροπή τους.

Τόσο στο άμεσο χρονικό διάστημα όσο και στο μεσοπρόθεσμο σχεδιασμό δράσεων της ελληνικής οικονομίας τα δημόσια έργα θα κληθούν να διαδραματίσουν κεντρικό ρόλο στην αναπτυξιακή προοπτική της οικονομίας, ως βασική προϋπόθεση για την μακροπρόθεσμη μείωση του χρέους. Σε μία τέτοια προοπτική η ελληνική οικονομία έχει ανάγκη να στηριχθεί σε ελληνικές τεχνικές εταιρείες, κάθε μεγέθους και δυναμικότητας, οι οποίες θα δραστηριοποιούνται σε ένα θεσμικά θωρακισμένο, χωρίς αδιαφάνεια, περιβάλλον.

Προϋποθέσεις αποτελούν (Πανελλήνιος Σύνδεσμος Τεχνικών Εταιρειών (ΠΣΤΕ), 2014):

- [1] ο περιορισμός της χρηματοπιστωτικής αβεβαιότητας και της σταθεροποίησης του χρηματοπιστωτικού τομέα,
- [2] η αναμόρφωση του θεσμικού πλαισίου με στόχο την απλούστευση, την διαφάνεια και την εξάλειψη των αλληλοεμπλεκόμενων αρμοδιοτήτων,
- [3] η αξιοποίηση της τεχνολογίας για τον εκσυγχρονισμό του συστήματος παραγωγής δημοσίων έργων (όπως π.χ. επιστημονικά τεκμηριωμένο και αδιάβλητο σύστημα διαπίστωσης των τιμών συντελεστών παραγωγής δημοσίων έργων, πλήρης ηλεκτρονική διασύνδεση των αναθετουσών αρχών με το Μητρώο Εργοληπτικών Επιχειρήσεων, αναμόρφωση λειτουργίας του ΜΕΕΠ)
- [4] ενεργής στήριξη της εξωστρέφειας των ελληνικών τεχνικών εταιρειών από την ελληνική διπλωματία.

Οι υφιστάμενες συνθήκες ύφεσης έχουν οδηγήσει σε δραστικό περιορισμό του ΠΔΕ για σειρά ετών με αποτέλεσμα τα ευρήματα της έκθεσης, να αναδεικνύουν επιδείνωση των προϋπαρχουσών αρνητικών τάσεων στον κλάδο. Κατά την διάρκεια του Β' τριμήνου του 2012 καταγράφονται τα εξής (Πανελλήνιος Σύνδεσμος Τεχνικών Εταιρειών (ΠΣΤΕ), 2014):

- [1] ο δείκτης παραγωγής στις κατασκευές (σύνολο κλάδου) συρρικνώνεται επί 14 τρίμηνα, με αποτέλεσμα να εμφανίζεται μειωμένος κατά 29,8% έναντι του Β' τριμήνου 2011, λαμβάνοντας την χαμηλότερη τιμή από το 2000,
- [2] η συνολική απασχόληση στον κλάδο συρρικνώνεται επί 16 συνεχόμενα τρίμηνα οπότε και παρουσιάζεται μειωμένη κατά 18,6% έναντι του Β' τριμήνου 2011, δηλαδή, απώλεια 185,3 χιλιάδων θέσεων εργασίας από την αρχή της κρίσης,
- [3] η συμμετοχή του κλάδου στην δημιουργία του ΑΕΠ, συρρικνώνεται επί 12 συνεχόμενα τρίμηνα, με αποτέλεσμα την μικρή συνεισφορά του κλάδου στην δημιουργία του ΑΕΠ, μόλις 4,1%, μειωμένη κατά 12% έναντι του Β' τριμήνου του 2011,
- [4] ο δείκτης παραγωγής έργων πολιτικού μηχανικού (δημόσια έργα) εμφανίζει μείωση κατά 33,0% έναντι του Β' τριμήνου του 2011, λαμβάνοντας την χαμηλότερη τιμή του από το 2000,
- [5] ο δείκτης παραγωγής οικοδομικών έργων (ιδιωτικά έργα) συρρικνώνεται επί 16 συνεχόμενα τρίμηνα, εμφανίζοντας μείωση κατά 20,0% έναντι του Α' τριμήνου του 2011, λαμβάνοντας την δεύτερη χαμηλότερη τιμή του από το 2000.

Διαπιστώνονται επίσης τα εξής (Πανελλήνιος Σύνδεσμος Τεχνικών Εταιρειών (ΠΣΤΕ), 2014):

- [1] αύξηση κατά 42,1% του πλήθους των νέων δημοπρασιών προϋπολογισμού άνω των 2 εκ. € κατά το πρώτο εξάμηνο του 2012 (206 έργα, προϋπολογισμού 1,96 δισ. €) έναντι του Α' εξαμήνου του 2011 (145 έργα, προϋπολογισμού 1,49 δισ. €), με παράλληλη αύξηση του προϋπολογισμού τους κατά 31,1%.
- [2] μείωση για έβδομο συναπτό έτος των παραγγελιών ιδιωτικών έργων όπως αυτές μετριούνται από τον όγκο των οικοδομικών αδειών, ο οποίος το Β' εξάμηνο του 2012 ανήλθε σε μόλις 8,5 εκ. m³, μειωμένος κατά 12,9% έναντι του Β' εξαμήνου του 2011, δημιουργώντας νέο αρνητικό ρεκόρ για το διάστημα που ο ΣΑΤΕ διαθέτει στοιχεία (από το 1980).
- [3] Σημαντικότερη αύξηση του ποσοστού των εργοληπτικών εταιρειών 4ης έως 7ης τάξης που εμφανίζουν ζημίες κατά το 2011 έναντι του 2010, 40,2% έναντι 27,2% του συνόλου.
- [4] Επιδείνωση του μέσου μεγέθους των βραχυπρόθεσμων υποχρεώσεων κατά 8,7% το 2011 έναντι του 2010 – από 16,9 εκ. € σε 18,2 εκ. €, με αποτέλεσμα, κάθε εταιρεία των τάξεων 4η – 7η του ΜΕΕΠ, κατά μέσο όρο, να χρωστά 24,5 εκ. € το 2011 έναντι 22,5 εκ. € το 2010, αύξηση 8,8%.
- [5] Τρίτη συνεχόμενη επιδείνωση του μέσου κύκλου εργασιών των εταιρειών 4ης – 7ης τάξης του ΜΕΕΠ κατά 3,3% το 2011/2010, από 18,4 εκ. € το 2010 σε 17,8 εκ. € το 2011, με αποτέλεσμα σε μόλις τρία έτη η σωρευτική απώλεια του μέσου κύκλου εργασιών να ανέρχεται σε 52,4%.

Το γεγονός της παρατεταμένης ύφεσης στον κλάδο που αναδεικνύεται από την συνεχόμενη και ραγδαία πτώση του δείκτη παραγωγής στις κατασκευές αποδίδεται, τόσο στις αρνητικές μεταβολές στην αγορά των ιδιωτικών έργων, όσο και σε αυτές που παρατηρούνται στον χώρο των δημοσίων έργων.

Από τα στοιχεία της ΕΛΣΤΑΤ διαπιστώνεται ότι από το Γ' τρίμηνο του 2007, οπότε και σε απόλυτο μέγεθος ο κλάδος απασχόλησε τους περισσότερους εργαζομένους, 402 χιλ., ξεκίνησε μια διαρκής συρρίκνωση του μεγέθους της απασχόλησης για να φτάσει στις 213,5 χιλ. το Β' τρίμηνο του 2012, δηλαδή, μία σωρευτική απώλεια, 188,3 χιλιάδων θέσεων εργασίας, περίπου όμοια, δηλαδή, με την απώλεια των θέσεων εργασίας που οφείλεται στην

έναρξη της κρίσης το από το Γ' τρίμηνο του 2008, ύψους 185,3 χιλιάδων θέσεων εργασίας (Πανελλήνιος Σύνδεσμος Τεχνικών Εταιρειών (ΠΣΤΕ), 2014).

Αξίζει να σημειωθεί ότι η καταγεγραμμένη απασχόληση στον κλάδο από το Α' τρίμηνο του 2011 σημειώνει αλλεπάλληλα ιστορικά χαμηλά από το 1998 και μετά, οπότε και ο ΣΑΤΕ διαθέτει στοιχεία. Σε ετήσια βάση η απασχόληση στον κατασκευαστικό κλάδο μειώνεται για 16 συνεχόμενα τρίμηνα, με τις ποσοστιαίες μειώσεις των εννέα πιο πρόσφατων τριμήνων να είναι διψήφιες (10,0% το Β' τρίμηνο του 2010/09, ακολουθούν κατά σειρά, -15,3%, -18,0%, -21,5%, -20,6%, -24,3%, -24,0%, -18,1% και -18,6% το Β' τρίμηνο του 2012/11) (Πανελλήνιος Σύνδεσμος Τεχνικών Εταιρειών (ΠΣΤΕ), 2014).

Αυτές οι διαπιστώσεις αναδεικνύουν ότι το ζήτημα της αυξημένης ανεργίας στον κλάδο όχι μόνο έχει από καιρό λάβει μη αναστρέψιμη τάση, όπως επανειλημμένα έχει επισημανθεί από τον ΣΑΤΕ, αλλά οξύνεται διαρκώς, με αποτέλεσμα σχεδόν ένας στους δύο απασχολούμενους στον κλάδο το φθινόπωρο του 2008 να έχει οδηγηθεί μόνιμα, πλέον, εκτός του κατασκευαστικού κλάδου. Αυτό σημαίνει απαξίωση εξειδικευμένου και καταρτισμένου εργατοτεχνικού προσωπικού, σημαίνει απαξίωση των επενδύσεων των εταιρειών αλλά και του δημοσίου για την ανάπτυξη ικανών επαγγελματιών τεχνικών κατασκευής, μέσω προγραμμάτων μαθητείας ή εκμάθησης στην πράξη (Πανελλήνιος Σύνδεσμος Τεχνικών Εταιρειών (ΠΣΤΕ), 2014).

Στους πίνακες που ακολουθούν βλέπουμε τα βασικά οικονομικά μεγέθη στον τομέα των κατασκευών για το έτος 2012.

Πίνακας 5: Βασικά Οικονομικά Στοιχεία Κατασκευαστικού Κλάδου στην Ελλάδα, έτος 2012

Κλάδος	Αριθμός επιχειρήσεων	Αριθμός απασχολούμενων	Αμοιβές απασχολούμενων	Δαπάνες κοινωνικής	Συνολικές αγορές αγαθών	Αξία παραγωγής	Προστιθέμενη αξία σε τιμές	Επενδύσεις
Κατασκευές Κτιρίων	21.682	73.579	551.315	180.274	3.517.444	4.879.074	2.276.019	578.236
Έργα Πολιτικού Μηχανικού	5.571	31.887	386.503	130.592	2.231.235	2.813.050	1.085.217	951.042
Εξειδικευμένες Κατασκευαστικές	59.620	91.896	281.444	87.144	2.175.913	3.166.296	1.180.488	114.748
ΣΥΝΟΛΟ	86.873	197.363	1.219.262	398.009	7.924.593	10.858.420	4.541.723	1.644.025

Πηγή: Ελληνική Στατιστική Υπηρεσία (ΕΛΣΤΑΤ)

http://www.statistics.gr/portal/page/portal/ESYE/PAGE-themes?p_param=A1301

Πίνακας 6: Κύκλος Εργασιών Κατασκευαστικού Κλάδου στην Ελλάδα, έτος 2012

Κλάδος	Κύκλος εργασιών από Κατασκευαστικές Δραστηριότητες	Κύκλος εργασιών από Οικοδομικές Δραστηριότητες	Κύκλος εργασιών από Έργα Πολιτικού Μηχανικού
Κατασκευές Κτιρίων	2.871.178	3.083.184	882.364
Έργα Πολιτικού Μηχανικού	1.738.899	147.785	2.194.669
Εξειδικευμένες Κατασκευαστικές Δραστηριότητες	2.359.968	107.578	254.306
ΣΥΝΟΛΟ	6.970.046	3.338.547	3.331.339

Πηγή: Ελληνική Στατιστική Υπηρεσία (ΕΛΣΤΑΤ)

http://www.statistics.gr/portal/page/portal/ESYE/PAGE-themes?p_param=A1301

Στο πλαίσιο των διμερών σχέσεων Ελλάδος-Τουρκίας, τέθηκαν κάποιες συμφωνίες, οι βασικότερες εκ των οποίων οι οποίες σχετίζονται με τον κατασκευαστικό κλάδο είναι οι εξής:

- [1] Συμφωνία αποφυγής διπλής φορολογίας
- [2] Συμφωνία για την αμοιβαία προώθηση και προστασία επενδύσεων
- [3] Συμφωνία για επιστημονική και τεχνολογική συνεργασία
- [4] Μνημόνιο για συνεργασία σε θέματα προστασίας περιβάλλοντος
- [5] Συμφωνία για συνεργασία μεταξύ τελωνειακών διοικήσεων
- [6] Συμφωνία οικονομικής συνεργασίας
- [7] Συμφωνία μεταφορών

2.6. Συμφωνίες μεταξύ Ελλάδας - Τουρκίας

Τον Μάρτιο του 2013, σε μια συνάντηση που πραγματοποιήθηκε μεταξύ του Έλληνα Πρωθυπουργού και του Τούρκου Ταγίπ Ερντογκάν στο πλαίσιο της 2^{ης} συνόδου του Ανώτατου Συμβουλίου Συνεργασίας μεταξύ Ελλάδος και Τουρκίας, υπεγράφησαν 24 συμφωνίες πάνω στον επιχειρηματικό και τον θεσμικό τομέα, οι οποίες ήταν οι εξής:

- [1] Κοινή Διακήρυξη του Πρωθυπουργού της Ελληνικής Δημοκρατίας και του Πρωθυπουργού της Δημοκρατίας της Τουρκίας για τους θερινούς Ολυμπιακούς Αγώνες του 2020 (XXXII Ολυμπιάδα)
- [2] Σχέδιο Δράσης μεταξύ των Υπουργείων Εξωτερικών της Ελληνικής Δημοκρατίας και της Δημοκρατίας της Τουρκίας
- [3] Πολιτιστικό, Εκπαιδευτικό, Επιστημονικό, Μέσων Μαζικής Ενημέρωσης, Νεολαίας και Αθλητισμού Πρόγραμμα Ανταλλαγών για τα έτη 2013 - 2014- 2015 μεταξύ της Κυβέρνησης της Ελληνικής Δημοκρατίας και της Κυβέρνησης της Δημοκρατίας της Τουρκίας
- [4] Πρωτόκολλο μεταξύ της Ελληνικής Δημοκρατίας και της Δημοκρατίας της Τουρκίας για την δημιουργία ενός θεσμικού πλαισίου μεταξύ του Ελληνικού Κέντρου Ευρωπαϊκών Μελετών (ΕΚΕΜ) του Υπουργείου Εξωτερικών της Ελληνικής Δημοκρατίας και του Κέντρου Στρατηγικών Ερευνών (SAM) του Υπουργείου Εξωτερικών της Δημοκρατίας της Τουρκίας
- [5] Μνημόνιο Κατανόησης μεταξύ του Υπουργού Εξωτερικών της Ελληνικής Δημοκρατίας και του Υπουργού Εξωτερικών της Δημοκρατίας της Τουρκίας για τη συνεργασία στον τομέα της Ανθρωπιστικής Βοήθειας
- [6] Πρωτόκολλο Αθλητικής Συνεργασίας μεταξύ της Κυβέρνησης της Ελληνικής Δημοκρατίας και της Κυβέρνησης της Δημοκρατίας της Τουρκίας
- [7] Μνημόνιο Κατανόησης μεταξύ της Κυβέρνησης της Ελληνικής Δημοκρατίας και της Κυβέρνησης της Δημοκρατίας της Τουρκίας για συνεργασία στον τομέα της Γεωργίας
- [8] Πρωτόκολλο μεταξύ της Κυβέρνησης της Ελληνικής Δημοκρατίας και της Κυβέρνησης της Δημοκρατίας της Τουρκίας για συνεργασία στον τομέα των Ληξιαρχικών Εγγραφών

- [9] Πρωτόκολλο μεταξύ της Κυβέρνησης της Ελληνικής Δημοκρατίας και της Κυβέρνησης της Δημοκρατίας της Τουρκίας για την απαγόρευση και πρόληψη της παράνομης εισαγωγής, εξαγωγής, διακίνησης και μεταφοράς πολιτιστικής περιουσίας.
- [10] Πρωτόκολλο μεταξύ της Κυβέρνησης της Ελληνικής Δημοκρατίας και της Κυβέρνησης της Δημοκρατίας της Τουρκίας για τα Μεταδοτικά Νοσήματα
- [11] Πρωτόκολλο μεταξύ της Κυβέρνησης της Ελληνικής Δημοκρατίας και της Κυβέρνησης της Δημοκρατίας της Τουρκίας για τις Υπηρεσίες Υγείας σε Περιπτώσεις Καταστροφών
- [12] Πρωτόκολλο μεταξύ της Κυβέρνησης της Ελληνικής Δημοκρατίας και της Κυβέρνησης της Δημοκρατίας της Τουρκίας για την Ενίσχυση των Συστημάτων Υγείας
- [13] Πρωτόκολλο μεταξύ της Κυβέρνησης της Ελληνικής Δημοκρατίας και της Κυβέρνησης της Δημοκρατίας της Τουρκίας για τα Μη Μεταδοτικά Νοσήματα και την Προαγωγή της Υγείας
- [14] Μνημόνιο Κατανόησης μεταξύ της Κυβέρνησης της Ελληνικής Δημοκρατίας και της Κυβέρνησης της Δημοκρατίας της Τουρκίας για την συνεργασία μεταξύ του Νοσοκομείου Αγία Σοφία Παιδών και του Νοσοκομείου Παιδιατρικής, Υγείας και Ασθενειών, Αιματολογίας, Ογκολογίας Εκπαίδευσης και Έρευνας.
- [15] Μνημόνιο Κατανόησης στον τομέα της Ναυτιλιακής Συνεργασίας μεταξύ της Κυβέρνησης της Ελληνικής Δημοκρατίας και της Κυβέρνησης της Τουρκικής Δημοκρατίας
- [16] Μνημόνιο Κατανόησης στους τομείς των Τεχνολογιών Πληροφορικής και Επικοινωνιών και τις Ταχυδρομικές Υπηρεσίες μεταξύ της Κυβέρνησης της Ελληνικής Δημοκρατίας και της Κυβέρνησης της Δημοκρατίας της Τουρκίας
- [17] Πρωτόκολλο μεταξύ της Κυβέρνησης της Ελληνικής Δημοκρατίας και της Κυβέρνησης της Δημοκρατίας της Τουρκίας σε θέματα Τύπου και Πληροφόρησης
- [18] Κοινή Διακήρυξη για την ενίσχυση της συνεργασίας στον τομέα της Δικαιοσύνης
- [19] Διακήρυξη Προθέσεων για την συνεργασία της προώθησης της επιχειρηματικότητας και της απασχόλησης των γυναικών μέσω της υποστήριξης των πρωτοβουλιών των γυναικών μεταξύ του Υπουργείου Ανάπτυξης, Ανταγωνιστικότητας, Υποδομών, Μεταφορών και Δικτύων της Ελληνικής Δημοκρατίας και του Υπουργείου Οικογένειας και Κοινωνικών Πολιτικών της Δημοκρατίας της Τουρκίας.
- [20] Κοινή Διακήρυξη για την ενίσχυση της συνεργασίας στον τομέα της παράνομης μετανάστευσης και επανεισδοχής.

- [21] Κοινή Διακήρυξη της Υπουργού Τουρισμού της Ελληνικής Δημοκρατίας και του Υπουργού Πολιτισμού και Τουρισμού της Δημοκρατίας της Τουρκίας για συνεργασία στον τομέα του Τουρισμού
- [22] Διακήρυξη Πρόθεσης του Αναπληρωτή Υπουργού Παιδείας και Θρησκευμάτων, Πολιτισμού και Αθλητισμού της Ελληνικής Δημοκρατίας και του Υπουργού Πολιτισμού και Τουρισμού της Δημοκρατίας της Τουρκίας για συνεργασία στον τομέα του προσδιορισμού, της προστασίας και της διαφύλαξης της πολιτιστικής κληρονομιάς, στο πλαίσιο της Σύμβασης της UNESCO για την Πολιτιστική Κληρονομιά
- [23] Μνημόνιο Κατανόησης μεταξύ του Εθνικού Συστήματος Πιστοποίησης / Ελληνικού Ινστιτούτου Μετρολογίας και του Επιστημονικού και Τεχνολογικού Συμβουλίου του Τουρκικού Εθνικού Ινστιτούτου Μετρολογίας.
- [24] Πρωτόκολλο συνεργασίας μεταξύ της Ελληνικής Ραδιοφωνίας Τηλεόρασης ΑΕ και του Τουρκικού Οργανισμού Ραδιοφώνου Τηλεόρασης

Κεφάλαιο 3ο: Εξωτερικό Εμπόριο Τουρκίας – Ελλάδα

3.1. Πορεία Εξωτερικού Εμπορίου

Στην παρούσα παράγραφο θα παρουσιάσουμε την πορεία του εξωτερικού εμπορίου των δύο χωρών και κατόπιν θα κάνουμε συγκρίσεις. Το 2012, η Τουρκία σημείωσε αύξηση στις εξαγωγές των προϊόντων της σε ποσοστό 11,6 % και ελάττωσε τις εισαγωγές της κατά 5,6%. Οι εισαγωγές και εξαγωγές της χώρας για τα έτη 2011 και 2012, και τα ποσά είναι σε δολάρια.

Πίνακας 7: Εισαγωγές και Εξαγωγές Τουρκίας ετών 2011-2012 σε δολάρια

	2012	2011
Εισαγωγές	236.536.949.000	240.841.676.000
Εξαγωγές	152.560.775.000	134.906.869.000
Εμπορικό Ισοζύγιο	- 83.976.174.000	-105.934.807.000

Πηγή: Turkstat

http://www.turkstat.gov.tr/PreTablo.do?alt_id=1046

Επιπρόσθετα στον επόμενο πίνακα μπορούμε να δούμε την εξέλιξη των εισαγωγών και εξαγωγών της Τουρκίας για την τελευταία δετία. Τα ποσά είναι σε χιλιάδες ευρώ.

Πίνακας 8: Εξέλιξη Εισαγωγών – Εξαγωγών εξαετίας 2006-2012

Έτος	Εξαγωγές	Μεταβολή	Εισαγωγές	Μεταβολή	Ισοζύγιο	Όγκος Εμπορίου
2006	85 534 676	16,4	139 576 174	19,5	-54 041 498	225 110 850
2007	107 271 750	25,4	170 062 715	21,8	-62 790 965	277 334 464
2008	132 027 196	23,1	201 963 574	18,8	-69 936 378	333 990 770
2009	102 142 613	-22,6	140 928 421	-30,2	-38 785 809	243 071 034
2010	113 883 219	11,5	185 544 332	31,7	- 71 661 113	299 427 551
2011	134 906 869	18,5	240 841 676	29,8	- 105 934 807	375 748 545
2012*	152 536 653	13,1	236 544 494	-1,8	- 84 007 842	389 081 147

Πηγή: Turkstat

http://www.turkstat.gov.tr/PreTablo.do?alt_id=1046

Επιπρόσθετα στον πίνακα που ακολουθεί βλέπουμε την διάρθρωση των εισαγωγών και εξαγωγών της Τουρκίας όσο αφορά τις χώρες με τις οποίες συναλλάσσεται και τα προϊόντα τα οποία ανταλλάσσει. Τα δεδομένα αφορούν το έτος 2012.

Πίνακας 9: Διάρθρωση Εισαγωγών – Εξαγωγών έτους 2012

2012	Χώρες	Αξία (σε δισ USD)	Προϊόντα
ΕΞΑΓΩΓΕΣ	Γερμανία	1,3	Υφάσματα, ρούχα, οχήματα, μηχανολογικός εξοπλισμός παραγωγής ενέργειας
	Ιράκ	10,8	Σιδηρομεταλλεύματα, μηχανολογικός εξοπλισμός, δημητριακά, φρούτα
	Ιράν	9,9	Χρυσός, ασήμι, σιδηρομεταλλεύματα, υφάσματα, οχήματα
	Ην. Βασίλειο	8,7	Ρούχα, μηχανολογικός/ηλεκτρολογικός εξοπλισμός, χρυσός, συσκευές τηλεπικοινωνίας
	Ηνωμένα Αραβικά Εμιράτα	8,17	
	Ρωσία	6,6	Υφάσματα, φρούτα-λαχανικά, οχήματα για δημ. συγκοινωνίες
	Ιταλία	6,3	Πετρελαιοειδή, βιομηχανικός εξοπλισμός, ρούχα, φρούτα- λαχανικά, ηλεκτρολογικός εξοπλισμός
ΕΙΣΑΓΩΓΕΣ	Ρωσία	26,6	Φυσικό αέριο, πετρέλαιο, σιδηρομεταλλεύματα
	Γερμανία	21,4	Οχήματα, Ηλεκτρολογικός εξοπλισμός, μηχανήματα- μηχανολογικός εξοπλισμός
	Κίνα	21,3	Ηλεκτρολογικός εξοπλισμός, μηχανήματα- μηχανολογικός εξοπλισμός, υφάσματα
	ΗΠΑ	14	Μεταλλεύματα, οχήματα, πετρελαιοειδή, άνθρακας, ίνες υφασμάτων
	Ιταλία	13,5	Πετρέλαιο, βιομηχανικός και ηλεκτρολογικός εξοπλισμός, οχήματα, σίδηρος και χάλυβας

Πηγή: Turkstat

http://www.turkstat.gov.tr/PreTablo.do?alt_id=1046

3.2. Διμερές Εμπόριο

Οι εμπορικές σχέσεις μεταξύ Ελλάδας και Τουρκίας μπορούμε να πούμε πως έχουν ενισχυθεί αξιολογικά κατά την διάρκεια της τελευταίας δεκαετίας, γεγονός το οποίο αποδεικνύεται από τα εξής γεγονότα:

- [1] Οι ελληνικές εξαγωγές το έτος 2002 ανήλθε σε 369 εκατ. Ευρώ, ενώ δέκα χρόνια αργότερα έφτασε τα 2,6 δισ. ευρώ.
- [2] Οι εξαγωγές από Ελλάδα προς Τουρκία αποτελούν μόνο το 1,06% των τουρκικών εισαγωγών από όλο τον κόσμο και από το σύνολο των 65.500 εισαγωγικών τουρκικών επιχειρήσεων οι οποίες έχουν την έδρα τους, μόλις οι 2.201, δηλαδή το 3,2%, εισάγουν προϊόντα από Ελλάδα.
- [3] Οι ελληνικές εξαγωγικές δραστηριότητες επικεντρώνονται κυρίως στο εμπόριο πετρελαιοειδών, ορυκτέλαιων και πλαστικών.
- [4] Οι εξαγωγές από την Τουρκία προς την Ελλάδα ανήλθαν σε 645 εκατ. ευρώ το 2002, ενώ δέκα χρόνια αργότερα, δηλαδή το 2012 έφθασαν το 1,02 δισ. ευρώ.
- [5] Οι εξαγωγές από την Τουρκία προς την Ελλάδα αφορούν αυτοκίνητα, είδη ένδυσης και αλιεύματα.

Επιπρόσθετα με βάση στοιχεία τα οποία αντήσαμε από την ιστοσελίδα του Ελληνο-Τουρκικού Επιμελητηρίου Βορείου Ελλάδος, προκύπτει πως η δυναμική των ελληνοτουρκικών επιχειρηματικών σχέσεων έχει ανοδική κατεύθυνση. Το ισοζύγιο εμπορικών συναλλαγών ανάμεσα σε Τουρκία και Ελλάδα για το έτος 2012 ανήλθε στα 5 δις. δολάρια από 400 εκατ. δολάρια που ήταν το 1999.

Ωστόσο πάντα εξακολουθούν να υφίστανται προβλήματα ανάμεσα στις δύο χώρες. Ειδικότερα τα προβλήματα αυτά εντοπίζονται στα εξής θέματα:

- [1] Προβλήματα τα οποία συναντούν οι Έλληνες επιχειρηματίες στην Τουρκία και τα οποία έχουν να κάνουν με τον αθέμιτο ανταγωνισμό από τις τοπικές επιχειρήσεις, με τις αρχές της Τουρκίας, με δυσκολίες στην αδειοδότηση των επιχειρήσεων και με την απόκτηση άδειας εργασίας για το προσωπικό.
- [2] Προβλήματα που αντιμετωπίζουν οι Τούρκοι επιχειρηματίες στην Ελλάδα και τα οποία έχουν να κάνουν με την απόκτηση άδειας παραμονής και εργασίας στην Ελλάδα καθότι σε αυτή την περίπτωση κάποιος θα πρέπει να αναμένει 8 μήνες, με

την γραφειοκρατία, με τα εμπόδια που ανακύπτουν κατά την βραχυπρόθεσμη χρηματοδότηση των επιχειρήσεων λόγω της οικονομικής αστάθειας.

Φυσικά εκτός από τα εμπόδια τα οποία αντιμετωπίζουν και οι δύο πλευρές, υπάρχουν πάντα και θετικά στοιχεία σε αυτή την συνεργασία. Τα θετικά στοιχεία αναφέρονται στην μη ύπαρξη προβλημάτων με το ανθρώπινο δυναμικό των επιχειρήσεων οι οποίες συνεργάζονται μεταξύ τους, και στο ότι γίνονται παρεμβάσεις μόνο στο διοικητικό και συμβουλευτικό κομμάτι των εταιρειών. Επιπλέον η συνεργασία των επιχειρήσεων μεταξύ των δύο χώρων σε πολλές περιπτώσεις καταφέρνουν να επιλύσουν τα γραφειοκρατικά προβλήματα που προκύπτουν και από τις δύο πλευρές. Επιπλέον αξίζει να αναφέρουμε το έντονο ενδιαφέρον των Τουρκικών επιχειρήσεων για τις ιδιωτικοποιήσεις.

Στην συνέχεια θα παρουσιάσουμε κάποια στατιστικά στοιχεία. Στον πίνακα που ακολουθεί μπορούμε να δούμε τις Ελληνικές εξαγωγές των 20 βασικότερων προϊόντων στην Τουρκία.

Πίνακας 10: Ελληνικές εξαγωγές 20 Βασικότερων προϊόντων στην Τουρκία

Προϊόν	2011 Αξία Εξαγωγών	2012 Αξία Εξαγωγών	2011-2012 Μεταβολή %
27 Ορυκτά λάδια-καύσιμα	1.186.631.175	1.968.774.221	66%
39 Πλαστικές ύλες και τεχνουργήματα	158.710.490	152.143.673	- 4%
52 Βαμβάκι	89.187.336	202.060.680	126%
76 Αργίλιο και τεχνουργήματα από αργίλιο	48.049.315	67.378.392	40%
84 Λέβητες, μηχανές, συσκευές	32.958.416	22.245.588	- 32,5%
41 Δέρματα, γουνοδέρματα	26.528.811	30.738.235	16%
74 Χαλκός και τεχνουργήματα από χαλκό	25.580.229	44.284.674	73%
85 Ηλεκτρικές μηχανές, συσκευές	24.421.894	15.233.422	- 37,6%
72 Χυτοσίδηρος, σίδηρος και χάλυβας	21.410.132	11.114.416	- 48%
73 Τεχνουργήματα από σίδηρο, χάλυβα	21.150.616	6.452.093	- 69%
89 Πλοία, σκάφη, πλωτές κατασκευές	18.390.493	22.076.334	20%
01 Ζώντα ζώα	14.369.044	7.435.648	49%
48 Χαρτί, χαρτόνια	13.255.913	13.174.861	- 0,3%
31 Λιπάσματα	12.543.352	11.783.634	6%
32 Χρωστικά	11.327.222	11.814.388	4%
38 Διάφορα χημικά προϊόντα	9.608.699	7.360.571	- 23%
30 Φαρμακευτικά προϊόντα	9.467.172	5.913.365	- 37,5%
20 Παρασκευάσματα φρούτων, λαχανικών	9.391.430	2.879.360	- 69%
Άλλα	98.839.723	164.673.540	66%
ΣΥΝΟΛΟ	1.831.821.462	2.749.840.096	50%

Πηγή: Turkstat

http://www.turkstat.gov.tr/PreTablo.do?alt_id=1046

Επιπλέον στον πίνακα που ακολουθεί μπορούμε να δούμε τις εξαγωγές στην Τουρκία κατά κατηγορία προϊόντος.

Πίνακας 11: Εξαγωγές στην Τουρκία κατά κατηγορία προϊόντων

Προϊόν	Αξία € 2012	Αξία € 2011	Αξία € 2010	Μεταβολή % 2011- 2012
Αγροτικά προϊόντα	46.516.555	40.677.740	28.644.348	14,3%
Τρόφιμα και ζώα ζωντανά	44.485.628	37.207.323	24.099.448	19,5%
Ποτά & καπνός	320.447	231.782	1.284.059	38%
Λάδια και λίπη ζωϊκής ή φυτικής προέλευσης	1.710.480	3.238.635	3.260.841	-47%
Πρώτες ύλες	213.706.943	127.907.451	286.891.879	67%
Πρώτες ύλες μη εδωδιμες εκτός από καύσιμα	213.706.943	127.907.451	286.891.879	67%
Καύσιμα	1.968.774.221	1.186.619.521	442.732.352	66%
Ορυκτά, καύσιμα, λιπαντικά, κ.λπ.	1.968.774.221	1.186.619.521	442.732.352	66%
Βιομηχανικά προϊόντα	424.735.750	476.550.021	390.309.624	-10%
Χημικά προϊόντα & συναφή (μ.α.κ.)/Βιομηχανικά είδη ταξινομημένα κατά πρώτη ύλη/ Διάφορα βιομηχανικά είδη	359.992.586	392.486.429	333.623.021	-8%
Μηχανήματα & υλικό μεταφορών	64.743.364	84.063.524	56.686.603	-22,9%
Άλλα	96.106.627	66.729	23.018	
Είδη & συναλλαγές μη ταξινομημένα κατά κατηγορίες	96.106.627	66.729	23.018	
Συνολικές εξαγωγές	2.749.840.096	1.831.821.462	1.148.601.221	

Πηγή: Turkstat

http://www.turkstat.gov.tr/PreTablo.do?alt_id=1046

Η ελάττωση των τουρκικών εισαγωγών κατά το έτος 2012 εν τέλει δεν είχε κάποια συνέπεια στις πραγματοποιηθείσες ελληνικές εξαγωγές. Η πλειοψηφία των βασικότερων εισαγόμενων προϊόντων από Τουρκία τα οποία δεν παρουσιάζουν πτώση συμπίπτουν με τα

ελληνικά προϊόντα τα οποία γίνονται εξαγωγή στη Τουρκία. Οι ελληνικές εξαγωγές για το έτος 2012 σε αναλογία με το 2011 επιδεικνύουν 50,1% αύξηση, ενώ αντίθετα οι τουρκικές εξαγωγές προς την Ελλάδα κατά το ίδιο χρονικό διάστημα παρουσιάζουν -9,73% μείωση. Πιο συγκεκριμένα:

[1] Υπήρξε μεγέθυνση ελληνικών εξαγωγών στα εξής προϊόντα: ορυκτά λάδια, καύσιμα +66%, βαμβάκι +126%, αργίλιο και τεχνουργήματα από αργίλιο +40%, χαλκός +73%, δέρματα – γουνοδέρματα +16%, ζώντα ζώα +49%

[2] Υπήρξε μεγέθυνση ελληνικών εξαγωγών στα εξής προϊόντα: λέβητες, μηχανές, συσκευές -32,5%, ηλεκτρικές μηχανές, συσκευές -37,6%, σίδηρος-χυτοσίδηρος -48%, χημικά -23%, φαρμακευτικά -37,5%, τεχνουργήματα από σίδηρο -69%

Βάσει στοιχείων του έτους του 2012, η Τουρκία αποτελεί την πρώτη και κύρια χώρα πελάτης της Ελλάδας, αφού λάβουμε υπόψη μας τις ελληνικές εξαγωγές και τα πετρελαιοειδή και η έκτη χωρίς αυτά. Το ενδιαφέρον της Τουρκίας προς τα ελληνικά προϊόντα έγκειται σε προϊόντα πετρελαιοειδή-λιπαντικά, παρασκευάσματα φρούτων και λαχανικών, ζώντα ζώα, ανόργανα χημικά, προϊόντα σιδήρου και χάλυβα, μηχανήματα οπτικής –μετρήσεων, δέρματα, καλλυντικά, διάφορα δομικά υλικά, ιατρικά-φαρμακευτικά, πλαστικές ύλες-μονωτικά, μηχανήματα Γραφείου, ηλεκτρικές συσκευές και προϊόντα ξυλείας. Σημαντικές προοπτικές εμφανίζονται επίσης και για τον τομέα των τροφίμων και ποτών, ιδιαίτερα τα βιολογικά και delicatessen. Αντιστοίχως, δεδομένων των τουρκικών στατιστικών δεδομένων, η Ελλάδα υπάγεται 13η ανάμεσα στα αποδεκτά τουρκικά προϊόντα με μερίδιο 1,9% και διακατέχει την 34η θέση δεδομένων των εξαγωγών της προς την Τουρκία με μερίδιο 0,6%.

Στον πίνακα που ακολουθεί στην συνέχεια μπορούμε να δούμε τις τουρκικές εισαγωγές αγροτικών προϊόντων και τροφίμων που γίνονται από την Ελλάδα.

Πίνακας 12: Τουρκικές Εισαγωγές Αγροτικών Προϊόντων και Τροφίμων από Ελλάδα

ΤΟΥΡΚΙΚΕΣ ΕΙΣΑΓΩΓΕΣ ΑΓΡΟΤΙΚΩΝ ΠΡΟΪΟΝΤΩΝ - ΤΡΟΦΙΜΩΝ ΑΠΟ ΕΛΛΑΔΑ (€)					
CN2	ΠΡΟΪΟΝΤΑ	2010	2011	2012	Μεταβολή 2012-2011
1	Ζώντα ζώα	700.334	14.369.044	7.435.648	-48,2%
20	Παρασκευάσματα φρούτων, λαχανικών	6.713.438	9.391.430	3.278.695	-65%
10	Δημητριακά	8.722.801	5.847.022	30.006.257	413%
12	Σπόροι και καρποί ελαιώδεις, βιομηχανικά και φαρμακευτικά φυτά	2.835.878	2.566.157	92.981	-96,3%
3	Ψάρια, μαλακόστρακα, μαλάκια	1.490.648	1.714.545	1.026.948	-40%
8	Βρώσιμα φρούτα και καρποί	2.361.340	1.566.801	1.337.188	-14,6%
6	Προϊόντα φυτικά (ρίζες, βολβοί...)	1.159.748	1.231.064	596.400	-51,5%
2	Κρέατα	812.108	1.028.551	131.008	-87,2%
15	Φυτικά και ζωικά λίπη και έλαια	602.474	875.189	1.617.499	84,8%
18	Κακάο και παρασκευάσματα	429.544	668.868	603.898	-9,7%
19	Παρασκευάσματα δημητριακών, αλεύρων, αμυλούχων...-είδη ζαχαροπλαστικής	67.506	610.905	1.390.102	127,5%
13	Γόμες, ρητίνες και άλλα φυτικά εκχυλίσματα	768.678	507.174	902.052	77,8%
22	Ποτά, αλκοολούχα, ξύδια	1.245.156	220.366	313.013	29,6%
17	Ζάχαρη και ζαχαρώδη παρασκευάσματα	131.264	206.222	118.914	-73,4%
16	Παρασκευάσματα κρεάτων, ψαριών	74.035	106.777	72.334	-32,2%
5	Διάφορα προϊόντα ζωικής προέλευσης	141.310	48.929	115.451	135,9%
7	Βρώσιμα λαχανικά, ρίζες, κόνδυλοι	47.881	33.418	50.538	51,2%
9	Καφές, τσάι, μπαχαρικά	86	14.027	32.571	56,9%
4	Γαλακτοκομικά, αυγά, μέλι	0	7.466	0	-100%
21	Διάφορα παρασκευάσματα διατροφής	129.673	5.448	63.250	1006%
11	Προϊόντα αλευροποιίας	19.823	305	0	-100%

Πηγή: Turkstat

http://www.turkstat.gov.tr/PreTablo.do?alt_id=1046

Ο κλάδος αγροτικών προϊόντων και τροφίμων εξετάστηκε ιδιαίτερα καθότι πρόκειται για μια κατηγορία προϊόντων και υπηρεσιών για την οποία υπάρχουν πολύ καλές προοπτικές και η οποία παρουσιάζει μεγάλο εξαγωγικό ενδιαφέρον από τις επιχειρήσεις στην Τουρκία.

Στην Τουρκία δε ο κλάδος των αγροτικών προϊόντων και των τροφίμων διέπεται από προστατευτισμό ως προς το θέμα του εξωτερικού ανταγωνισμού, από ένα γενικότερο καθεστώς, είτε μέσω πρακτικών οι οποίες παρακωλύουν τις εισαγωγές είτε μέσω υψηλών δασμών. Πιο συγκεκριμένα ο φόρος προστιθέμενης αξίας για την πλειοψηφία των τροφίμων είναι στο 8% (σε ορισμένες περιπτώσεις 1%). Επιπλέον λόγω προπάντων των μεγάλων δασμών και των ανταγωνιστικών τιμών των τουρκικών προϊόντων συναντώνται εμπόδια εξαγωγής για πολλά είδη τροφίμων. Τα προϊόντα τα οποία παράγει η Τουρκία και τα οποία έχουν θετικές προοπτικές είναι κακάο, σοκολατοειδή, καφές, κατεψυγμένα-κατεψυγμένης ζύμης, βιολογικά, έτοιμα για μαγείρεμα ή για κατανάλωση τρόφιμα, gourmet, εθνικά προϊόντα, προϊόντα υγιεινής διατροφής.

Επιπλέον βάσει στοιχείων επίσης της Turkstat (Τουρκικό Ινστιτούτο Στατιστικής αντίστοιχο του ΕΛΣΤΑΤ) για το έτος 2013, οι εξαγωγές ελαιολάδου από την Ελλάδα προς την Τουρκία έφτασαν τα 101.254 ευρώ, και το 2012 ήταν 92.981 ευρώ, ενώ τα προγενέστερα έτη ήταν ελάχιστες ως μηδαμινές αν και ακόμα κρίνονται περιορισμένες. Επιπρόσθετα στην Τουρκία δεν έχει διαπιστωθεί να πωλείται τυποποιημένο εισαγόμενο ελαιόλαδο.

Η Τουρκία έχει κάνει σπουδαία βήματα τα τελευταία πέντε χρόνια στην εγχώρια παραγωγή ελαιόλαδου, ιδίως στα δυτικά παράλια της. Αναφέρεται ιδιαίτερα πως οι εξαγωγές του τουρκικού λαδιού υπερδιπλασιάστηκαν την περίοδο Νοεμβρίου 2012 - Μαρτίου 2013, σε σχέση με την αντίστοιχη περσινή περίοδο, προσεγγίζοντας σχεδόν τους 45.000 τόνους. Η ιδιαίτερη αυτή μεγέθυνση των τουρκικών εξαγωγών οφείλεται και στη μείωση κατά περίπου 60% της ισπανικής παραγωγής το έτος 2012, λόγω των πολύ περιορισμένων βροχοπτώσεων. Η ελάττωση αυτή σε συνταίριασμα και με την άρση των δασμών επί των εισαγωγών τουρκικού λαδιού στην αγορά της Ευρωπαϊκής Ένωσης, προσέφερε επιπλέον ώθηση στις τουρκικές εξαγωγές λαδιού, αναφέροντας διπλασιασμό τους και σε ποσότητα και σε αξία. Το περασμένο έτος (2013), η Τουρκία υπάγεται στην 5η θέση παγκοσμίως στην παραγωγή λαδιού, μετά την Ισπανία, Ιταλία, Ελλάδα και Τυνησία.

Επιπλέον οι εξαγωγές φέτας από Ελλάδα προς την Τουρκία καθώς και άλλων παραδοσιακών ελληνικών τυριών απαντούν μεγάλες δασμολογικές επιβαρύνσεις και έτσι είναι σχεδόν ανύπαρκτες. Ειδικότερα πέρα από το όριο της ποσόστωσης των 2.000 τόνων, που δεν έχουν κάποια επιβάρυνση δασμολογικά, για ποσότητες που ξεπερνούν αυτό το όριο ο δασμός εισαγωγής είναι 180%. Επιπροσθέτως, η ποσόστωση δεν εφαρμόζεται με την τακτική η οποία εφαρμόζεται στην Ευρωπαϊκή Ένωση, αλλά υφίσταται περιορισμός τριών τόνων ανά δασμολογικό κωδικό και ανά αίτηση. Παρόμοιες είναι οι συνθήκες και για άλλα είδη τυριών όπως το κεφαλοτύρι, για το οποίο ο δασμός εισαγωγής εκτός ποσόστωσης είναι 138%.

Υφίστανται ωστόσο και κατηγορίες τυριών, όπως αυτές που δεν κρίνονται ανταγωνιστικές ως προς την τουρκική παραγωγή, στις οποίες ο δασμός εισαγωγής είναι χαμηλότερος. Αυτά τα τυριά είναι η παρμεζάνα, το ροκφόρ κ.ά.

Στον κλάδο των ποτών και τροφίμων επίσης η Τουρκία κάνει εισαγωγές. Συγκεκριμένα όσο αφορά τις εισαγωγές κρασιών στην Τουρκία, η κίνηση ήταν ιδιαίτερα πεσμένη την δεκαετία από 2000 έως 2010 (συγκεκριμένα το έτος 2003 το ύψος τους ήταν ελάχιστο, το διάστημα 2004-2009 παρουσίασαν μεν ανοδική τάση, ωστόσο τα αντίστοιχα νούμερα κυμάνθηκαν σε χαμηλά επίπεδα). Οι εισαγωγές εμφάνισαν ιδιαίτερη δυναμική τη διετία 2010-11, καθότι τότε ανήλθαν για το 2010 σε 4.194.319 € και για το 2011 σε 5.075.408 €.

Οι κύριες χώρες εισαγωγής κρασιών στην Τουρκία είναι οι Γαλλία, Ιταλία, Χιλή, Αυστραλία, ΗΠΑ. Τα ελληνικά κρασιά δεν έχουν καταφέρει ακόμα να διεκδικήσουν μερίδιο της τουρκικής αγοράς. Μικρή αλλά σταθερή συνεχίζει και η ελληνική παρουσία στις κατηγορίες αποσταγμάτων από κρασί-τσίπουρων, λικέρ και ούζου. Το 2012 καταγράφηκαν για πρώτη φορά αξιόλογες εισαγωγές ελληνικής μπίρας προς Τουρκία.

Γενικά τα αλκοολούχα ποτά στην τουρκική αγορά επιβαρύνονται με φόρο ειδικής κατανάλωσης. Για τις κατηγορίες αλκοολούχων ποτών τα οποία είναι κατεξοχήν ελληνικού ενδιαφέροντος, ο φόρος ειδικής κατανάλωσης φτάνει σε: μπίρα 63% κατ αξίαν συν 0,53 τ.λ./λ., κρασιά 2,94 τ.λ./λ., αποστάγματα από κρασί-τσίπουρα 83,16τ.λ./λ., ηδύποτα -λικέρ 87,12 τ.λ./λ., ούζο 87,12 τ.λ./λ. Επιπρόσθετα τα εισαγόμενα κρασιά από χώρες της ευρωπαϊκής ένωσης βαρύνονται με δασμούς εισαγωγής 50% επί της τιμής CIF (στο ούζο, στο λικέρ και στο τσίπουρο δεν επιβάλλονται δασμοί). Όλα τα οινοπνευματώδη επιβαρύνονται με ΦΠΑ 18%.

Στον κλάδο των φαρμακευτικών προϊόντων οι εξαγωγές φαρμάκων από την Ελλάδα προς την Τουρκία το 2012 έφτασαν τα 5.913.365 ευρώ, παρουσιάζοντας πτώση κατά 37,5% αναφορικά με το έτος 2011, κατά το οποίο ανήλθαν σε 9.467.172 ευρώ. Το ίδιο έτος οι εξαγωγές από την Ελλάδα προς την Τουρκία αποτελούσαν το 1,9% του αθροίσματος των τουρκικών εισαγωγών σε φαρμακευτικά προϊόντα. Τα βασικότερα είδη φαρμακευτικών προϊόντων τα οποία εξήχθησαν από την Ελλάδα προς την Τουρκία ήταν τα εξής:

[1] Συσκευασμένα φάρμακα σε μορφή δόσεων: € 5.828.227

[2] Χειρουργικός εξοπλισμός: 79.401€

[3] Γάζες: 3.544€

Ολοκληρώνοντας μπορούμε να πούμε πως η δημοσιονομική κρίση της Ελλάδας είναι δυνατό να παρέχει τελικά την ευκαιρία στις δύο χώρες για επιπλέον ενίσχυση και βελτίωση των οικονομικών τους σχέσεων. Σίγουρα θα ήταν προς το συμφέρον των δύο όμορων χωρών να βοηθήσουν η μία την άλλη. Αν η χώρα μας εκτελούσε τουλάχιστον το 5% του εξωτερικού εμπορίου της με την Τουρκία, τότε το μέγεθος και ο όγκος των διμερών εμπορικών σχέσεων θα ανέβαινε στα 10 δισ. δολάρια. Προκειμένου να καταστεί πραγματικότητα κάτι τέτοιο, είναι απαραίτητο να γίνουν πιο στενές και οι πολιτικές επαφές ανάμεσα στις δύο χώρες. Σήμερα, περισσότερες από 150 εταιρείες της Ελλάδας έχουν πραγματοποιήσει άμεσες επενδύσεις στην τουρκική αγορά, μέσα στις οποίες ανήκουν η Εθνική Τράπεζα και η Eurobank.

Οι καταναλωτές στην Ελλάδα τείνουν να δείχνουν προτίμηση σε προϊόντα τα οποία είναι ποιοτικά και η γείτονα χώρα έχει καταδείξει πως έχει ποιοτική παραγωγή στους περισσότερους τομείς παραγωγής της, από την αυτοκινητοβιομηχανία μέχρι τον κλάδο της κλωστοϋφαντουργίας και της ένδυσης. Επιπλέον η Τουρκία είναι οι μεγαλύτεροι παραγωγοί λευκών ηλεκτρικών συσκευών και τηλεοράσεων στην Ευρώπη.

Αν η Ελλάδα μετακινήσει το 5% των εισαγωγών της από την Ευρωπαϊκή Ένωση προς την Τουρκία, εισάγοντας από αυτήν λευκές συσκευές, δομικά υλικά, ανταλλακτικά αυτοκινήτων, μέταλλα και χημικά, τότε ο όγκος των διμερών εμπορικών σχέσεων μπορεί να φθάσει τα 10 δισ. δολάρια. Η παρούσα περίπτωση είναι τέλεια για να οδηγήσει τις δύο πλευρές πιο κοντά μέσω της οικονομίας.

Κεφάλαιο 4ο: Επενδύσεις

4.1. Άμεσες Ξένες Επενδύσεις σε Ελλάδα και Τουρκία

Ο κλάδος των άμεσων ξένων επενδύσεων είναι πολύ σημαντικός για την μελέτη των Ελληνοτουρκικών σχέσεων τα τελευταία χρόνια, για αυτό άλλωστε και τον μελετάμε στην παρούσα εργασία. Σύμφωνα με τον A.T. Kearney FDI Confidence Index , η Τουρκία εντοπίζεται στη 13^η θέση ως ο πιο ελκυστικός επενδυτικός προορισμός για το έτος 2012, ενώ την ίδια θέση κατείχε και για το έτος 2013.

Στο διάγραμμα που ακολουθεί μπορούμε να δούμε το σύνολο του επενδεδυμένου ξένου κεφαλαίου ανα έτος στην Τουρκία από το 2003 και μετά. Τα ποσά είναι σε δις. δολάρια.

Διάγραμμα 2: Άμεσες Ξένες Επενδύσεις στην Τουρκία

Πηγή: Κεντρική Τράπεζα Τουρκίας – Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası

<http://www.tcmb.gov.tr/wps/wcm/connect/tcmb+en/tcmb+en/main+menu/statistics/balance+of+payments+and+related+statistics/international+investment+positionn>

Σύμφωνα με πληροφορίες που προκύπτουν από την ίδια πηγή για το έτος 2013 στην Τουρκία εντοπίζονται 33.561 επιχειρήσεις, εκ των οποίων οι 25.102 είναι επιχειρήσεις καθαρά ξένων συμφερόντων και οι υπόλοιπες είναι μικτών συμφερόντων. Επιπλέον από το ως άνω σύνολο των επιχειρήσεων ποσοστό σε περίπου 34% έχει ως κύρια δραστηριότητα το χονδρικό και λιανικό εμπόριο, το 15% είναι επιχειρήσεις μεσιτείας, το 15% επίσης είναι επιχειρήσεις βιομηχανικής παραγωγής, ενώ το εναπομείναν 36% με λοιπές δραστηριότητες όπως για παράδειγμα οι μεταφορές κτλ. Επιπρόσθετα στο κομμάτι της προσφοράς υπηρεσιών, η πλειοψηφία των επιχειρήσεων ανήκουν στον κατασκευαστικό τομέα και εν συνεχεία είναι οι μεταφορικές, τα ξενοδοχειακά καταλύματα και οι επιχειρήσεις προσφοράς ενέργειας (781).

Από τον συνολικό αριθμό των ξένων επενδύσεων το ήμισυ πηγάζουν από τις χώρες της ΕΕ, με βασικούς επενδυτές, κατά σειρά την Γερμανία, στην συνέχεια την Αγγλία και την Ολλανδία. Οι χώρες οι οποίες δεν υπάγονται στην ΕΕ και οι οποίες έχουν επενδύσει στην Τουρκία είναι κατά κύριο λόγο το Ιράν, το Ιράκ και η Αζερία. Σε ότι αφορά την κατανομή των ως άνω επιχειρήσεων στην χώρα της Τουρκίας η πλειοψηφία τους είναι εγκατεστημένες στην Κωνσταντινούπολη και στην συνέχεια την Αττάλεια, την Άγκυρα, τη Σμύρνη και τη Μούγλα.

Στο διάγραμμα και τον πίνακα που ακολουθεί βλέπουμε το σύνολο του αριθμού των επιχειρήσεων ξένου κεφαλαίου στην Τουρκία για την τελευταία δεκαετία.

Πίνακας 5: Συνολικός Αριθμός Επιχειρήσεων Ξένου Κεφαλαίου στην Τουρκία

Έτος	Αριθμός Εγκατεστημένων Επιχειρήσεων Ξένου Κεφαλαίου	Αριθμός Παραρτημάτων Επιχειρήσεων Ξένου Κεφαλαίου	Σύνολο
1954-2007	12,632	436	13,068
2008	2,356	61	2,417
2009	2,189	65	2,254
2010	2,265	81	2,346
2011	3,628	91	3,719
2012	3,529	80	3,609
2013	3,713	76	3,789

Πηγή: Υπουργείο Οικονομικών Τουρκίας – Republic of Turkey Prime Ministry (UnderSecretaria of Treasury),

<http://www.treasury.gov.tr/default.aspx?nsw=5Ybg8IE45wLzbpkk/W8toQ==&SgKWD+pQItw=&nm=1105>

Και διαγραμματικά έχουμε:

Διάγραμμα 3: Σύνολο Επιχειρήσεων Ξένου Κεφαλαίου την Τουρκία

*Πηγή: Υπουργείο Οικονομικών Τουρκίας – Republic of Turkey Prime Ministry
(UnderSecretaria of Treasury),*

<http://www.treasury.gov.tr/default.aspx?nsw=5Ybg8IE45wLzbpkk/W8toQ==&nm=1105>

Επιπλέον στον πίνακα που ακολουθεί μπορούμε να δούμε τον αριθμό των άμεσων ξένων επενδύσεων στην Τουρκία για τα έτη 2007-2013. Τα ποσά είναι σε εκατομμύρια δολάρια.

Πίνακας 6: Συνολικός Αριθμός Άμεσων Ξένων Επενδύσεων στην Τουρκία

Έτος	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Συνολικές ΑΞΕ (Net)	22,046	19,504	8,411	9,038	16,047	12,557
Επενδεδυμένο κεφάλαιο	18,394	14,712	6,170	6,203	14,064	9,503
Εισροές	19,136	14,747	6,252	6,238	16,055	10,136
Εκροές λόγω ρευστοποίησης	-743	-35	-82	-35	-1,991	-633
Ενδοεταιρικά δάνεια*	727	1,855	459	341	-5	418
Real Estate (Net)	2,926	2,937	1,782	2,494	2,013	2,636

**Πηγή: Υπουργείο Οικονομικών Τουρκίας – Republic of Turkey Prime Ministry
(UnderSecretaria of Treasury),**

<http://www.treasury.gov.tr/default.aspx?nsw=5Ybg8IE45wLzbpkk/W8toQ==&nm=1105>

Αναλυτικά τώρα στον επόμενο πίνακα φαίνονται οι τομείς οι οποίοι έχουν προσελκύσει τις περισσότερες άμεσες ξένες επενδύσεις στην Τουρκία.

Πίνακας 7: Τομείς Προσέλκυσης Άμεσων Ξένων Επενδύσεων στην Τουρκία

Τομείς	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Γεωργία	7	6	9	41	49	82
Γεωργία, κυνήγι, δασοκομία	5	5	6	23	48	77
Ιχθυοκαλλιέργειες	2	1	3	18	1	5
Βιομηχανία	829	2,100	5,116	5,174	3,780	2,861
Μεταλλεύματα	40	122	337	151	89	139
Μεταποιητικός τομέας	785	1,866	4,211	3,970	1,615	905
Παρασκευή τροφίμων/ποτών	68	608	766	1,252	196	123
Υφαντουργία και προϊόντα αυτής	180	26	232	188	77	92
Χημικά				44	37	51
Ηλεκτρική ενέργεια, φυσικό αέριο	4	112	568	1,053	2,076	1,817
Υπηρεσίες	7,699	15,533	14,012	9,532	2,423	3,295
Κατασκευές	80	222	285	336	208	308
Εμπόριο, Διανική/χονδρική πώληση	78	456	234	2,088	389	435
Μεταφορές/Επικοινωνίες/Logistics	3,285	6,696	1,117	170	391	212
Χρηματοοικονομικά (μεσιτεία)	4,018	6,957	11,662	6,069	666	1,584
Αγορά ακινήτων, Ενοικιάσεις	29	99	560	641	560	412
Δημόσια διοίκηση, άμυνα, κοινωνική ασφάλιση	0	0	0	0	0	0
Εκπαίδευση	17	0	0	0	1	17
Υγεία	74	265	177	149	106	111

*Πηγή: Υπουργείο Οικονομικών Τουρκίας – Republic of Turkey Prime Ministry
(UnderSecretaria of Treasury),*

<http://www.treasury.gov.tr/default.aspx?nsw=5Ybg8IE45wLzbpkk/W8toQ==&nm=1105>

4.2. Ελληνικές Επενδύσεις στην Τουρκία

Σύμφωνα με στοιχεία που αντλήθηκαν από την Τράπεζα της Ελλάδας, θα παρουσιάσουμε στην συνέχεια στοιχεία που αφορούν τις Ελληνικές επενδύσεις οι οποίες έχουν πραγματοποιηθεί στην Τουρκία, για τα έτη από το 2008 έως το 2012, μετρημένα σε εκατομμύρια ευρώ. Τα αντίστοιχα στοιχεία του 2013 δεν έχουν ακόμα ανακοινωθεί και για αυτό το λόγο δεν συμπεριλαμβάνονται στην παρούσα.

Πίνακας 8: Καθαρές Άμεσες Ξένες Επενδύσεις στην Τουρκία από Έλληνες

ΕΤΟΣ	2012	2011	2010	2009	2008
Τουρκία	-396,4	-376,8	-480,0	-3,2	-29,3
ΣΥΝΟΛΟ ΕΚΠΡΩΝ ΑΠΟ ΕΛΛΑΔΑ	30,4	1.274,9	-1.176,2	-1.479,3	-1.650,4

Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδας

<http://www.bankofgreece.gr/Pages/el/other/AdvSearch.aspx?q=%CE%86%CE%BC%CE%B5%CF%83%CE%B5%CF%82%20%CE%9E%CE%AD%CE%BD%CE%B5%CF%82%20%CE%95%CF%80%CE%B5%CE%BD%CE%B4%CF%8D%CF%83%CE%B5%CE%B9%CF%82>

Το μέγεθος της αξίας των συνολικών ελληνικών επενδύσεων στην Τουρκία φτάνει τα 6,6 δισ. δολ., με πιο σημαντικές αυτές της Εθνικής, Ιντραλότ, Eurodrip, Kleemann Hellas, Alumil, Νηρέας, Ridenco, Sarantis, και S&B Materials.

Σύμφωνα με στοιχεία Τουρκικού Υπουργείου Οικονομικών, περί τις 500 εταιρείες ελληνικών συμφερόντων δραστηριοποιούνται στη Τουρκία σε τομείς όπως τραπεζικό, τρόφιμα, ενέργεια κ.τ.λ Περίπου οι 250 επιχειρήσεις εδρεύουν στη περιοχή Κων/πολης και οι περίπου 60 θεωρούνται οι πλέον σημαντικές.

4.3. Τουρκικές Επενδύσεις στην Ελλάδα

Αντίστοιχα στοιχεία τα οποία επίσης αντλήθηκαν από την Τράπεζα της Ελλάδας, παρουσιάζουν τις αντίστοιχες τουρκικές επενδύσεις οι οποίες έχουν γίνει στην Ελλάδα, για τα έτη από το 2008 έως το 2012, μετρημένα σε εκατομμύρια ευρώ. Τα αντίστοιχα στοιχεία του 2013 δεν έχουν ακόμα ανακοινωθεί και για αυτό το λόγο δεν συμπεριλαμβάνονται στην παρούσα.

Πίνακας 9: Συνολικές Ακαθάριστες Ροές Κεφαλαίων για Άμεσες Επενδύσεις Μη Κατοίκων στην Ελλάδα

ΕΤΟΣ	2012	2011	2010	2009	2008
Χώρα προέλευσης κεφαλαίων	(ποσό σε εκατ. ευρώ)				
Τουρκία	1,7	-0,7	-0,2	0,2	2,3
ΣΥΝΟΛΟ ΕΙΣΡΟΩΝ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ	2.942,1	2.781,0	2.688,3	3.835,1	6.077,5

Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδας

<http://www.bankofgreece.gr/Pages/el/other/AdvSearch.aspx?q=%CE%86%CE%BC%CE%B5%CF%83%CE%B5%CF%82%20%CE%9E%CE%AD%CE%BD%CE%B5%CF%82%20%CE%95%CF%80%CE%B5%CE%BD%CE%B4%CF%8D%CF%83%CE%B5%CE%B9%CF%82>

Πίνακας 10: Καθαρές Ροές Κεφαλαίων για Άμεσες Επενδύσεις Μη Κατοίκων στην Ελλάδα

ΕΤΟΣ	2012	2011	2010	2009	2008
Χώρα προέλευσης κεφαλαίων	(ποσό σε εκατ. ευρώ)				
Τουρκία	1,5	-0,7	-0,5	-0,2	1,2
ΣΥΝΟΛΟ ΕΙΣΡΟΩΝ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ	2.292,0	822,3	249,2	1.753,8	3.071,1

Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδας

<http://www.bankofgreece.gr/Pages/el/other/AdvSearch.aspx?q=%CE%86%CE%BC%CE%B5%CF%83%CE%B5%CF%82%20%CE%9E%CE%AD%CE%BD%CE%B5%CF%82%20%CE%95%CF%80%CE%B5%CE%BD%CE%B4%CF%8D%CF%83%CE%B5%CE%B9%CF%82>

Το αρνητικό πρόσημο στα παραπάνω ποσά δηλώνει είτε την εξόφληση δανείων τα οποία είχαν δοθεί σε θυγατρικές επιχειρήσεις στην Ελλάδα από τις μητρικές τους, είτε τις

επενδύσεις τους με έδρα την Ελλάδα στο εξωτερικό, είτε προκύπτει από αρνητικά επανεπενδυθέντα κέρδη, είτε από αποεπένδυση (εκροή) μεγαλύτερη της επένδυσης (εισροή).

Όπως παρατηρούμε και από τα στοιχεία τα οποία παρατέθηκαν παραπάνω οι Τουρκικές επενδύσεις στην Ελλάδα περιορίζονται σε σχεδόν 10 επιχειρήσεις στους τομείς τραπεζικό, επίπλων, μαρίνες, ένδυσης και χαρτοβιομηχανία (Ziraat, Koton, Istikbal, Beymen, Trakya Cam, Ekol Logistik) με καθολικό επενδυμένο κεφάλαιο περίπου στα 70 εκατ. Ευρώ, ενώ η βασικότερη τουρκική επένδυση έχει να κάνει με τη Τράπεζα ZIRAAT (17 εκατ. ευρώ περίπου) με υποκαταστήματα σε Αθήνα, Κομοτηνή, Ξάνθη και Ρόδο.

Κεφάλαιο 5^ο: Ανανεώσιμες Πηγές Ενέργειας και Φυσικοί Πόροι

5.1. Ελλάδα

Η άμεση εισφορά του ελληνικού ενεργειακού κλάδου στην οικονομία της χώρας μας σε απόλυτους αριθμούς χαρακτηρίζεται σχετικά μικρή, καθότι δεδομένων πρόσφατων υπολογισμών αυτός ισοδυναμεί γύρω στο 4% της ελληνικής Ακαθάριστης Προστιθέμενης Αξίας, όμως ο ρόλος του στο ευρύτερο οικονομικό περιβάλλον της Ελλάδας χαρακτηρίζεται ιδιαίζοντως σημαντικός. Δύο είναι οι πρωταρχικοί λόγοι οι οποίοι δίνουν στον ενεργειακό κλάδο ιδιαίτερη βαρύτητα.

Ο ένας αφορά την προμήθεια ενέργειας αυτή, καθ' αυτή, είτε πρόκειται για ηλεκτρική ενέργεια, είτε για φυσικό αέριο, είτε για πετρελαϊκά προϊόντα. Η συνεχόμενη παροχή ενέργειας και ιδίως σε ανταγωνιστικές τιμές είναι συνθήκη *sine qua non* για την σωστή λειτουργία της ελληνικής οικονομίας. Η τεχνολογικά εξελιγμένη και εξαρτημένη διαχρονική κοινωνία συναρτάται ολοσχερώς από την κανονική ροή ενέργειας, δίχως την οποία δεν δύναται να λειτουργήσει, με επακόλουθο τον ολοσχερή αποσυντονισμό του συνόλου των λοιπών λειτουργιών, από το πλέον χαμηλό έως το πιο σύνθετο επίπεδο, σε περίπτωση αιφνίδιας διακοπής της τροφοδοσίας.

Ο δεύτερος λόγος είναι πως οι επενδύσεις οι οποίες έχουν σχέση με τον ενεργειακό τομέα, οι οποίες σε όποιο κλάδο και εάν γίνονται, φέρουν ευρύτερες επιδράσεις στην οικονομία, επειδή επιδρούν άμεσα σε αρκετούς άλλους κλάδους μέσω της απασχόλησης την οποία δημιουργούν, των πρώτων υλών και εξειδικευμένων συστημάτων τα οποία χρειάζονται, και της εν γένει ζήτησης την οποία δημιουργούν. Σημαντικός οι όλων των ειδών ενεργειακές επενδύσεις, και στην διαδικασία της υλοποίησής τους και στην κατασκευή των υποδομών (λ.χ. κατασκευή θερμικών σταθμών παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας, κατασκευή και τοποθέτηση αγωγών πετρελαίου ή φυσικού αερίου, ερευνητικές γεωτρήσεις για πετρέλαιο ή φυσικό αέριο, εγκατάσταση μονάδων ΑΠΕ, κ.λπ), όσο και κατά την διάρκεια λειτουργίας τους.

Ο κλάδος του πετρελαίου στην Ελλάδα παρατηρείται στην παραγωγή, τη διύλιση, τη χονδρική εμπορία και τη λιανική διάθεση. Η παραγωγή πετρελαίου εντός της Ελλάδας είναι σχεδόν ασήμαντη έως μηδαμινή. Η Ελλάδα δεν έχει σημαντικά αποθέματα αργού πετρελαίου και συνεπώς, η εγχώρια παραγωγή καθίσταται εξαιρετικά μικρή. Το πετρέλαιο παράγεται από το κοίτασμα του Πρίνου στον Κόλπο της Καβάλας, το οποίο σκεπάζει σχεδόν μια έκταση που καλύπτει 4 τετραγωνικά χλμ. Σήμερα εν έτη 2014, η παραγωγή πετρελαίου φτάνει τα 2.500 -

2.700 bbl/ημέρα. Αντίστοιχα το έτος 2012, η παραγωγή πετρελαίου από τα κοιτάσματα της Καβάλας έφτασε σχεδόν το 0,1 εκατ. ΤΠΠ. Επιπλέον υπάρχει στην Ελλάδα μια μόνο επιχείρηση η οποία δραστηριοποιείται στην παραγωγή και επεξεργασία του αργού πετρελαίου η οποία είναι η Energean Oil & Gas. Μέσα στα επόμενα χρόνια επίκειται να οξυνθούν οι έρευνες πετρελαίου και πιθανώς να οδηγήσουν σε αύξηση παραγωγής.

Όσο αφορά το φυσικό αέριο η χώρα μας δεν παράγει ικανοποιητική ποσότητα αναφορικά με τις υπόλοιπες χώρες της ΕΕ. Μπορούμε μάλιστα να πούμε πως η είσοδος του φυσικού αερίου στην Ελληνική αγορά είναι σχετικά πρόσφατη. Ήταν μόλις ο Νοέμβριος του 1996 όταν οι πρώτες μονάδες φυσικού αερίου χορηγήθηκαν στο εργοστάσιο της Ελληνικής Βιομηχανίας Ζάχαρης στη Λάρισα. Από τότε το δίκτυο μεταφοράς εξαπλώθηκε σε αρκετές περιοχές της Ελλάδας, ενώ το 2000 ολοκληρώθηκε και ο σταθμός Υγροποιημένου Φυσικού Αερίου (LNG) στη Ρεβυθούσα. Παρά την οικονομική κρίση που διανύει η χώρα μας την τελευταία πενταετία, η ζήτηση του φυσικού αερίου έχει πετύχει αύξηση.

Το φυσικό αέριο είναι ένα προϊόν το οποίο χρησιμοποιείται κατά κύριο λόγο στον τομέα της ηλεκτροπαραγωγής από θερμοηλεκτρικές μονάδες της ΔΕΗ, αλλά και ανεξάρτητων παραγωγών αφού η μοναδική δυνατότητα την οποία προσέφερε η απελευθέρωση της αγοράς ήταν η εισαγωγή με μονάδες φυσικού αερίου, κάτι το οποίο έφερε στρεβλώσεις στην αγορά ηλεκτρικής ενέργειας. Η χρήση του φυσικού αερίου στον βιομηχανικό κλάδο και στον οικιακό τομέα πληθαίνει ολοένα. Επιπροσθέτως, οι διεθνείς διασυνδέσεις, η ηλεκτροπαραγωγή με χρήση φυσικού αερίου και οι διευρύνσεις του δικτύου φυσικού αερίου σε καινούργιες περιοχές της Ελλάδας, πιστεύεται πως θα οδηγήσουν σε μεγέθυνση της τοπικής ζήτησης και κατανάλωσης φυσικού αερίου στο άμεσο μέλλον.

Στο πλαίσιο των ανανεώσιμων πηγών ενέργειας η χώρα μας επιπλέον έχει μια ιδιαίτερα ανεπτυγμένη βιομηχανία παραγωγής ηλιακών θερμικών συστημάτων για θέρμανση νερού, με συνεχώς και πιο έντονο εξαγωγικό προσανατολισμό. Τα τελευταία έτη, η Ελλάδα έχει την 2η θέση ανάμεσα στις χώρες της ΕΕ, ακολουθώντας την Γερμανία, στο κομμάτι της εγκατεστημένης ισχύος ηλιακών συλλεκτών. Παράλληλα τοποθετείται στην ίδια θέση με την Αυστρία.

Επιπλέον όσο αφορά τον κλάδο των φωτοβολταϊκών συστημάτων η χώρα μας έχει σημαντικό ηλιακό δυναμικό, με τη μέση ετήσια ηλιακή ακτινοβολία να καταλήγει στις 4,6 KWh/m² οριζόντια επιφάνεια ανά ημέρα. Το έτος 2012 η Ελλάδα είχε την 4η θέση στην Ευρώπη και την 7η διεθνώς στο κομμάτι της νέας εγκατεστημένης ισχύος φωτοβολταϊκών. Ειδικότερα, μόνο μέσα στο έτος 2012 εγκαταστάθηκαν 912 MW φωτοβολταϊκών ή το 88% του συνόλου της νέας ισχύος ανανεώσιμων πηγών ενέργειας το οποίο προστέθηκε το περασμένο

έτος. Τα φωτοβολταϊκά συστήματα κάλυψαν ποσοστό μεγαλύτερο από το 3% των αναγκών της Ελλάδας σε ηλεκτρική ενέργεια, παράγοντας 1,7 δις κιλοβατώρες, που αντιστοιχούν στο 30% όλης της πράσινης ενέργειας το 2012.

Σήμερα στην Ελλάδα λειτουργούν 4 κατασκευαστικές επιχειρήσεις φωτοβολταϊκών πλαισίων οι οποίες έχουν παραγωγική δυνατότητα σχεδόν 200 MW. Επιπλέον, παραπάνω από 10 EPC (Engineering, Procurement, Construction), δηλαδή επιχειρήσεις οι οποίες προσφέρουν υπηρεσίες σχεδιασμού, προμήθειας και κατασκευής φωτοβολταϊκών συστημάτων, έχουν την έδρα τους στην Ελλάδα, οι οποίες έχουν την δυνατότητα να αναλάβουν και να εγγυηθούν έργα μεγαλύτερα από 1 MW. Επιπροσθέτως, λειτουργούν αρκετοί και μικροί εγκαταστάτες με ικανότητα προμήθειας και κατασκευής συστημάτων 100 kW.

5.2. Τουρκία

Ο κλάδος της ενέργειας είναι αξιόλογης σημασίας για την τουρκική οικονομία. Η Τουρκία είναι μια χώρα η οποία από μόνη της δεν κατέχει τους φυσικούς πόρους για να καλύψει τις ανάγκες της σε ενέργεια, οπότε αναγκαστικά κάνει εισαγωγή σε ποσοστό 80,2 %. Από το σύνολο των εισαγωγών, ποσοστό:

[1] 98% αναλογεί σε φυσικό αέριο,

[2] 94% σε πετρέλαιο και

[3] 91% σε σκληρό άνθρακα.

Οι βασικότερες χώρες εισαγωγής ενέργειας στην Τουρκία είναι οι Ρωσία, Ιραν, Λιβύη, Σαουδ. Αραβία, Ιράκ, Συρία Αλγερία. Η γεωγραφική θέση που έχει η Τουρκία την εναποθέτει στο διαμετακομιστικό σταυροδρόμι δύο αξόνων:

[1] Βορρά-Νότου με τον αγωγό πετρελαίου Σαμψούντας - Ceyhan και

[2] Ανατολής-Δύσης με τον νότιο αγωγό φυσικού αερίου από την Κασπία στην Ευρώπη.

Η στρατηγική της Τουρκίας δείχνει να οροθετείται από τις ισορροπίες τις οποίες προσπαθεί να κρατήσει στο ζήτημα των αγωγών και οι οποίοι πηγάζουν από τις ανάγκες της σε ενέργεια και την εξωτερική πολιτική της. Επιζητάει να επιτύχει όσο το δυνατόν πιο πολλούς

προμηθευτές και την εμπλοκή της σε όσο το δυνατόν πιο πολλούς αγωγούς. Το Ιράν είναι μια χώρα η οποία αποτελεί ίσως έναν από τους πιο μακροχρόνιους ενεργειακούς συνεργάτες, ενώ σε μεσοπρόθεσμο επίπεδο η Ρωσία και το Ιράκ απαρτίζουν εξίσου σημαίνοντες προμηθευτές. Για το λόγο αυτό ενώ υπεραμύνεται της ευρωπαϊκής ενεργειακής ασφάλειας ταυτόχρονα υπερθεματίζει για την Ιρανική συμμετοχή στον αγωγό Nabucco.

Οι ανάγκες της Τουρκίας σε ενέργεια ενδέχεται να διπλασιαστούν μέσα στην επόμενη δεκαετία, γεγονός που ενδέχεται να οδηγήσει σε διπλασιασμό των άμεσων ξένων επενδύσεων. Η ζήτηση για ενέργειας στην Τουρκία διπλασιάστηκε κατά την δεκαετία 2000-2010 και επίκειται να τετραπλασιαστεί για την εικοσιπενταετία 2000-2025. Αυτή η γρήγορα μεγέθυνση της ζήτησης συνέβη λόγω του αυξημένου ποσοστού οικονομικής ανάπτυξης της χώρας. Το 1995 μόνο το 20% της ζήτησης για ενέργεια καλυπτόταν από φυσικό αέριο, ποσοστό που εν έτη 2014 έχει αγγίξει το 44%. Πρωταρχικός καταναλωτής ηλεκτρικής ενέργειας στην Τουρκία αποτελεί ο τομέας της βιομηχανικής παραγωγής (μεταλλουργία, χημική βιομηχανία. Μηχανουργία).

Ήδη από το 1991 το σύνολο της παραγωγής της Τουρκίας συνόδευσε καθοδική πορεία καθώς η ζήτηση ακολούθησε ανοδική. Το χάσμα που υπάρχει ανάμεσα στην παραγωγή και την κατανάλωση ενεργειών έφτασε στο ναδίρ της το έτος 2007 και γεγονόςτος γενομένου πως η εγχώρια παραγωγή πραστατεύει μόνο το 8% των ενεργειακών αναγκών της χώρας.

Η εγχώρια πρωτογενής παραγωγή ενέργειας στην Τουρκία ισοδυναμεί με κάτι λιγότερο από το 1/3 της κατανάλωσης. Η ελαττωμένη αυτή αναλογία αρμόζει με τους ψηλούς ρυθμούς ανάπτυξης την οποία έχει πετύχει η τουρκική οικονομία και οι οποίοι επίκειται να σταθούν, γεγονός το οποίο τεκμαίρεται και μεγέθυνση των ενεργειακών αναγκών της χώρας.

Η καθολική εγκατεστημένη ισχύς έφτανε τα 53 GW στις αρχές του 2012 ετησίως (35 % υδροηλεκτρική ενέργεια , 23 % άνθρακα, 3 % αιολική ενέργεια, 0,1 % φωτοβολταϊκά) και επιδεικνύει ρυθμό αύξησης 5% ετησίως. Την περασμένη δεκαετία σημειώθηκε άνοδος της κατανάλωσης άνθρακα, φυσικού αερίου και δηλωτική υποτίμηση της κατανάλωση πετρελαίου. Επιπλέον, πλαταίνει διαρκώς η χρησιμοποίηση υδροηλεκτρικής ενέργειας, με σύγχρονες μονάδες παραγωγής υδροηλεκτρικής ενέργειας να προστίθενται ολοένα στις ήδη υπάρχουσες. Η Τουρκία διακατέχει σημαντικά λιγνιτικά αποθέματα που παραμένουν ακόμα σε μεγάλο βαθμό αναξιοποίητα.

Το αποτέλεσμα της απελευθέρωσης της αγοράς ενέργειας ήταν να δημιουργηθούν ιδιωτικές εταιρίες εκμετάλλευσης και εμπορίας οι οποίες το 2009 ανήλθαν σε 48. Η σημαντικότερη ήταν η γαλλική Perenco, και η οποία ακολούθησε τις Merty Energy, Arar,

Petrogas-θυγατρική του Ομίλου Zorlu, Stratic, την αμερικανική Aladdin Middle East (με συνεργάτες της την JKX Oil and Gas και την Tethys Oil) και την Toreador(ano τον Οκτ. 2009) η οποία πώλησε τις μετοχές της στην εγχώρια Petrol Ofisi και την νορβηγική Tiway Oil.

Ποσοστό που φθάνει το 26% της ενεργειακής παραγωγής στην Τουρκία πηγάζει από ανανεώσιμες πηγές. Οι δυσκολίες του ενεργειακού κλάδου είναι πολλές επειδή και είναι ασαφές και το νομικό πλαίσιο που το καλύπτει παρά τις βελτιώσεις τις οποίες επέφερε ο Κώδικας περί Ανανεώσιμης Ενέργειας. Η ηλιακή ενέργεια συγκροτεί καινούργια τεχνολογία, με μεγάλο επενδυτικό κόστος και παρά το μέγα δυναμικό της χώρας μόνο το 0,001 της δυναμικότητας αυτής είναι πλήρως αξιοποιήσιμο. Από τις ανανεώσιμες πηγές ενέργειας λοιπόν (πλην υδροηλεκτρικών) κατά κύριο λόγο στην Τουρκία έχει ενισχυθεί η παραγωγή αιολικής ενέργειας. Η εγκατεστημένη ισχύς από φωτοβολταϊκά συστήματα είναι εξαιρετικά περιορισμένη.

Οι συμβασιοποιημένες τιμές αγοράς για φωτοβολταϊκά στην Τουρκία, ομόγνωμα με τα τελευταία δεδομένα, είναι 13,3 δολ.ανά kWh. Η τουρκική κυβέρνηση παρέχει και επιπλέον κίνητρα για την προώθηση της κατασκευής των φωτοβολταϊκών κινητήρων στην οποία συνυπολογίζεται και εγχώριο εξάρτημα (domestic component), συστατικό το οποίο δύναται να αυξήσει την FID ως και 6,7 δολάρια επιπλέον ανα kWh (πενταετής διάρκεια ευνοϊκής ρύθμισης). Η εγγύηση τιμής είναι για δέκα έτη και έχουν την δυνατότητα να ωφεληθούν ακόμα και επιχειρήσεις με έναρξη λειτουργίας από 18/5/2005 (θέση σε ισχύ προηγούμενου Νόμου) έως 31/12/2015 εφόσον έχουν στην διάθεση τους πιστοποιητικά ανανεώσιμων πηγών ενέργειας. Μετά το έτος 2015 οι παραπάνω τιμές θα αναπροσαρμοστούν από το Συμβούλιο Υπουργών.

Οι επενδυτές οι οποίοι κάνουν χρήση μηχανολογικού και ηλεκτρομηχανολογικού εξοπλισμού ο οποίος έχει κατασκευαστεί στην Τουρκία θα ωφελούνται περαιτέρω ενισχύσεων. Το σύνολο της εγκατεστημένης ισχύς για την παραγωγή ηλεκτρικής ενέργειας από ηλιακή η οποία σχετίζεται με το δίκτυο μεταφοράς δεν δύναται να ξεπερνάει τα 600 M W έως τις 31.12.2013.

Στον κλάδο διαχείρισης της αιολικής ενέργειας ενεργεί η Γαλλία με την εξαγορά από την EDF του 50% της Polat Enerji επιχειρώντας να αντιπαρέλθει των νομικών εμποδίων, αφού παράλληλα κάτω από όμοιες συνθήκες εξελίσσεται και η γεωθερμική ενέργεια. Ο κλάδος των πυρηνικών χαρακτηρίζεται από ανασφάλεια και αβεβαιότητα.

Η τουρκική κυβέρνηση σήμερα επιζητάει να ιδιωτικοποιήσει σχεδόν και τους 47 ηλεκτροπαραγωγικούς σταθμούς. Επιπροσθέτως, έχει εκχωρήσει τη θαλάσσια ζώνη οικονομικού ενδιαφέροντος στη Ρωσία για τη διάβαση του αγωγού South Stream από τη Μαύρη Θάλασσα και ταυτόχρονα, έχει ασφαλίσει την υποστήριξη της ρωσικής κυβέρνησης για τον αγωγό πετρελαίου Σαμψούντα-Τσεϊχάν, ευθέως ανταγωνιστικού του δικού μας Μπουργκάς-Αλεξανδρούπολη. Με την ιδιωτικοποίηση της Toroslar Elektrik, περατώθηκε τον Σεπτέμβριο του 2013 το πρόγραμμα ιδιωτικοποιήσεων 18 δημόσιων εταιρειών στον κλάδο της διανομής ηλεκτρικής ενέργειας, αφήνοντας ολοκληρωτικά έσοδα 12,7 δισ. δολάρια. Οι ουσιαστικότερες ιδιωτικοποιήσεις από τις 18 ολοκληρωτικά οι οποίες έγιναν, αφορούσαν τις δύο μεγαλύτερες επιχειρήσεις διανομής ηλεκτρικής ενέργειας στην Τουρκία, την Toroslar Elektrik και την AYEDAŞ, οι οποίες αποκτήθηκαν έναντι 3 δις δολ. από την επιχείρηση Enerjisa. Ως ακολούθως, η επιχείρηση Enerjisa, η οποία υπάγεται στον όμιλο Sabanci και τον γερμανικό κολοσσό ενέργειας E.ON, γίνεται πλέον μία από τις κύριες επιχειρήσεις της χώρας στον κλάδο αυτό.

Στον κλάδο του πετρελαίου το 2009 η Τουρκία έκανε αξιόλογα βήματα προς την πορεία της αξιοποίησης των εγχώριων πηγών, κατεξοχήν τα κοιτάσματα της Ανατολίας και της Θράκης, ενώ επέκτεινε την συνεργασία της με σημαίνοντες διεθνείς επενδυτές για την αξιοποίηση και πλήρη εκμετάλλευση των κοιτασμάτων στην Μαύρη Θάλασσα που διαχειρίζεται μέχρι σήμερα η Δημόσια Επιχείρηση Πετρελαίου TRAO.

Πρόσφατα διεξήχθη το Επιχειρηματικό Φόρουμ στη Σμύρνη, υπό την αιγίδα της ελληνικής πρεσβείας στην Άγκυρα και του τουρκικού υπουργείου Οικονομίας, στο οποίο συμμετείχαν ο Έλληνας υπουργός Ανάπτυξης, Κώστας Σκρέκας και ο Τούρκος υπουργός Οικονομίας, Νιχάτ Ζεϊμπεκτσι. Στο φόρουμ αυτό συζητήθηκαν πολλά και διάφορα θέματα όσο αφορά επιχειρηματικές «συμμαχίες» που πρόκειται να συντελεστούν σε διάφορους τομείς μέσα στους οποίους είναι και ο τομέας ενέργειας. Η πλειοψηφία των Ελλήνων επιχειρηματιών που παρευρέθηκαν εκεί υποστήριξαν πως υπάρχει αξιόλογο περιθώριο συνεργασίας και στον τομέα της ενέργειας αλλά και σε άλλους τομείς το οποίο πιθανώς να κατευθύνει σε συγκεκριμένες συνεργασίες στο άμεσο μέλλον.

Κατά τη διάρκεια διενέργειας της εκδήλωσης πραγματοποιήθηκαν συγκεκριμένες κατ' ιδίαν επιχειρηματικές συναντήσεις, όπου συμμετείχαν επιχειρηματίες από 76 ελληνικές εταιρείες και αντίστοιχα σε 182 τουρκικές και ανήλθαν σε 420, ενώ σχεδόν 70 συναντήσεις πραγματοποιήθηκαν επιπρόσθετα κατά την διάρκεια της εκδήλωσης. Σύμφωνα με δεδομένα που αντλήθηκαν από το τούρκικο υπουργείο Οικονομικών, σχεδόν 500 επιχειρήσεις ελληνικών συμφερόντων λειτουργούν στην Τουρκία, σε διάφορους τομείς, ένας εκ των οποίων είναι και ο

τομέας της ενέργειας, καθώς σχεδόν 250 εταιρείες έχουν την έδρα τους στην Κωνσταντινούπολη και σχεδόν οι 60 από αυτές λογίζονται ως οι πλέον σημαντικές.

Συμπεράσματα

Κατά την τελευταία δεκαετία, οι Ελληνοτουρκικές σχέσεις έχουν αλλάξει δραματικά σε σχέση με ότι ίσχυε παλαιότερα. Οι σχέσεις έχουν υιοθετήσει έναν πιο ήπιο τόνο, προωθώντας την συνεργασία και τον διάλογο. Παραδοσιακά οι σχέσεις χαρακτηρίζονταν, όπως περιγράψαμε και στο προηγούμενο κεφάλαιο από περιόδους αμοιβαίας εχθρότητας. Στην παρούσα εργασία σκοπός ήταν να περιγράψουμε τις οικονομικές ελληνοτουρκικές σχέσεις κατά την διάρκεια της τελευταίας πενταετίας. Η προσπάθεια περιγραφής των οικονομικών σχέσεων των δύο χωρών έγινε μέσα από την παρουσίαση των διμερών σχέσεων στους τομείς του εμπορίου, του τουρισμού, της πορείας του κατασκευαστικού κλάδου, του κλάδου της ενέργειας, και των επενδύσεων.

Οι σχέσεις Ελλάδας και Τουρκίας κυρίως σε πολιτικό επίπεδο εντοπίζονται ίσως στο καλύτερο τους σημείο, δηλαδή κατά την διάρκεια της κυβέρνησης Ερντογαν τα τελευταία 10 έτη. Είναι γεγονός πως οι δύο χώρες εδώ και αρκετά χρόνια βρίσκονταν σε ένταση, όμως οι εντάσεις αυτές μεταξύ τους έχουν περιοριστεί με επακόλουθο και το επιχειρηματικό περιβάλλον να είναι άριστο. Όπως είναι αναγνωρισμένο το επιχειρηματικό κλίμα το οποίο έχει διαμορφωθεί διευκολύνει την επιχειρηματική συνεργασία μεταξύ των δυο χωρών, κάτι το οποίο είναι φανερό και από τα στατιστικά δεδομένα τα οποία παρουσιάστηκαν στην παρούσα εργασία.

Συγκεκριμένα το σύνολο του εμπορίου ανάμεσα στις δύο χώρες για το έτος 2011 προσέγγισε τα 3 δισεκατομμύρια ευρώ, αφού παράλληλα και οι ελληνικές επενδύσεις στην χώρα της Τουρκίας υπερβήκανε τα 7 δισεκατομμύρια ευρώ. Το 2012 σημειώθηκε και μια επιπλέον αύξηση της ανάπτυξης σε ποσοστό 15%, ενώ το ίδιο ποσοστό ανάπτυξης εντοπίζεται και για το έτος 2013.

Οι ελληνοτουρκικές εμπορικές και επιχειρηματικές σχέσεις έχουν ενισχυθεί αξιόλογα κατά τα τελευταία έτη, κατάσταση η οποία φαίνεται από την σημαντική αύξηση του διμερούς όγκου εμπορίου, μετά το 2000 από 1,062 δις ευρώ το 2000 σε 4,3 δις. ευρώ το 2013, συμπεριλαμβανομένων και των πετρελαιοειδών, τα οποία απαρτίζουν δηλωτικό κομμάτι του διμερούς εμπορίου.

Τα δύο τελευταία χρόνια, καθώς επίσης και το πρώτο εξάμηνο του 2014, η Τουρκία ήταν η πρώτη χώρα προορισμού των ελληνικών εξαγωγών, ενώ ταξινομείται ως η 15η ως χώρα καταγωγής των ελληνικών εισαγωγών, δεδομένα τα οποία δείχνουν τη βαρύνουσα

σπουδαιότητα της Τουρκίας ως εμπορικού εταίρου της Ελλάδας. Επιπλέον στο άθροισμα των εξαγωγών του έτους 2013, τα πετρελαιοειδή καταλάμβαναν μερίδιο 74,96% του συνόλου των εξαγωγών, και στην συνέχεια ακολουθούν τα πλαστικά, το βαμβάκι και το αλουμίνιο.

Αντίστοιχα, στα σημαντικότερα προϊόντα τα οποία εισήχθησαν το 2013 στην Ελλάδα από την Τουρκία, ανήκουν τα χημικά προϊόντα, το αλουμίνιο και τα τεχνουργήματά του, χαρτί, ηλεκτρικά μηχανήματα, λέβητες-μηχανολογικός εξοπλισμός.

Το Ελληνοτουρκικό επιμελητήριο είναι ένας οργανισμός ο οποίος παίζει σημαίνοντα ρόλο στη βελτίωση και εξέλιξη των επιχειρηματικών σχέσεων των δύο χωρών, κάνοντας μια σειρά από ενέργειες ετησίως οι οποίες είναι οι εξής:

- [1] Διοργανώνει 2 συνέδρια τον χρόνο εναλλάξ σε Ελλάδα και Τουρκία και 4 συνέδρια επίσης ετησίως περιφερειακά στην Ελλάδα.
- [2] Οργανώνει κλαδικές επιχειρηματικές αποστολές Ελλήνων επιχειρηματιών στη Τουρκία 1 φορά σε μηνιαία βάση.
- [3] Ενημερώνει και τις δύο πλευρές για την ισχύουσα νομοθεσία που τις αφορά άμεσα, σχετικά με το άνοιγμα και την πραγματοποίηση των επιχειρηματικών συνεργασιών των δύο χωρών .

Στον τομέα των επενδύσεων τώρα, τον οποίο εξίςου μελετήσαμε αναλυτικά στην παρούσα, από την πλευρά των Ελλήνων επενδυτών το ενδιαφέρον επικεντρώνεται στους εξής τομείς:

- [1] τομέας υπηρεσιών (τράπεζες –σύμβουλοι επιχειρήσεων κλπ)
- [2] τομέας τροφίμων (συσκευασία-τυποποίηση)
- [3] κατασκευαστικός τομέας
- [4] φαρμακευτικά-ιατρικά προϊόντα κλπ.

Στην χώρα της Τουρκίας εν έτη 2014 λειτουργούν ενεργά σχεδόν 500 τουρκικές επιχειρήσεις ελληνικών συμφερόντων, κατά κανόνα υπό την μορφή των «joint ventures». Απο την πλευρά των Τούρκων επιχειρηματιών παρουσιάζεται επενδυτικό ενδιαφέρον στην ενοικίαση λιμανιών-μαρινών, όπως επίσης και στον τραπεζικό κλάδο.

Ο τομέας του τουρισμού ήταν ακόμα ένας τομέας τον οποίο μελετήσαμε στην παρούσα. Τα κυριότερα σημεία της μελέτης επικεντρώνονται στο γεγονός πως το έτος 2013 ταξίδεψαν σχεδόν 670.000 Έλληνες τουρίστες που επισκέφτηκαν τη Τουρκία και 660.000

Τούρκοι τουρίστες που επισκέφτηκαν τη Ελλάδα. Επιπλέον οι Τούρκοι σε αριθμό 80.000 επισκέφθηκαν με κρουαζιερόπλοια τα ελληνικά νησιά. Η απόφαση της ελληνικής κυβέρνησης το 2011 να επισκέπτονται Τούρκοι πολίτες οι οποίοι φέρουν πράσινα διαβατήρια την Ελλάδα χωρίς βίζα, ήταν μια ενέργεια η οποία έδωσε σημαντική ώθηση στο τουρισμό προς την Ελλάδα. Το ΕΤΕΕ εκτιμά ότι οι Τούρκοι τουρίστες το 2014 θα φτάσουν συνολικά τους 710.000.

Συγκεντρωτικά αν κάνουμε μια ανασκόπηση των παρελθόντων ετών θα δούμε ότι οι οικονομίες των δύο χωρών ακολουθούν αντίστροφη πορεία στον 21ο αιώνα. Σαφώς λοιπόν μπορούμε να δούμε πως επαναλαμβάνεται με ακρίβεια το μοντέλο της «αντιστροφής κίνησης» για Ελλάδα και Τουρκία, κάτι το οποίο συνέβη και στον 19ο αλλά και στις αρχές του 20ου αιώνα. Κατά το 2001, η οικονομική πορεία της Ελλάδας ήταν ανοδική, ενώ αντίθετη η πορεία της Τουρκικής οικονομίας ήταν καθοδική. Σήμερα, έν έτη 2010 μπορούμε να δούμε την οικονομική πορεία των δύο χωρών σε αντίστροφη κατάσταση, με άνοδο για την Τουρκία και πτώση για την Ελλάδα. Παρόλα αυτά πολλοί είναι αυτοί οι οποίοι υποστηρίζουν πως η δημοσιονομική κρίση της Ελλάδας είναι δυνατό να παρέχει τελικά την ευκαιρία στις δύο χώρες για επιπλέον ενίσχυση και βελτίωση των οικονομικών τους σχέσεων. Σίγουρα θα ήταν προς το συμφέρον των δύο όμορων χωρών να βοηθήσουν η μία την άλλη.

Η αύξηση της διμερούς εξάρτησης των δύο χωρών θα προτρέψει τους ιθύνοντες σε εύρεση αμοιβαίων λύσεων. Ωστόσο, πάντα θα εξακολουθεί να υφίσταται το ερώτημα εάν ο τομέας της οικονομίας συγκροτεί πρακτικό εργαλείο το οποίο θα βοηθήσει στην επίλυση ζητημάτων και προβλημάτων πολιτικής φύσης τα οποία είναι βαθιά ριζωμένα στις δύο χώρες. Ακόμα και αν η βραχυπρόθεσμη μετάπλαση των οικονομικών σχέσεων μεταξύ των δύο χωρών δύναται να μην είναι ικανή και αρκετή για να επιλύσει τα ως άνω πολιτικά ζητήματα, μπορεί να αποτελέσει τη βάση πάνω στην οποία τα δύο συμβαλλόμενα μέρη θα έχουν την ευκαιρία να συζητήσουν εκ νέου τα θέματα αυτά.

Βιβλιογραφία

Ελληνική

- [1] Αρβανιτόπουλος, Κ., Κόππα, Μ. (2005), 30 Χρόνια Ελληνικής Εξωτερικής Πολιτικής 1974-2004. Αθήνα: Λιβάνης
- [2] Βερέμης, Θ., (2001), Ιστορία των Ελληνοτουρκικών Σχέσεων, 1453-2005 Αθήνα: Σιδέρης
- [3] Ήφαιστος Π., (2003), Οι Διεθνείς Σχέσεις ως Αντικείμενο Επιστημονικής Μελέτης στην Ελλάδα και στο Εξωτερικό: Διαδρομή. Αντικείμενο. Περιεχόμενο και Γνωσιολογικό Υπόβαθρο, Βιβλιοθήκη Ιστορίας, Θεωρίας και Πολιτικής Φιλοσοφίας των Διεθνών Σχέσεων Νο. 9, Αθήνα: Εκδόσεις Ποιότητα
- [4] Κονδύλης Π. (2001) "Επιστήμη. Ισχύς και Απόφαση" Αθήνα: Στιγμή -
- [5] Κρανιδιώτης, Γ., (1999), Η Ελληνική Εξωτερική Πολιτική. Αθήνα: Σιδερίης
- [6] Κρανιδιώτης, Γ., (1985), Ανοχύρωτη Πολιτεία. Κύπρος 1960-1974. Αθήνα: Εστία
- [7] Κυριαζής Ν. (1999), Ελλάδα-Τουρκία: Άμυνα και Οικονομία. Αθήνα: Εστία
- [8] Μπουραντώνης Δ., Τσάκωνας Π. (1998), Ο Οργανισμός των Ηνωμένων Εθνών σε Αναζήτηση της Παγκόσμιας Ειρήνης και Ασφάλειας: Ανταγωνιστικά Παραδείγματα Διεθνών Σχέσεων και Διεθνείς Οργανισμοί, στο Χριστοδουλίδης Θεόδωρος και Μπουραντώνης Δημήτρης (επιμέλεια), *Ο Ο.Η.Ε. στο Κατόφλι της Μεταψυχροπολεμικής Εποχής*, Ελληνική Εταιρία Διεθνούς Δικαίου και Διεθνών Σχέσεων, Αθήνα : Εκδόσεις Ι. Σιδέρης
- [9] Τερζελής, Π. (1978), Εξωτερική Πολιτική. Κύπρος, Αιγαίο. Άλλοθι και Αυτοκαταστροφές. Αθήνα: Κέδρος

Ξένη

- [1] Aron R. (1966) "Peace and War. A Theory of International Politics" Malabar: Krieger
- [2] Athanassopoulou E. (2007), Greece and Turkey, Διαθέσιμο από <http://www.lse.ac.uk/IDEAS/publications/reports/pdf/SR007/greece.pdf>, Ανακτήθηκε 16/12/2014

- [3] Bahcheli T.,Couloumpis T., Carley P., (1997), GREEK-TURKISH RELATIONS AND U.S. FOREIGN POLICY Cyprus, the Aegean, and Regional Stability, United States: Institute of Peace, Διαθέσιμο από <http://www.usip.org/sites/default/files/pwks17.pdf>, Ανακτήθηκε 15/12/2014
- [4] Dombey, D. (2013). "[Silk roads lead to resurgent power](#)", Financial Times.
- [5] Jackson R. and Sorensen G., (1999), Introduction to International Relations, , Oxford: Oxford University Press
- [6] [Guillén](#) M. (2003). "Multinationals, Ideology, and Organized Labor".The Limits of Convergence. Princeton University Press. pp. 126
- [7] Hoffmann S., (1969), "Theory and International Relations", in Rosenau N. James (editor). International Politics and Foreign Policy: A Reader in Research Theory The Free Press, New York, p. 30-40.
- [8] IMF, (2012), «[World Economic Outlook Database, October 2012](#)» (Washington:International Monetary Fund)
- [9] IMF, (2013), «The Interaction of Monetary and Macprudential Policies» (Washington:International Monetary Fund)
- [10] IMF, (2013a), «European Union:Publication of Financial Sector Assessment Program», Documentation—Technical Note on Macprudential Oversight and the Role of ESRB,» (Washington:International Monetary Fund).
- [11] IMF, (2014), «The Interaction of Monetary and Macprudential Policies» (Washington:International Monetary Fund)
- [12] Katircioglu S. Feridun M. (2011) Do macroeconomic fundamentals affect exchange market pressure? Evidence from bounds testing approach for Turkey. Applied Economics Letters, 18 (3). pp. 295-300. ISSN 1350-4851, 1466-4291
- [13] Lapid Y. (1989) "The Third Debate: On the Prospects of International Theory in a Post-Positivist Era" International Studies Quarterly. 33, 3, 235-254
- [14] Lasswell D. H. and Kaplan A., (1950), Power and Society, Yale University Press, Connecticut :New Haven,
- [15] Lijphart A. (1974) "The Structure of the Theoretical Revolution in International Relations" International Studies Quarterly, 18. 1, 41-74
- [16] Mankiw G. (2007). Principles of Economics (4th ed)
- [17] Martin E. (2012), Goldman Sachs’s MIST Topping BRICs as Smaller Markets Outperform, Διαθέσιμο από <http://www.bloomberg.com/news/2012-08-07/goldman-sachs-s-mist-topping-brics-as-smaller-markets-outperform.html>, Ανακτήθηκε 8/12/2014

- [18] Navon E. (2001) "The Third' Debate Revisited" *Review of International Studies*, 27, 3, 611-625
- [19] Schwarzenberger G., (1941), *Power Politics: An Introduction to the Study of International Relations and Post-War Planning*. London : Jonathan Cape Publisher
- [20] Smith S. (1995) "The Self-Images of a Discipline. A Genealogy of International Relations Theory" in Booth K. & Smith S. (eds) "International Relations Theory Today" Cambridge: Cambridge University Press. 1-37 –
- [21] Smith S., Booth K. & Zalewski M. (eds) (1996) "International Relations Theory: Positivism and Beyond" Cambridge: Cambridge University Press
- [22] Stivachtis Y. (2014), *Living with Dilemmas: Greek-Turkish Relations at the Rise of the 21st Century*, Διαθέσιμο από http://www.bundesheer.at/pdf_pool/publikationen/03_jb00_25.pdf, Ανακτήθηκε 15/12/2014
- [23] Waeber O. (1996) "The Rise and Fall of the Inter-Paradigm Debate" in Smith S., Booth K. & Zalewski M (eds) "International Relations Theory: Positivism and Beyond" Cambridge: Cambridge University Press, 149-185
- [24] Waugh D. (2000). "Manufacturing industries (chapter 19), World development (chapter 22)". *Geography, An Integrated Approach* (3rd ed.). Nelson Thornes Ltd. pp. 563, 576–579, 633, and 640.
- [25] Wright Q. (1955) "The Study of International Relations" New York: Appleton-Century-Crofts

Ηλεκτρονική

- [1] Περιοδικό *Modern Diplomacy and Business*, Τεύχος 14, Ιούνιος 2013, Διαθέσιμο από <http://www.presscode.gr/>, Ανακτήθηκε 17/12/2014
- [2] Ελληνική Στατιστική Υπηρεσία, Διαθέσιμο από <http://www.statistics.gr/>
- [3] [Turkish Statistical Institute](http://www.invest.gov.tr/en-us/turkey/factsandfigures/pages/economy.aspx) (2012), "[Economic Outlook 2002-2011 & 2011-2017](http://www.invest.gov.tr/en-us/turkey/factsandfigures/pages/economy.aspx)", Διαθέσιμο από <http://www.invest.gov.tr/en-us/turkey/factsandfigures/pages/economy.aspx>, Ανακτήθηκε 17/12/2014

- [4] CIA (Central Intelligence Agency), Διαθέσιμο από <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/appendix/appendix-b.html>
- [5] The Economist (2009), Turkey's fragile economy, Fund management, Διαθέσιμο από <http://www.economist.com/node/14041662>, Ανακτήθηκε 21/12/2014
- [6] The World Bank (2010), [Turkey - Country Brief 2010](http://www.worldbank.org/en/country/turkey), Διαθέσιμο από <http://www.worldbank.org/en/country/turkey>, Ανακτήθηκε 21/12/2014
- [7] http://www.forbes.com/2008/04/30/billionaires-london-moscow-biz-billies-cz_cv_0430billiecities_slide_8.html
- [8] <http://www.forbes.com/forbes/2010/0329/billionaires-2010-hong-kong-new-york-london-cost-of-living-large.html>
- [9] Asia Times (2010), Turkish recovery needs more time, Διαθέσιμο από http://www.atimes.com/atimes/Central_Asia/KH25Ag01.html, Ανακτήθηκε 21/12/2014
- [10] Κεντρική Τράπεζα της Τουρκίας, Διαθέσιμο από <http://www.centralbanking.com/tag/central-bank-of-the-republic-of-turkey>
- [11] Υπουργείο Οικονομικών Τουρκίας, Διαθέσιμο από <http://www.treasury.gov.tr>
- [12] Πανελλήνιος Σύνδεσμος Τεχνικών Εταιρειών (ΠΣΤΕ), Ο Ελληνικός Κατασκευαστικός Κλάδος, 2012, Διαθέσιμο από http://sate.gr/nea/press/FINAL_7_2012_A.pdf, Ανακτήθηκε 21/12/2014
- [13] Τράπεζα της Ελλάδας, Διαθέσιμο από <http://www.bankofgreece.gr/Pages/default.aspx>
- [14] Ελληνο-Τουρκικό Επιμελητήριο Βορείου Ελλάδας, Διαθέσιμο από <http://www.grtrchamber.org/el/arxeio/apologismos-pepragmenon/197-----2012.html>
- [15] Πρώτο Θέμα (2014), Ενημέρωση της Διαρκούς Επιτροπής Εθνικής Άμυνας και Εξωτερικών Υποθέσεων από τον Αντιπρόεδρο της Κυβέρνησης και Υπουργό Εξωτερικών Ευάγγελο Βενιζέλο (Πρωτολογία και δευτερολογία), Διαθέσιμο από <http://www.mfa.gr/epikairotita/proto-thema/enemerose-tes-diarkous-epitropes-ethnikes-amunas-kai-exoterikon-upotheseon-apo-ton-antiproedro-tes-kuberneses-kai-upourgo-exoterikon-euaggelo-benizelo.html>, Ανακτήθηκε 17/12/2014